

หน่วยที่ 6

สตรีกับการพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก

อาจารย์ ดร.อรุณี กาศยานนท์
 อาจารย์วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์
 อาจารย์ชนิดาภา ชลอวงษ์

ชื่อ
 วุฒิ

ตำแหน่ง

หน่วยที่ปรับปรุง

อาจารย์ ดร.อรุณี กาศยานนท์
 รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ประธานสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 พิบูลสงคราม
 หน่วยที่ 6

ชื่อ
 วุฒิ

ตำแหน่ง

หน่วยที่ปรับปรุง

อาจารย์วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์
 ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ2) สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 รัฐศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 พิบูลสงคราม
 หน่วยที่ 6

ชื่อ
 วุฒิ

ตำแหน่ง

หน่วยที่ปรับปรุง

อาจารย์ชนิดาภา ชลอวงษ์
 รัฐศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 พิบูลสงคราม
 หน่วยที่ 6

แผนการสอนประจำหน่วย

ชุดวิชา	การพัฒนามนุษยย์ในบริบทโลก
หน่วยที่ 6	สตรีกับการพัฒนามนุษยย์ในบริบทโลก

ตอนที่

- 6.1 แนวคิดเกี่ยวกับสตรีและการพัฒนา
- 6.2 การพัฒนาสตรีในสถานการณ์ทั่วไป
- 6.3 สตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง

แนวคิด

1. กรอบแนวคิดสตรีนิยม ภารกิจของนักสตรีนิยม สตรีนิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์และ ขบวนการเคลื่อนไหว กรอบทฤษฎี เช่น แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม, แนวคิดสตรีนิยม สายมาร์กซิสต์, แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน, แนวคิด สตรีนิยมสายวัฒนธรรม, แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม, แนวคิดสตรีนิยมสายนิเวศ, แนวคิดสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์, และแนวคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ รวมถึง อนุสัญญาและแผนการพัฒนาสตรีฉบับสำคัญ คือ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือก ปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง การจัดทำเป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ
2. สถานการณ์และประเด็นที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนาศตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในด้าน ต่างๆ องค์กรและโครงการที่มีส่วนในการพัฒนาศตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ความ รุนแรงทางเพศ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้หญิงในมิติด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของกลไกหลักของโลกในการพัฒนาศตรี
3. แนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง เช่น สถานการณ์การบทบาทของสตรี ในการสร้างสันติภาพในบริบทโลก บทบาทของสตรีในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ติด อาวูธ รวมถึงบทบาทของสหประชาชาติ สตรี และการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้ง ข้อมติคณะ มนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 สันติภาพและความมั่นคง แผนปฏิบัติการ สตรี สันติภาพ และความมั่นคง

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 6 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดในกลุ่มสตรีนิยมรูปแบบต่างๆ และกรอบระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการ พัฒนาศตรีได้

2. อธิบายกลไกการทำงานขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งสถานการณ์หรือประเด็นสตรีในภูมิภาคเอเชียที่เกี่ยวข้องกับสตรีได้
3. อธิบายสถานการณ์บทบาทของสตรีในการสร้างสันติภาพในบริบทโลกภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้งได้
4. อธิบายบทบาทองค์การสหประชาชาติต่อสตรีและการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้งได้

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนหน่วยที่ 6
2. ศึกษาเอกสารการสอนตอนที่ 6.1-6.3
3. ปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายในเอกสารการสอนแต่ละตอน
4. ฟังเทปเสียงประกอบชุดวิชา (ถ้ามี)
5. ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง
6. ชมรายการวิทยุโทรทัศน์
7. เข้ารับบริการสอนเสริม (ถ้ามี)
8. ทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนหน่วยที่ 6

สื่อการสอน

1. เอกสารการสอน
2. แบบฝึกปฏิบัติ
3. รายการสอนทางวิทยุกระจายเสียง
4. รายการสอนทางวิทยุโทรทัศน์
5. การสอนเสริม

ประเมินผล

1. ประเมินผลจากแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนและหลังเรียน
2. ประเมินผลจากกิจกรรมและแนวตอบท้ายเรื่อง
3. ประเมินผลจากการสอบไล่ประจำภาคการศึกษา

เมื่ออ่านแผนการสอนแล้ว ขอให้ทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนหน่วยที่ 6 ในแบบฝึกปฏิบัติ แล้วจึงศึกษาเอกสารการสอนต่อไป

ตอนที่ 6.1

แนวคิดเกี่ยวกับสตรีและการพัฒนา

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 6.1 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

6.2.1 สตรีนิยมในการเมืองและการพัฒนาระหว่างประเทศ

6.2.2 กรอบระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี

แนวคิด

1. แนวคิดสตรีนิยมแบบต่างๆ ได้แก่ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายนิเวศ (Ecofeminism), แนวคิดสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism), แนวคิดสตรีนิยมแนวยุคหลังสมัยใหม่ (Feminist Post-Modernism)
2. กรอบระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action), Sustainable Development Goals 5 (SDG 5)

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 4.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดในกลุ่มสตรีนิยมรูปแบบต่างๆ ได้
2. อธิบายกรอบระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีได้

เรื่องที่ 6.1.1

สตรีนิยมในการเมืองและการพัฒนาระหว่างประเทศ

ก่อนจะศึกษาถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสตรีและการพัฒนา จำเป็นจะต้องศึกษาพัฒนาการของกระบวนการสตรีนิยม รวมทั้งความสำคัญต่างๆ ของสตรีในแต่ละช่วง ผู้เขียนจึงต้องชี้ให้เห็นถึงขั้นการก่อตัวของแนวคิดต่างๆ ในสายสตรีนิยม เนื่องจากสตรีนิยมแม้จะเป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคมตะวันตก แต่ความหมายไม่ได้จำกัดขอบเขตทางภูมิศาสตร์เท่านั้น เพราะในทุกสังคมล้วนมีประวัติศาสตร์การต่อสู้ของผู้หญิงโดยกรอบแนวคิดสตรีนิยมแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังนี้¹

คลื่นลูกที่ 1 ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-19 ถึงประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ให้ความสำคัญกับความมีเหตุผลที่ผู้ชายมีแต่ผู้หญิงไม่มี การเรียกร้องสิทธิความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ความมีอิสระของหญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูง การยอมรับในการแบ่งโลกสาธารณะและโลกส่วนตัว และการเรียกร้องให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน

คลื่นลูกที่ 2 เริ่มต้นในทศวรรษ 1960-1980 เรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และเพื่อหาหนทางอธิบายถึงสาเหตุความเป็นรองของผู้หญิง และแนวทางในการจำกัดความเป็นรอง เกิดเป็นแนวคิดสตรีนิยมหลายสาย อาทิ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ สตรีนิยมสายสังคมนิยม สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน และสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์

คลื่นลูกที่ 3 ช่วงปลายทศวรรษ 1980 จนปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลจากกระแสหลังสมัยนิยม เกิดการตั้งคำถามต่อข้อเสนอของแนวคิดที่สตรีนิยมสายต่างๆ แนวคิดช่วงนี้ให้ความสำคัญในเรื่องของร่างกาย โดยมองว่าร่างกายที่แตกต่างกันทำให้มีประสบการณ์แตกต่างกัน ปฏิเสธการแบ่งแยกระหว่างเพศทางชีวและเพศทางสังคม รวมทั้งให้ความสนใจในความเฉพาะเจาะจง ความหลากหลาย และความแตกต่างของผู้หญิง ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์และสถานะความเป็นผู้อื่น

นักสตรีนิยมทุกสำนักคิดทฤษฎีล้วนต่างมีเป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยผู้หญิงเหมือนกัน แต่การปลดปล่อยว่าด้วยเรื่องใด วิธีการใด อย่างไร เป็นประเด็นที่ต่างกัน การถกเถียงในเรื่องนियามการปลดปล่อยยังคงเป็นประเด็นที่ต้องถกเถียงกันอยู่เสมอแม้ในหมู่นักสตรีนิยมด้วยกันเอง ทั้งยังต้องถกเถียงกับผู้ที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับสตรีนิยมด้วย ในการต่อสู้รณรงค์เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงนี้ นักสตรีนิยมรุ่นปัจจุบันเห็นว่าทำได้หลายแนวทาง แต่ไม่ว่าจะเป็นแนวทางใดล้วนต้องอาศัยการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge) หรือการ

¹ ทัดจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). *การวิเคราะห์สถานการณ์และบทบาทของแม่ในนวนิยาย ลับแล แก่งคอย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผลิตความรู้ (Production of Knowledge) ด้วยกันทั้งสิ้น ทฤษฎีสตรีนิยมที่จะถกเถียงต่อไปเป็นทั้งเครื่องมือเป็นทั้งความรู้ด้วยตัวของมันเอง²

บางครั้งในหนังสือวิชาการทางสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่เป็นภาษาอังกฤษจะพบว่า Feminist Theory หรือทฤษฎีสตรีนิยม ปรากฏอยู่โดยไม่มีคำอธิบายเพิ่มเติมใด เนื่องจากประเทศไทยทฤษฎีสตรีนิยมยังเป็นของใหม่อยู่มาก คำอธิบายเพิ่มเติมใน *The Dictionary of Feminist Theory*³ พบว่า

1. ทฤษฎีสตรีนิยมมุ่งที่จะสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้หญิงที่ล้าลึกกว่าทฤษฎีต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนอธิบายเพิ่มเติมว่า คือทฤษฎีของความรู้กระแสหลักทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศาสตร์อื่นๆ โดยที่นักสตรีนิยมใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้อีกชุดหนึ่ง ที่เป็นคนละชุดกับความรู้เดิมๆ ที่มีอยู่

2. ทฤษฎีของนักสตรีนิยมเริ่มต้นจากประสบการณ์ของการถูกกดขี่ของผู้หญิง (Women's Experience of Oppression) พร้อมกับโต้เถียงว่า การกดขี่ผู้หญิงให้ต่ำต้อย (Women's Subordination) มีทั้งในสถานการณ์หรือเงื่อนไขแวดล้อมส่วนตัว และขยายไปถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่างๆ ทางการเมืองด้วยประเด็นที่น่าสนใจดังกล่าวควรจะถกเถียงในรายละเอียดต่อไปในหลายประเด็น เช่น

2.1 ทฤษฎีสตรีนิยมต้องเริ่มต้นจากประสบการณ์ของการถูกกดขี่ (Oppression) ถูกกดให้ด้อยกว่า ต่ำกว่า (Subordination) ของผู้หญิง คำว่าประสบการณ์ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ได้พบมา เห็นมา หรือถูกกระทำมา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในทัศนะของผู้หญิงคนนั้น เช่น ถูกข่มขืน ถูกกลั่นแกล้งทางเพศ ถูกทำร้ายทุบตี ถูกเลือกปฏิบัติ ฯลฯ

2.2 แม้ว่าประสบการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงเจ็บปวดทั้งกายใจ อารมณ์ความรู้สึก แต่ผู้หญิงก็สามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาแปรเป็นการสร้างความรู้ได้ ซึ่งในทางญาณวิทยา (Epistemology) หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ มีลัทธิทางปรัชญาที่เรียกว่าประจักษ์นิยม (Empiricism) หมายถึง ทัศนะที่ถือว่าแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้มีอย่างเดียวนั่นคือประสบการณ์ (Experience) ซึ่งหมายถึงความรู้ที่ผ่านประสาทสัมผัส ทัศนะที่ไม่ใช่ว่ามีความรู้ก่อนประสบการณ์ (A Priori Knowledge) มีแต่ความรู้หลังประสบการณ์ (A Posteriori Knowledge) เท่านั้น

2.3 ประสบการณ์ของผู้หญิงในเรื่องต่างๆ เช่น การถูกกดขี่ การถูกกดให้ด้อยกว่าต้องยินยอม การถูกขูดรีดหรือเอารัดเอาเปรียบทางเพศ (Sexual Exploitation) การถูกละเมิดหรือการถูกลั่นแกล้งทางเพศ (Sexual Harassment) การถูกตัดสินอย่างมีอคติ การถูกเลือกปฏิบัติ (Discrimination) และอื่นๆ เป็นประสบการณ์เฉพาะของผู้หญิงที่ผู้ชายส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เหล่านี้ จึงทำให้ผู้ชายส่วนใหญ่มักไม่ยอมรับหรือไม่เชื่อว่าประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นจริง มีจริง หรือเกิดขึ้นจริง ถึงแม้เห็นหรือยอมรับว่ามีจริง เป็นจริง แต่ก็อาจถือว่าไม่สำคัญเป็นเรื่องธรรมดา ขณะที่ผู้หญิงผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์นั้นๆ เช่น ไม่เคยถูกข่มขืน หรือ

² ฉลาดชาย รมิตานนท์. *ทฤษฎีสตรีนิยมในฐานะทฤษฎีวิพากษ์*. ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. <https://static1.squarespace.com/static/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/55794d68e4b0daf0f9ccdd0d/1434013032384/51.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.

³ Maggie Humm. (2003). *The dictionary of feminist theory*. Google Books.

ถูกพยายามข่มขืน ถูกกลั่นแกล้ง ก็อาจไม่เชื่อหรือไม่เห็นความสำคัญ โดยไม่ตระหนักว่าการข่มขืนเป็น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนกว่าการทำตัวและการแต่งตัวของผู้หญิง

ผลเสียที่ตามมาคือ ผู้หญิงเองก็อาจไม่เชื่อในศรัทธา ประสบการณ์ของตนเองว่ามีความน่าเชื่อถือ (Validity) ในเชิงของการแปรเปลี่ยนให้เป็นความรู้ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้กรอบความคิดและ วิถีปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเติบโตขึ้นมา ถูกอบรมบ่มนิสัยให้คิดเช่นนั้น เช่น ถูกทำให้เชื่อว่าผู้หญิง ต้องเป็นผู้ตาม ต้องอดทน แม้จะถูกสามีตีข่มเหง ขึ้นใจร่วมเพศด้วย ทั้งๆ ที่ตัวผู้หญิงเองก็ไม่ยินยอมพร้อม ใจแต่ก็ถือว่าเป็นการทำตามหน้าที่ของเมียที่ดี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การที่ผู้หญิงตกอยู่ในสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย จึงทำให้ผู้หญิงไม่เห็นค่าของประสบการณ์ส่วนตัว ดังนั้น การสร้างทฤษฎีสตรีนิยมบนฐาน ของประสบการณ์ของผู้หญิงจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น

ภารกิจของนักสตรีนิยม

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว สิ่งที่เป็นภารกิจที่ท้าทายนักสตรีนิยมทั้งหลาย รวมทั้งนักศึกษาศาสตร์ศึกษา จึง เสนอว่า

1. ต้องแปลงหรือเปลี่ยนความวิตกกังวลส่วนตัวของผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวให้เป็นความ ห่วงใยสาธารณะ มีวลีที่นักสตรีนิยมบางคนสร้างขึ้นมาใช้ เช่น Private is Public แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องสาธารณะ และ Private is Political เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องการเมือง เช่น ผู้บังคับบัญชา ลวนลามลูกน้องผู้หญิง และผู้หญิงคนนั้นต้องการเอาเรื่อง ผู้หญิงทั้งหลายจะต้องไม่คิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของ คนสองคน ตำรวจต้องไม่แนะนำให้ไปตกลงยอมความกันเพียงอย่างเดียว หรือสื่อมวลชนจะต้องไม่เสนอข่าว เชิงชี้นำว่าเป็นเรื่องปกติหรือเพราะผู้หญิงให้ทำ เป็นต้น

2. เพื่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ นักสตรีนิยมมีวิธีการที่เรียกว่าการยกระดับจิตสำนึก (Consciousness - Raising) ที่จะต้องทำการในระดับกลุ่ม

3. ในทางวิชาการ นักสตรีนิยมจะต้องทำการประเมินประสบการณ์ของผู้หญิงกันใหม่ ในฐานะที่เป็น ส่วนหนึ่งของวิธีวิทยา (Methodology) และทฤษฎีของสังคมศาสตร์ โดยต้องยอมรับว่าสตรีนิยมถือว่าเป็น ประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิง มีความเป็นการเมืองอย่างเข้มข้นและสำคัญยิ่งยวด

สตรีนิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์และขบวนการเคลื่อนไหว

หากพิจารณาสตรีนิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์และปฏิบัติการที่มีการพูด การเขียน และการกระทำ อย่างชัดเจนมีระบบ อาจต้องสรุปว่าเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ หากต้องการแบ่งสตรีนิยมตะวันตกออกเป็นคลื่นลูก ที่ 1, 2 และ 3 ว่าอยู่ที่ใด ขบวนการเคลื่อนไหวในการแก้ปัญหาดังกล่าวเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

คลื่นลูกแรก (First Wave) บางครั้งเรียกว่า **คลื่นลูกเก่า (Old Wave)** ซึ่งมักหมายถึงการ เคลื่อนไหวณรงค์ของขบวนการในประเด็นสิทธิการเลือกตั้ง (Suffrage Movement) ในสหรัฐอเมริกาและ อังกฤษ ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1880 – ค.ศ.1920 ถือว่าเกิดขึ้นมานานมาก ในกรณีสหรัฐอเมริกาเกิดประกาศ

อิสรภาพปลดปล่อยตนเองจากการปกครองของอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1776 เป็นเวลาถึง 332 ปีมาแล้ว มีการพูดถึงสิทธิต่างๆ ในการปกครองตนเองและสิทธิพลเมือง แต่สิทธิที่ว่าในทางปฏิบัติเป็นสิทธิเฉพาะผู้ชายผิวขาวเท่านั้น ผู้หญิงผิวขาวและทาสทั้งชายและหญิงยังไม่มีสิทธิ ฉะนั้นการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้หญิงอเมริกันที่นับว่าเป็นคลื่นลูกแรก ซึ่งเป็นการเรียกร้องสิทธิเสมอภาคของผู้หญิงผิวขาวเท่านั้น อย่างไรก็ตามในหมู่ผู้หญิงผิวขาวตะวันตก นักสตรีนิยมคลื่นลูกแรกได้สร้างหรือสถาปนาอัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ให้กับผู้หญิง ด้วยการออกกฎหมายต่างๆ และการปลดปล่อยสาธารณะในระยะต่อมา เช่น ผู้หญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีโอกาสต่อสู้เพื่อสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การต่อสู้ในเรื่องค่าตอบแทนในครอบครัว (งานบ้าน) สิทธิการคุมกำเนิด การทำแท้ง และสิ่งต่างๆ ในสวัสดิการเหล่านี้ เป็นการต่อสู้อยู่บนแกนสำคัญ เช่น ความสำคัญของแรงงานผู้หญิงในบ้านเรือน เงินหรือกองทุนของความเป็นแม่ การปกป้องทางกฎหมายและสถานภาพทางกฎหมายของผู้หญิง เป็นต้น การต่อสู้ผ่านทางกฎหมายในประเด็นต่างๆ ของขบวนการผู้หญิง คลื่นลูกที่ 1 ในสหรัฐอเมริกาบางเรื่องก็ประสบความสำเร็จบ้างเรื่องก็พ่ายแพ้ แต่ก็สืบทอดกันต่อไปให้กับคลื่นลูกที่ 2

สำหรับในกรณีประเทศอังกฤษสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 มีตัวแทนเป็นกลุ่มก้อนในรูปของสหภาพชื่อ “สหภาพสังคมและการเมืองของสตรี” (Women’s Social and Political Union) ในรูปของสันนิบาตชื่อ “สันนิบาตเสรีภาพสตรี” (Woman Freedom League) นอกจากนี้ก็ยังมีในรูปสมาคมระดับชาติ คือ “สหภาพแห่งชาติของสมาคมเรียกร้องสิทธิในการเลือกตั้งของสตรี” (National Union of Women’s Suffrage Societies) “สหกรณ์ช่างฝีมือสตรี” (Women’s Co-operative Guild) และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มีการจัดตั้ง “สันนิบาตสันติภาพและเสรีภาพสตรีระหว่างชาติ” (Woman International League of Peace and Freedom)

ในสหรัฐอเมริกาพบว่าขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการก่อตั้งองค์กรชื่อ “สภาสตรีระหว่างชาติ” (International Council of Woman) ซึ่งเป็นองค์กรของผู้หญิงที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในโลก จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1888 เช่นเดียวกับ “สมาคมสตรีแห่งชาติอเมริกันเพื่อสิทธิในการเลือกตั้ง” (National American Women’s Suffrage Association: NAWSA) และการสนับสนุนของนักเคลื่อนไหว (Activist) คนสำคัญคือ อลิส พอล (Alice Paul) ผู้ซึ่งภายหลังแยกออกไปจัดตั้ง Woman Party (พรรคสตรี) ขึ้นใน ค.ศ.1914 เหล่านี้ถือเป็นสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 ยิ่งไปกว่านั้นยังมีส่วนในการวางรากฐานให้กับสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) ที่มีทั้งขบวนการเคลื่อนไหวและนักเขียนแนวสตรีนิยม เช่น ชาร์ลอตต์ เพอร์กินส์ กิลแมน (Charlotte Perkins Gilman) และที่ถือว่าสำคัญมากคือ NAWSA เป็นแกนกลางในการทำหนังสือประท้วง จัดขบวนการต่อต้านประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) หลายครั้งจนมีผลทำให้เกิดการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า The Nineteenth Amendment ใน ค.ศ.1920 ที่ทำให้ผู้หญิงมีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ จากจุดนี้เป็นต้นไปผู้หญิงอเมริกันก็สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น ทั้งเป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไปจนถึงเป็นผู้สมัครชิงตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่างๆ รวมทั้งตำแหน่งประธานาธิบดี แต่ก็มีนักสตรีนิยมบางคนบางกลุ่มตั้งข้อสังเกตว่า สิทธิดังกล่าวนี้จะถือเป็นสิทธิได้หรือไม่ หรือว่าเป็นการขูดรีดผู้หญิงแบบซ้ำซ้อน (Double

Exploitation) คือ ขูดรีดทั้งในปริวิตส่วนตัวและสาธารณะ (Private as well as Public Sphere) หมายความว่าผู้หญิงมีสิทธิที่จะออกไปประกอบอาชีพทำงานนอกบ้าน ไม่ว่าจะเป็งานอาชีพส่วนตัว เป็นพนักงานบริษัทเอกชน และพนักงานรัฐ ที่ได้รับเงินเดือนมีรายได้ แต่เมื่อกลับมาบ้านก็ต้องทำงานบ้านด้วยโดยที่ผู้ชายไม่ช่วยเหลือนิยมนับผิดชอบร่วม ในหนังสือ *Women and Labour* ของโอลิฟ ชไรเนอร์ (Olive Schreiner) (1978)⁴ แย้งว่าโอกาสที่ผู้หญิงจะได้เป็นตัวแทนสำหรับปริวิตหรือพื้นที่การเมืองนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงพื้นที่นั้น (เช่น สภา) แต่ยังขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนหรือการเปลี่ยนแปลงความหมายต่างๆ ของสิ่งที่เรียกว่าสาธารณะและส่วนตัวอีกด้วย ประเด็นที่เธอชี้ให้เห็นมีผลต่อเนื่องไปสู่การลงคะแนนเลือกตั้งใน ทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่เปิดรับประเด็นต่างๆ ของผู้หญิงในพื้นที่ที่แต่เดิมถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว มากขึ้น กล่าวคือนำไปสู่การยกเอาประเด็นสิทธิผู้หญิงในฐานะภรรยาและแม่ และการออกกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับการหย่าร้างและทรัพย์สิน และทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิต่างๆ ได้รับการสนับสนุนอย่าง กว้างขวางจากผู้หญิงทำงาน (Working Class Women) และผู้หญิงนักเคลื่อนไหวแนวทางถึงรากเหง้า (Radical Activist) อีกด้วย⁵

คลื่นลูกที่ 2 (Second Wave) หลายคนกล่าวว่าเป็นคำที่คิดขึ้นมาหรือตั้งขึ้นโดยมาร์ชา เลียร์ (Marsha Lear) เพื่อให้หมายถึงการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ของผู้หญิงในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และยุโรปในช่วงปลาย ทศวรรษ 1960 คำว่า Second Wave มีนัยยะว่างสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 สิ้นสุดลงในทศวรรษ 1920 สาเหตุที่ นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มผู้หญิงดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากความผิดหวังกับการเมืองในแนวสิทธิพลเมือง (civil rights) และความผิดหวังกับการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามของขบวนการนักศึกษาเพื่อสังคมประชาธิปไตย (Students for a Democratic Society) มีผลทำให้ผู้หญิงอเมริกันจัดตั้งกลุ่มย่อยระดับจิตสำนึกของตนเอง ขึ้นมา ปฏิบัติการนี้ใช้คำว่า The Personal is political หรือส่วนตัวคือการเมือง เช่น เรื่องที่เกิดขึ้นใน คริวเรือน งานบ้าน การเป็นภรรยา เป็นแม่ การลวนลามผู้หญิง ภาพโป๊ ภาพสื่อลามก การข่มขืน ไม่ใช่เรื่อง ส่วนตัวอีกต่อไป แต่ต้องนำมาถกเถียงต่อสู้แก้ไขในฐานะประเด็นทางการเมือง ในทัศนะของสตรีนิยม เช่น ซารา เอแวนส์ (Sara Evans) เห็นว่าการเกิดขึ้นของคลื่นลูกที่ 2 ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีจากแนวทางสิทธิ พลเมืองสู่แนวทางการปลดปล่อยผู้หญิง (Women's Liberation) เท่ากับว่าเป็นการปรับสาระสำคัญของ ประวัติศาสตร์ของสตรีนิยมในยุคคลื่นลูกที่ 1 เสียใหม่ ในความหมายว่าการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันระหว่าง พลเมืองผิวขาวผิวดำคือแนวทางของการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางเชื้อชาติ

อย่างไรก็ตามมีความเห็นที่แตกต่างออกไปซึ่งหากพิจารณาในหลายๆ ด้าน จะเห็นว่าแนวทางการ ปลดปล่อยผู้หญิงของสตรีนิยมคลื่นลูกที่สองนี้แตกต่างอย่างถึงรากถึงโคนจากสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 คือแนวทางการปลดปล่อยผู้หญิงขยายสิ่งที่เรียกว่าการเมืองและเศรษฐกิจ (economy) ออกไปสู่เพศวิถี (Sexuality) ร่างกาย (Body) กับอารมณ์ (Emotions) และพื้นที่ต่างๆ ของชีวิตทางสังคม ที่เดิมทีถือว่าเป็นประเด็นต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องส่วนตัวเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการปลดปล่อยผู้หญิงยังมีความหมายขยายไปถึงการปลดปล่อย

⁴ Olive Schreiner. (1978). *Woman and Labour, 1911*. London: Virago.

⁵ Maggie Humm. ed. (1992). *Modern feminisms: Political, literary, cultural*. Columbia University Press.

ผู้หญิงออกจากบทบาทหน้าที่หรือสถานภาพครัวเรือนอีกด้วย ขบวนการสตรีนิยมคลื่นลูกที่สองใช้แนวทางนี้สร้างองค์กรจัดตั้งทางการเมืองใหม่ๆ ขึ้นมา ในลักษณะที่เป็นองค์กรขนาดเล็กที่ต่อต้านลำดับชั้นสูงต่ำในการบังคับบัญชา ทำงานด้านการยกระดับจิตสำนึก เป็นองค์กรจัดตั้งที่ปฏิบัติการอย่างเป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย โดยมีความพึงพอใจที่จะมีแบบแผนการใช้ชีวิตในแนวทางที่พวกเธอถือว่าเป็นทางเลือกและทางตรง⁶ โดยสรุปนักสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 (Second Wave Feminist) เติบโตขึ้นมาจากกลุ่มถึงรากเหง้าต่างๆ นักสตรีนิยม ชูลามิท ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) จากงานเขียนเรื่อง *The Dialectic of Sex*⁷ ใช้ทฤษฎีที่มีลักษณะข้ามกาลเวลาหรือข้ามยุคประวัติศาสตร์ (Trans historical Theory) มาอธิบายการกดขี่ผู้หญิงให้อยู่ภายใต้ (Subordination of Women) โดยเสนอการตีความปรัชญา “วัตถุนิยม” (Materialism) เสียใหม่ โดยเสนอและว่า ฐานทางวัตถุที่การกดขี่ผู้หญิงตั้งอยู่นั้น ไม่ใช่ฐานทางเศรษฐกิจอย่างเช่นที่คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เสนอไว้ แต่อยู่ที่ฐานทางชีววิทยา (Biology) ต่างหาก กล่าวคือจากข้อเท็จจริงว่าผู้หญิง (Female) เท่านั้นไม่ใช่ผู้ชายที่เป็นผู้ทำการผลิตซ้ำ (Reproduce) (ตั้งท้อง ออกลูก เลี้ยงดู ให้นม และอื่นๆ) เธอจึงเสนอว่า นี่คือเหตุผลที่ทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำตามเพศสถานะอันเป็นฐานที่รองรับระบบชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย และอุดมการณ์ที่บังคับครอบงำ คือ Sexism ซึ่งถูกสร้างขึ้นมา เธอจึงเห็นว่าลักษณะต่างๆ ทางชีววิทยาเป็นปัจจัยที่สร้างระบบชนชั้นทางเพศ (Sexual Class System) ขึ้นมา กล่าวคือทำให้เกิดชนชั้นในสังคมเหมือนกับแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ แต่ชนชั้นที่เวลานี้เกิดจากเพศหรือความเป็นเพศทางชีววิทยาไม่ใช่ชนชั้นทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้ชูลามิท ไฟร์สโตนจึงโต้แย้งกับแนวคิดแบบ Marxist ว่า การปฏิบัติของนักสตรีนิยมจะมาถึงก็ต่อเมื่อผู้หญิงยึดกุมปัจจัยการผลิตซ้ำ (Means of Reproduction) ไว้ได้ ซึ่งหมายถึงเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงนั่นเอง ไม่ใช่ยึดกุมปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน และอื่นๆ ตามที่มาเสนอ อาจกล่าวเชิงสรุปได้เช่นกันว่า งานและทฤษฎีของเธอเป็นงานที่ลึ้ม หรือร้อถอน หรือปฏิเสธ ทฤษฎีเพศวิถีของซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และแนวทางการวิเคราะห์แบบ Freudianism อีกด้วย ซึ่งเธอจัดว่าเป็นสตรีนิยมที่ผิดทาง (Misguided Feminism) แต่เนื่องจากเธอตระหนักดีว่า Freudianism สำคัญ จึงเป็นเรื่องยากหรือเป็นไปได้ที่จะปฏิเสธ เพราะซิกมุนด์ ฟรอยด์ยึดกุมเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญมากของชีวิตมนุษย์สมัยใหม่ คือเรื่องเพศวิถีไว้สิ่งที่เธอทำคือ rework หรือเอา Freudianism มาทำใหม่นั้นเอง⁸ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือเธอไม่ปฏิเสธ Freudianism ที่นักสตรีนิยมบางแนวทางปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงว่ามีลักษณะเป็นทฤษฎีที่ใช้ชีววิทยาเป็นตัวกำหนด ชูลามิท ไฟร์สโตนเป็นนักสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ที่สำคัญ และเป็นผู้ชูประเด็นเพศวิถี (Sexuality) ขึ้นมาเป็นประเด็นหลัก ทำให้นักสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ต่างไปจากนักสตรีนิยมคลื่นลูกแรก

นอกจากนี้ยังมีผู้วางรากฐานให้สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 เช่น เนโอมิ ไวสไตน์ (Naomi Weisstein) ผู้อาจเป็นคนแรกที่เปิดสอนโครงการสตรีศึกษา (Woman studies Programmes) ในวิชาสัมมนาที่ Free University เมืองชิคาโก ใน ค.ศ.1967 เช่นเดียวกับปฏิบัติการตรงของนักสตรีนิยมอเมริกันที่ออกมาเดินขบวน

⁶ Maggie Humm. (1995). *Practising feminist criticism: an introduction*. New York: Prentice Hall.

⁷ Shulamith Firestone. (1970). *The dialectic of sex*. New York: William Morrow.

⁸ Ernest Cashmore and Chris Rojek. (1999). *Dictionary of cultural theorists*. Bloomsbury Academic.

ต่อต้านการประกวดนางงามอเมริกา (Miss America) ซึ่งในโอกาสนี้เธอประท้วงด้วยการถอดเสื้อยกทรงโยนลงในถังขยะ⁹ กิจกรรมแบบนี้ถือว่าการชูประเด็นเรื่องเพศวิถีให้เป็นประเด็นทางการเมืองหรือประเด็นสาธารณะ เช่น เพศวิถีไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป

แรงกระตุ้นที่สำคัญของการก่อรูป ก่อร่างสร้างตัวของสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในสหรัฐอเมริกาที่ถือว่าจำเป็นต้องพูดถึงด้วยคือ งานเขียนของเบตตี ฟรีแดน (Betty Friedan) เรื่อง *The Feminine Mystique*¹⁰ ใน ค.ศ.1963 ก่อนหน้านั้นงานของซูลามิท ไฟร์สโตนถึง 7 ปี เป็นงานที่บรรยายถึงความผิดหวังเบื้องหน้าของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลางที่แต่งงาน หรือมีเพศวิถีแบบรักเพศตรงกันข้าม แคมยังถูกกักขังอยู่ในปริมนทลของบ้านเรือน (Domesticity) สิ่งที่เบตตี ฟรีแดนเรียกว่า Mystique นี้ เธอใช้ในความหมายของ Problem that has No Name (ปัญหานิรนาม หรือ ปัญหาที่ไม่มีชื่อ) คือมีความสับสนไม่ชัดเจน ไม่มีใครพูดถึง ซึ่งเธอหมายถึงความทุกข์ทางจิต (Psychic Distress) ที่ประสบโดยผู้หญิงที่ไม่มีอาชีพที่สังคมถือว่าเป็นอาชีพสาธารณะ (Public Career) เช่น แม่บ้านทำงานบ้านไม่ถือเป็นอาชีพ ถ้าเป็นพยาบาล เลขาณูการ ถือว่าเป็นอาชีพ นอกจากนี้แม่บ้านยังถูกกักขังอยู่ในบ้านเรือนทั้งกายภาพ จิต และใจอีกด้วย ไม่ให้มีความหมายอื่นๆ ในชีวิต นอกจากนี้เป็นเมียและแม่เท่านั้น เหล่านี้ทำให้เกิดความผิดหวัง ความเบื่อหน่ายในชีวิต หนังสือเล่มนี้นำไปสู่การจัดตั้งองค์กรผู้หญิงที่มีชื่อย่อว่า NOW (Nation Organization of Woman) ซึ่งเบตตี ฟรีแดนได้เป็นประธาน และต่อมากลายเป็นองค์กรผู้หญิงที่ใหญ่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา เป็นองค์กรที่เป็นผู้นำในการรณรงค์เพื่อสิทธิเสมอภาคทางการศึกษาของผู้หญิง สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายและในครอบครัว เบตตี ฟรีแดนก็เช่นเดียวกับนักสตรีนิยมในยุคทศวรรษ 1970 ส่วนใหญ่ คือปฏิเสธวิธีคิดแบบชีววิทยาเป็นตัวกำหนด (Biological Determinism)

ใน ค.ศ.1968 ขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงในอังกฤษก้าวไปสู่อีกขั้นหนึ่งที่บางคนเห็นว่าเป็นการเกิดขึ้นของ Militant Feminism โดยตัวภาษามายังถึง “สตรีที่สู้” แต่ไม่ใช่สู้แบบการสู้รบในวิธีการของทหาร เป็นการสู้ในลักษณะที่อาจเรียกได้ว่ามาไม่ไหนไปไม่นาน ไม่ปฏิเสธการเผชิญหน้า Militant Feminism นี้ว่ากันว่าเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาแล้วขยายเข้ามาสู่อังกฤษ เมื่อเข้ามาในอังกฤษก็มีกิจกรรมเกี่ยวข้องและรณรงค์ต่อต้านในเส้นทางเดียวกันกับกลุ่มซ้ายใหม่ (New Left) ในอังกฤษที่รณรงค์เพื่อให้เกิดการปลดอาวุธนิวเคลียร์ (Campaign for Nuclear Disarmament) และกลุ่มสามัคคีต่อต้านหรือรณรงค์เพื่อยุติสงครามเวียดนาม (Vietnam Solidarity Campaign) ช่วงเวลาและสถานการณ์การเมืองโลกในขณะนั้นเป็นเสมือนหลักหมายที่ทำให้สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในอังกฤษมีลักษณะเหมือนกันกับสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในสหรัฐอเมริกา แต่สถานการณ์เฉพาะของอังกฤษที่เพิ่มเติมเข้ามาและทำให้สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในอังกฤษมีความพิเศษหรือต่างออกไปคือ ลักษณะของการต่อสู้แบบไม่เกรงกลัวของกรรมกรหญิงในการนัดหยุดงานที่รู้จักกันในนาม Ford Strike หรือการนัดหยุดงานประท้วงของคณงานหญิงในบริษัทผลิตรถยนต์ฟอร์ดใน ค.ศ.1968 เพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานที่เท่าเทียมกับแรงงานชาย นอกจากนี้ยังมีการประชุมที่รู้จักกันในนามของ “การประชุม

⁹ *Ibid.*, p. 6.

¹⁰ Betty Friedan. *The feminine mystique*. New York: WW Norton & Company, 2010.

ปลดปล่อยสตรี” (Woman Liberation Conference) ครั้งแรกจัดที่ Ruskin College มหาวิทยาลัย Oxford ที่มีชื่อเสียงใน ค.ศ.1970 มีผู้เข้าร่วมประชุมกว่า 600 คน การประชุมนี้เติมพลังทางความคิดแบบสังคมนิยม และการปลดปล่อยเข้าสู่ประเด็นการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานที่เท่าเทียม การจัดสวัสดิการดูแลเด็กให้กับคนงานหญิงตลอด 24 ชั่วโมง บริการคุมกำเนิดโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และการทำแท้งเมื่อผู้หญิงต้องการ นอกจากนี้ ขบวนการสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในอังกฤษยังร่วมมือกับวารสาร Shrew (1969) และ Spare Rib (1972) ซึ่งเป็นขบวนการของผู้หญิง เริ่มการต่อสู้เพื่อป้องกันผู้หญิงจากความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในบ้านเรือน ด้วยการจัดตั้งบ้านฉุกเฉินสำหรับผู้หญิงที่ถูกทุบตีในเมือง Chiswick ใน ค.ศ.1972 ขึ้นมาเป็นแห่งแรก และถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ไม่เคยมีมาก่อน นอกจากนี้ก็ตั้งศูนย์วิกฤตข่มขืนขึ้นขึ้นมาหลายที่ และที่ขาดไม่ได้ต้องพูดถึงคือ สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ในอังกฤษได้เปิดตัวการรณรงค์ใหม่ๆ เช่น กลุ่มสตรีต่อต้านความรุนแรงต่อสตรี (Woman Against Violence Against Women) และ การเรียกคืนยามค่ำคืน (Reclaim the Night) ที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งคือ มีการตรากฎบัตรของผู้หญิงทำงาน (Working Women's Charter) ขึ้นมาใน ค.ศ.1974 เพื่อผลักดันสิทธิในการได้รับการจ้างงานของผู้หญิง โดยที่การก่อตั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรแรงงานระดับชาติคือ สภาสหภาพแรงงาน (Trade Union Council)

นักสตรีนิยมบางกลุ่มอาจมองว่าสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 แท้จริงแล้วเป็นการฟื้นคืนชีพ (Revitalization) ของขบวนการสตรีนิยมในยุโรปและสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1960 โดยเชื่อว่าในช่วงเวลาเป็นศตวรรษระหว่างคลื่นลูกที่ 1 กับคลื่นลูกที่ 2 มีการเคลื่อนไหวมาตลอดหลายครั้ง แต่นักสตรีนิยมที่เห็นว่าน่าจะแบ่งขบวนการผู้หญิงออกเป็นยุคหรือคลื่นลูกต่างๆ ได้นั้น เพราะว่าแต่ละยุคแต่ละคลื่นมีประเด็นของการเคลื่อนไหวที่ต่างกันออกไป กล่าวโดยสรุปฝ่ายหลังนี้เห็นว่า แกนหรือสาระสำคัญของสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 คือ สิทธิเจริญพันธุ์ (Reproductive Right) ดังที่แมรี โอไบรอน (Mary O'Brien) ชี้ให้เห็นในข้อความนี้ “Where does Feminist Theory Start? I Answer Within the Process of Woman's Reproduction”¹¹ แปลได้ว่า “ทฤษฎีสตรีนิยมเริ่มจากตรงไหน ฉันขอตอบว่า เริ่มจากภายในกระบวนการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง” ดังนั้น การต่อสู้เพื่อสิทธิการเจริญพันธุ์จึงรวมถึงการต่อสู้กับความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในบ้านเรือนหรือในครัวเรือนด้วย และสิทธิเจริญพันธุ์นี้ถือว่ามีผลกระทบต่ออัตลักษณ์ทางเพศสภาวะ (Gender Identity) อย่างมากมายมหาศาล¹² อัตลักษณ์ทางเพศสภาวะนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญมากประเด็นหนึ่งในยุโรป สหรัฐอเมริกา และอีกมากมายหลายประเทศในปัจจุบันที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สมัยใหม่ยุคท้ายๆ หรือหลังสมัยใหม่ (Post Modernity) มากบ้างน้อยบ้าง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาหรือบางครั้งใช้คำว่าโลกาภิวัตน์ (Globalization) และอัตลักษณ์ทางเพศสภาวะนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญของประเทศไทยปัจจุบันด้วย

จากประโยคที่ทิ้งไว้ข้างบนนำไปสู่ประเด็นอีกประการหนึ่งของสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 คือ การยืนยันว่านโยบายสาธารณะสามารถถูกกำหนดหรือถูกสร้างขึ้นมาจากประสบการณ์ส่วนตัว เช่น ประสบการณ์ทางเพศวิถีของคนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละเพศสภาวะ ประเด็นนี้กล่าวได้ว่าเป็นจุดเด่นที่มีลักษณะเฉพาะไม่เหมือน

¹¹ Mary Elizabeth O'Brien. (1983). *The courage to survive: The life career of the chronic dialysis patient*. New York: Grune & Stratton.

¹² *Ibid.*, p. 6.

ใครของสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่ไม่เพียงแต่เป็นการท้าทายการสร้างความรู้แบบเดิมๆ ที่อ้างว่ามีเหตุผลและเป็นกลางเท่านั้น แต่เป็นการท้าทายมโนทัศน์ทางการเมืองแบบจารีตทั้งหลาย ทั้งปวงด้วยการเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ของการผลิตซ้ำหรือการเจริญพันธุ์ และการผลิตวัตถุปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิต เช่น สินค้าและบริการด้วยการเชื่อมโยงประเด็นส่วนตัวเข้ากับประเด็นการเมือง ดังนั้นนักสตรีนิยมจึงถือว่าสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ได้ทำการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดทางการเมืองร่วมสมัยไปแล้วอย่างชัดเจน¹³

คลื่นลูกที่สาม (Third Wave) มีลักษณะที่พัฒนามาจากความปรารถนาที่จะแก้ไขความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและเชื้อชาติเช่นเดียวกับการแก้ปัญหาในประเด็นที่เรียกว่า “ประเด็นผู้หญิง” (Woman issue) ทั้งหลายด้วย กลุ่มผู้หญิงที่แสดงตัวว่าอยู่ในกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวในตะวันตกได้แก่ กลุ่มพันธมิตรการปฏิบัติการของสตรี (Women’s Action Coalition) ซึ่งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1992 อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 3 ยังคงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนักและยังไม่ได้ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในระดับที่สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 2 ได้รับในช่วงที่รุ่งเรืองที่สุด บางครั้งยังถูกมองด้วยความสงสัยโดยหลายฝ่ายว่าอาจเป็นเพียงแฟชั่นระยะสั้นหรือชั่วครั้งชั่วคราว มากกว่าที่จะเป็นเครื่องหมายบ่งชี้ที่แท้จริงว่าผู้หญิงได้บรรลุถึงขั้นตอนหนึ่งแล้วและจะก้าวต่อไปในเส้นทางการต่อสู้ของผู้หญิง จากข้อความที่พูดถึงสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 3 ว่าเป็นความพยายามของผู้หญิงรุ่นสาวที่ไม่ต้องการกันตัวเองออกจากการถูกประทับตราว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดหลังสตรีนิยม (Post Feminism) และในขณะเดียวกันยังต้องการต่อสู้เคลื่อนไหวต่อไป เนื่องจากเห็นว่าปัญหาหรือประเด็นผู้หญิงยังไม่หมดไป ทำให้เราจำเป็นต้องหันมาทำความเข้าใจกับสิ่งที่เรียกว่า “หลังสตรีนิยม”¹⁴

โดยหลังสตรีนิยม (Post Feminism) ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีหลายชุด และแตกต่างกันอย่างแทบไม่น่าเชื่อส่วนหนึ่งเป็นเพราะคำว่า Post ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกัน เช่น ใช้กับหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) หลังโครงสร้างนิยม (Post structuralism) และหลังอาณานิคม (Post Colonialism) เป็นต้น ซึ่งในคำหรือชื่อต่างๆ เหล่านี้มีความหมายที่หลากหลายและแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามในที่นี้จะนิยามกันอย่างสั้นๆ ก่อนว่านักศึกษสตรีนิยมที่เรียกตนเองว่าอยู่ในแนวทางนี้อธิบายว่า Post Feminism เข้าไปมีส่วนร่วมในวาทกรรมของ Postmodernism โดยที่ทั้งคู่ต้องการที่จะสั่นคลอน (Destabilize) นิยามต่างๆ ที่ตายตัวของสิ่งที่เรียกว่าเพศสภาวะ พร้อมกันนั้นก็ต้องการรื้อถอน (Deconstruct) กระบวนทัศน์ที่มีอำนาจ (Authoritative Paradigms) และปฏิบัติการต่างๆ ในหนังสือ *Introducing Post Feminism* (1999) โซเฟีย โฟคา (Sophia Phoca)¹⁵ ได้สืบค้นจุดกำเนิดของ Post Feminism ที่การแตกแยกภายในกลุ่มผู้หญิงฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า ขบวนการปลดปล่อยสตรี” (Mouvement de Libération des Femmes: MLF) ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นมาจากการนัดหยุดงานครั้งใหญ่ของนักศึกษาและกรรมกรในกรุงปารีสเมื่อเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ค.ศ.1968 และต่อมาได้พัฒนาเป็น

¹³ *Ibid.*, p. 6.

¹⁴ Jenny A. Gamble, and Debra K. Creedy. (2001). "Women's preference for a cesarean section: incidence and associated factors", *Birth* 28,2. pp. 101-110.

¹⁵ Sophia Phoca, Rebecca Wright, and Richard Appignanesi. (1999). "Introducing postfeminism", Cambridge: Icon Books.

กลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวของนักสตรีนิยมในประเทศฝรั่งเศสทั้งหมด อย่างไรก็ตามในตอนนั้นสมาชิกภายในกลุ่มผู้หญิงที่เรียกตนเองว่า กลุ่ม po et Psyche (โป เอ ซีซู) ได้ประกาศในที่สาธารณะว่าพวกเขาปฏิเสธการต่อสู้ของผู้หญิงเพื่อความเสมอภาคกับผู้ชาย คำถามมีว่าถ้าเช่นนั้นเป้าหมายของการต่อสู้ของพวกเขาคืออะไร นักทฤษฎีของกลุ่มนี้ เช่น ยูเลีย คริสเตวา (Julia Kristeva) และเฮเลน ซีซู (Hélène Cixous) ตอบว่า พวกเขาต่อสู้เพื่อสนับสนุนมโนทัศน์หรือฐานคติเรื่องความแตกต่าง (Difference) พร้อมกันนั้นกลุ่มของพวกเขายังนำเอาทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytical Theory) มาใช้เพื่อยืนยันว่าองค์ประธานที่เป็นผู้หญิง (Feminine Subject) แตกต่างอย่างสิ้นเชิงหรือแตกต่างในระดับรากฐานจากองค์ประธานที่เป็นชาย นอกจากนี้พวกเขายังต่อยอดความสัมพันธ์ของลักษณะที่ไม่แน่นอนและหลากหลายหรือหลายอย่างของความ เป็นองค์ประธานของผู้หญิงและชาย¹⁶

กล่าวโดยสรุปคือ 1. พวกเขาปฏิเสธการต่อสู้ของขบวนการผู้หญิงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย 2. วิธีคิดเรื่องความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายมีลักษณะเป็นวิธีคิดแบบแบ่งออกเป็นสองขั้ว (Binary) หรือ ทวิลักษณ์ 3. เพศสภาวะ (Gender) นอกจากจะไม่คงที่แล้วยังเปลี่ยนแปลงมาเคลื่อนไหว ทั้งยังมีมากมายหลากหลายเพศสภาวะอีกด้วย 4. องค์ประธาน (Subject) หรือความเป็นองค์ประธาน (Subjectivity) หรือความเป็นผู้กระทำของผู้หญิง (Actor/Agency) ผู้ชายมีความแตกต่างหลากหลาย เป็นพหุพจน์และเปลี่ยนแปลงได้ 5.) ทฤษฎีที่พวกเขานำมาใช้ในการอธิบายข้อ 1, 2, 3 และ 4 เอามาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่ไม่ใช่เอามาจากแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism)

กลุ่มที่กล่าวถึงนั้นมีวิธีคิดแบบข้างบนอาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มสตรีนิยมฝรั่งเศส (French Feminists) ที่มีต้นตอมาจากกลุ่ม po et psyche ในประเทศฝรั่งเศสที่มีความพยายามเชื่อมโยงหลังสตรีนิยมกับทฤษฎี จุดนี้นักสตรีนิยมชาวอังกฤษและสหรัฐอเมริกาหันเหมาเห็นว่าปัญหา กลุ่มหลังนี้เป็นกลุ่มที่วิพากษ์วิจารณ์รวมทั้งโจมตีสตรีนิยมในรูปแบบปัจจุบันว่าไม่เพียงพอที่จะยกประเด็นหรือพูดถึงความหวังใยและประสบการณ์ของผู้หญิงทุกวันนี้ขึ้นมารณรงค์และแก้ไข ตรงนี้เองที่กล่าวได้ว่าเป็นบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมที่ทำให้คำว่าหลังสตรีนิยมถูกสร้างขึ้นและอาจกล่าวได้ว่านี่คือความหมายที่แท้จริงของคำว่า “หลังสตรีนิยม” หรือ Post Feminism¹⁷

อย่างไรก็ดี แม้ว่านักสตรีนิยมที่เรียกว่าเป็นพวก Post Feminism เหล่านี้ เช่น นาโอมิ วูล์ฟ (Naomi Wolf) แคที รอยฟี (Katie Roiphe) เรอเน เดนเฟลด์ (Rene Denfeld) และนาตasha วอลเตอร์ (Natasha Walter) มักถูกประทับตราว่าเป็นพวกต่อต้านสตรีนิยม (Anti-feminist) ก็ตาม แต่พวกเขากลับบอกว่าพวกเขาเป็นผู้ที่ล่วงหน้ามาก่อน (Precursors) ของการย้ายจุดมุ่งหมายหรือทิศทาง (Aims) และวัตถุประสงค์ของสตรีนิยมให้กับสิ่งที่บางคนเรียกว่าคลื่นลูกที่สาม (Third Wave) จุดยืนลักษณะทั่วไปของกลุ่มนี้คือ พวกเขาสนับสนุนวาระที่เป็นปัจเจกและเป็นเสรีนิยม (An Individualistic, Liberal Agenda) มากกว่าวาระหรือประเด็นที่เป็นประเด็นร่วม (Collective) และเป็นการเมือง บนจุดยืนนี้เองพวกเขาจึงถูกโจมตีจากสตรีนิยม

¹⁶ Sarah Gamble. (2001). *The Fiction of Angela Carter: A Reader's Guide to Essential Criticism*. Cambridge: Icon Books.

¹⁷ *Ibid.*

อื่นๆ ที่ไม่ชอบว่า พวกเธอเป็นเหมือนกับเบี้ย (Pawns) หรือตัวหมากรุกที่ไม่สำคัญให้กับขบวนการที่เรียกว่า กระแสโต้หรือกระแสต้านสตรีนิยมที่เป็นอนุรักษนิยม (Conservative Backlash) ซึ่งต้องการจำกัดประสิทธิภาพความสำเร็จและการขยายตัวของสตรีนิยม¹⁸

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความเหลื่อมล้ำทางเพศได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างเพศมาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ในช่วงเวลาดังกล่าวยังได้เกิดการศึกษาและคำอธิบายหรือแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นรองของผู้หญิงในด้านต่างๆ อย่างมากมายอีกด้วย คำอธิบายหรือแนวคิดทางสตรีนิยมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดกระแสหลักๆ ที่มีอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเสรีนิยม (Liberalism) ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) หรือแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) เป็นต้น นักสตรีนิยมได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาขยายความ ปรับแต่งให้กลายเป็นกรอบทฤษฎีที่กว้างขึ้นและใช้อ้างอิงได้ สามารถแบ่งออกเป็นหลายสำนักคิดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) มีรากฐานมาจากปรัชญาแนวเสรีนิยม เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล เชื่อในความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นสังคมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้พัฒนาและใช้ความสามารถในการใช้เหตุผล กลุ่มนี้จึงมองว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่ได้มีความแตกต่างเรื่องความสามารถ เพราะมีพื้นฐานความเป็นมนุษย์เหมือนกันแต่ถูกปลูกฝังสั่งสอนความเป็นชายหญิงและบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างที่เป็นอยู่ การจำกัดบทบาทผู้หญิงโดยความเชื่อทางประเพณีและกฎหมายให้อยู่แต่ในบ้านจึงเป็นเรื่องไม่ยุติธรรม ดังนั้นแนวทางแก้ปัญหาของกลุ่มนี้จึงเน้นไปที่การแก้ไขกฎหมายที่มีอคติและเลือกปฏิบัติต่อเพศ การเปิดโอกาสด้านการศึกษา และการทำงานของผู้หญิงให้เท่าเทียมผู้ชาย รวมถึงการลดภาระด้านงานบ้านของผู้หญิงด้วย¹⁹

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยมถือว่าเป็นสำนักคิดแรกและถูกมองว่าเป็นแนวคิดกระแสหลักของสตรีนิยม เพราะคนส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับแนวคิดนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยมได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อปัจเจกนิยมที่มีเหตุผล ทำให้นักสตรีนิยมในแนวนี้มักเรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนมีเหตุผล ปรับปรุงตัวเองให้เหมือนกับผู้ชาย เช่นต้องไม่ใช้อารมณ์ ไม่แสดงความอ่อนแอ และเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน เป็นมนุษย์เหมือนกัน ดังนั้นผู้หญิงควรมีโอกาสที่จะทำทุกอย่างให้ได้เหมือนผู้ชาย เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะในปริณทณศาธารณะ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ทางการเมือง เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลในการแข่งขันในตลาดศาธารณะ เพราะเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมแล้ว ผู้หญิงจะเป็นเหมือนผู้ชายได้ทุกอย่าง

การต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้คือ การต่อสู้ผ่านการแก้ไขกฎหมาย หรือการแก้ไขในแนวสังคมสังเคราะห์ ไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงที่โครงสร้างสังคม นักสตรีนิยมสายเสรีนิยมถูกวิจารณ์ค่อนข้างมากโดยเฉพาะการให้ความสำคัญเฉพาะประเด็นของกฎหมาย เพราะความด้อยโอกาสของ

¹⁸ *Ibid.*, p. 16.

¹⁹ สันต์ สุวจฉกรานันท์. ความเข้าใจเชิงทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยม. <http://www.midnightuniv.org> สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561

ผู้หญิงหลายประการไม่สามารถแก้ไขผ่านการแก้ไขกฎหมาย เช่น ไม่มีกฎหมายใดระบุว่าผู้หญิงต้องเป็นหลักในการดูแลลูก แต่ผู้หญิงก็ต้องทำแม้ว่าอาจจะไม่ต้องการทำ²⁰ นอกจากนี้การเรียกร้องให้ผู้หญิงต้องปรับตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายหรือแสดงท่าทางตลอดจนการคิด อารมณ์ให้เหมือนผู้ชาย ก็ถูกวิจารณ์เช่นกันว่าเป็นการแสดงถึงการยอมรับให้ "ความเป็นผู้ชาย" เป็นตัวแบบของมนุษย์ที่พึงประสงค์ ซึ่งไม่น่าถูกต้อง เพราะคุณลักษณะหลายๆ ประการของผู้ชาย เช่น การชอบแข่งขัน ไม่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ไม่มีความอ่อนโยน ความก้าวร้าว การเก็บกดทางอารมณ์ ล้วนไม่ใช่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมนุษย์อีกต่อไป ข้อด้อยของแนวคิดกลุ่มนี้คือ การพยายามแก้ปัญหาโดยละเอียดระบบผู้ชายเป็นใหญ่และโครงสร้างทางอำนาจของผู้ชายที่เป็นอยู่ เน้นการทำให้ผู้หญิงมีบทบาทเหมือนผู้ชายมากขึ้นทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายสาธารณะในแนวนี้ก็คือ ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศยังคงอยู่ ผู้หญิงบางคนได้รับประโยชน์จากการแก้ไขนี้ โดยการเข้ามามีบทบาทและอำนาจในโครงสร้างทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงส่วนหนึ่งยังประสบปัญหาในลักษณะเดิม การเพิ่มขึ้นของบทบาทนอกบ้าน รวมเข้ากับบทบาทที่ต้องทำอยู่แล้วในบ้าน ทำให้ผู้หญิงลำบากและมีภาระมากขึ้น

2. แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) ทฤษฎีมาร์กซิสต์ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นและระบบทุนนิยม คือต้นกำเนิดของนักสตรีนิยมแบบสังคมนิยม กล่าววาระบบทุนนิยมมองว่าผู้หญิงคือประชาชนในลำดับที่ 2 ของระบบทุนนิยม และในระบบโครงสร้างชายเป็นใหญ่เกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากคนทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนงานผู้หญิง จากแนวคิดของฟรีดริช เองเกิลส์ (Friedrich Engels) ในหนังสือ *The Origin of the Family, Private Property and the State* กล่าวว่า การเกิดขึ้นของทรัพย์สินส่วนบุคคลของผู้ชาย ทำให้ผู้ชายต้องการสืบทอดทรัพย์สินให้ลูกของตน โดยการทำลายระบบสืบสกุลแบบเดิมซึ่งเป็นการสืบสกุลจากฝ่ายแม่ และสร้างระบบสามีเดียวอย่างเคร่งครัด การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นเพียงสมบัติของผู้ชาย และเครื่องมือในการผลิตทายาท การจัดการกับปัญหาการกดขี่ทางเพศในแนวทางนี้ คือ ต้องนำผู้หญิงกลับเข้าสู่ระบบผลิตอุตสาหกรรม โดยกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความขัดแย้งทางชนชั้นมากกว่าการกดขี่ทางเพศ ดังนั้นระบบทุนนิยมจะต้องถูกทำลายก่อนเพื่อปลดปล่อยแรงงานจากการกดขี่ของนายทุน และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างความสัมพันธ์ชายหญิงจึงจะเกิดขึ้นหลังจากนั้น

ระบบทุนนิยมคือการแยกตลาดและบ้านออกจากกัน ซึ่งเป็นการแบ่งงานแยกการดำเนินชีวิตออกจากวิธีการผลิต อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายที่มีอำนาจเหนือกว่า เพราะสามารถควบคุมแรงงานของผู้หญิงในการให้กำเนิดและอบรมเลี้ยงดูบุตร ระบบทุนนิยมเปลี่ยนความสัมพันธ์ในครอบครัวเพราะผู้ชายเป็นผู้ออกไปล่าสัตว์และเพาะปลูกถือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีอำนาจควบคุมทุกอย่างให้อยู่ภายใต้อำนาจในฐานะของผู้ผลิตหรือนายทุน ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้การกดขี่ซึ่งจะถูกเอาเปรียบจากผู้ผลิตและนายทุนเสมอ ผู้หญิงที่ทำงานจะถูกนายทุนกดค่าจ้างให้ต่ำลงโดยอ้างถึงศักยภาพในการทำงานที่น้อยกว่าผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงไม่สามารถทุ่มเวลาให้กับงานที่ทำได้อย่างเต็มที่เพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาอยู่กับที่บ้านเพื่อดูแลลูก

²⁰ Zillah R. Eisenstein. (1981). *The radical future of liberal feminism*. New York: Longman.

และสามีในบทบาทการเป็นแม่และเมีย ทางออกของความเสมอภาคทางเพศตามแนวทางของ มาร์กซิสม์ก็คือ การทำลายการกดขี่ทางชนชั้นให้หมดไปโดยอาศัยการปฏิวัติด้วยการรวมเป็นหนึ่งเดียวของชนชั้นแรงงานทั้ง หญิงและชาย แต่การรวมพลังเฉพาะผู้หญิงเพื่อต่อต้านผู้ชายเป็นการต่อต้านการปฏิวัติเพราะเป็นการแบ่งพลัง อันเป็นศักยภาพของการปฏิวัติชนชั้นแรงงาน การปฏิวัติของชนชั้นแรงงานเป็นการทำลายระบบชนชั้นทาง สังคม สิ่งที่เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตนจะกลายเป็นประโยชน์ของชุมชน ขณะเดียวกันก็จะปลดสังคม ให้เป็นอิสระจากผลอันเกิดจากการเอารัดเอาเปรียบของชนชั้น นั่นก็คือความไม่เสมอภาคทางเพศ

สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์เป็นอีกแนวคิดหนึ่งเกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ได้รับอิทธิพลทางความคิด ของคาร์ล มาร์กซ์ และฟรีดริช เองเงิลส์ โดยเชื่อว่าการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับเป็นผลจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็น ธรรม โดยเฉพาะในระบบการผลิตแบบทุนนิยม สตรีนิยมสายนี้เชื่อว่าระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมทำให้เกิดการ แบ่งการทำงานออกเป็น งานบ้านที่ถือว่าเป็นงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต ไม่มีคุณค่าและไม่มีค่าตอบแทน และ งานนอกบ้านซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตมีค่าตอบแทน ระบบทุนนิยมพยายามที่จะให้เก็บผู้หญิงไว้ทำงาน บ้าน การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อทุนนิยมเพราะผู้ชายสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่เสียเวลา ในการทำงานบ้านหรือทำอาหาร และนายทุนไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าแรงงานสูงขึ้นเพื่อนำมาจ่ายให้กับคนทำงาน บ้านเพราะมีผู้หญิงหรือภรรยาทำให้ฟรีอยู่แล้ว ในกรณีที่ผู้หญิงได้มีโอกาสทำงานนอกบ้าน ภายใต้ระบบทุน นิยมที่เป็นอยู่ งานที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ทำถูกถือว่าเป็น "งานของผู้หญิง" เช่น งานพยาบาล งานเย็บผ้า งาน เลขานุการ ซึ่งเชื่อว่าเป็นงานที่คล้ายคลึงกับงานที่ผู้หญิงทำที่บ้าน จึงทำให้งานเหล่านั้นได้รับค่าตอบแทนต่ำ เมื่อเทียบกับงานที่ผู้ชายส่วนใหญ่ทำ เพราะงานบ้านถูกตัดสินว่าเป็นค่าที่ไม่มีคุณค่าในระบบทุนนิยม ระบบ เศรษฐกิจโดยเฉพาะเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงถือว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของความเป็นรองของผู้หญิง ดังนั้น การต่อสู้ของผู้หญิงสำหรับสตรีนิยมสายนี้ คือต้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ การ เสนอดังกล่าวทำให้สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ถูกวิจารณ์ว่ามองไม่เห็นการกดขี่ผู้หญิงในรูปแบบอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น การกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับในโลกส่วนตัว หรือภายในครอบครัว มองไม่เห็นว่าการกดขี่ผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่ แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้น ข้อวิจารณ์นี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)²¹

3. แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) การ เปลี่ยนแปลงถอนรากถอนโคนไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคม แต่เป็นการทำความเข้าใจและ ต่อสู้ภายในตัวเองของผู้หญิง หลีกเลียงหนีจากการต่อสู้ทางการเมือง และถอนตัวจากความพยายามที่จะเข้าไป อยู่ในโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ กลุ่มนี้มองความสัมพันธ์ชายหญิงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และระบบที่ ผู้ชายเป็นใหญ่ โดยการแบ่งแยกเพศเป็นชายหญิง เป็นการแบ่งที่พื้นฐานที่สุดซึ่งมาก่อนชนชั้นหรือสีผิว ระบบ ชายเป็นใหญ่สร้างการยอมรับต่อความสัมพันธ์ทางเพศที่เหลื่อมล้ำผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทำ ให้เป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดาปกติตามค่านิยม

²¹ สุเทพ สุนทรเกสซ์. 2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ไกลบอลวิชั่น.

ความแตกต่างทางเพศมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมมากกว่าชีวภาพ หน้าที่ทางการสืบพันธุ์ทำให้การกระจายของอำนาจไม่เท่าเทียม เสนอให้มีการควบคุมการเจริญพันธุ์ด้วยเทคโนโลยี การดูแลเด็กให้เป็นหน้าที่ของสังคม ความเป็นแม่เป็นมายาคติ (ผู้หญิงต้องการเป็นแม่ ผู้หญิงมีสัญชาติญาณของความเป็นแม่ เด็กทุกคนต้องการแม่) ความเป็นแม่กลายเป็นสถาบัน รวมทั้งกามารมณ์ก็ถูกทำให้เป็นสถาบันด้วย เพื่อประโยชน์ของผู้ชาย ถ้าเบี่ยงเบนไปก็จะกลายเป็นการคุกคามสถาบันดังกล่าว (รักร่วมเพศ ทำแท้ง ท้องไม่มีพ่อ ฯลฯ)

ผู้หญิงเป็นกลุ่มแรกในประวัติศาสตร์ที่ถูกกดขี่ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ การครอบงำและกดขี่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสถาบันที่เป็นทางการหรือในพื้นที่สาธารณะเท่านั้นแต่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนตัวด้วย การกดขี่เกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง เพราะเพศของพวกเธอ ร่างกายของผู้หญิง กลุ่มดังกล่าวมีแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มดังนี้คือ การแยกตัวออกจากระบบในทุกด้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางเพศ และรูปแบบของหญิงรักหญิงในฐานะที่เป็นรูปแบบการแสดงออกในทางการเมืองและการปฏิบัติทำลายล้างระบบชายเป็นใหญ่ ข้อเสนอของแนวคิดสตรีนิยมแบบสุดขั้วจึงไม่ใช่เรื่องความเท่าเทียมกับผู้ชายในโครงสร้างสังคมที่เป็นอยู่ หรือการทำให้ผู้หญิงเหมือนผู้ชาย แต่เป็นการปฏิเสธการกดขี่ในทุกรูปแบบทั้งในระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

การกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง หรือผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศของเธอ ความไม่เที่ยงกันทางเพศที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจาก อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า กดขี่และเอาเปรียบผู้หญิง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นระบบที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม กลุ่มแนวคิดนี้ให้ความสนใจต่อสถานะที่เป็นรองของผู้หญิงและมองว่าความเป็นรองที่เกิดขึ้น มีสาเหตุมาจากความต้องการเหนือกว่าของผู้ชาย และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้พยายามสร้างความชอบธรรมต่อความเหนือกว่าของผู้ชาย (ผู้ชายเข้มแข็งกว่า ฉลาดกว่า มีเหตุผลมากกว่า คิดอะไรที่ลึกซึ้งได้มากกว่า ฯลฯ) และทำให้ความเหนือกว่านี้ดำรงอยู่ในความเชื่อของคนในสังคมผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ สตรีนิยมสายนี้ได้มีการแตกย่อยเป็นสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) และสตรีนิยมสายนิเวศ (Ecofeminism)²²

4. แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นับได้ว่าเป็นการออกมาโต้กับแนวคิดสตรีนิยมในยุคแห่งการรู้แจ้ง เช่น การสนับสนุนให้สตรีสามารถพึ่งพาและปกครองตนเองได้ ไม่ใช่แค่การมีชีวิตผ่านชีวิตของผู้ชายที่เป็นเจ้าของเธอ และได้เพิ่มเติมความสำคัญของการเติบโตทางอินทรีย์ที่จะทำให้สามารถเติบโตทางปัญญาได้ด้วย การเติบโตนี้อาจทำได้โดยการแยกตัวผู้หญิงออกจากสังคมชายเป็นใหญ่เพื่อให้พวกเธอได้สร้างสังคมของพวกเธอขึ้นมาเอง คุณสมบัติของผู้หญิงที่แตกต่างจากผู้ชายนั้น อาจกลายเป็นพลังสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ จึงเป็นกระแสทางทฤษฎีที่มุ่งค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของผู้หญิงที่เป็นเอกเทศ โดยไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ

²² ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. 2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสุขใส่ใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง.

แนวคิดสตรีนิยมแบบวัฒนธรรมมองไปไกลกว่าความมีเหตุผลหรือการมุ่งแก้ไขที่ตัวกฎหมาย แต่กลับมองที่การถ่ายเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมและการปกครองแบบชายเป็นใหญ่หรือที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) มาเป็นวัฒนธรรมและการปกครองที่ให้เพศหญิงเป็นศูนย์กลาง มุ่งมั่นที่จะรื้อฟื้นระบบสังคมตามที่เชื่อว่าผู้หญิงเป็นใหญ่มาก่อน นั่นคือระบบมาตาธิปไตย (Matriarchy) เพราะการแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันที่กฎหมายเป็นเพียงการแก้ไขความไม่เท่าเทียมในระดับผิวๆ เท่านั้น หากแต่เป็นการแก้ไขวัฒนธรรมอันเป็นตัวกำหนดความคิดของสังคมนั้นจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมที่ยั่งยืนกว่า จึงเน้นคุณค่าอันเกิดจากความเปราะบางของผู้หญิง เช่น ความอาทร การมีน้ำใจ การไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ก็จะลดทัศนคติแบบผู้หญิงลงแล้วเชิดชูความเป็นชายขึ้น กลุ่มนี้ไม่ได้เรียกร้องให้ผู้หญิงต้องออกไปมีบทบาทเป็นนักการเมือง หรือให้ผู้หญิงมีบทบาทในทางสาธารณะ แต่เรียกร้องให้สังคมกลับมาให้คุณค่าแก่ผู้หญิงอย่างที่คุณค่าเป็น เช่น การทำงานบ้าน ซึ่งในความเป็นจริงควรยกย่องผู้หญิงที่ทำงานบ้าน ดังนั้น แนวคิดนี้จึงควรสร้างหรือเปลี่ยนแปลงความหมายและค่านิยมเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทของผู้หญิง

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เน้นการใช้ความรุนแรง การฆ่าฟัน การนองเลือด และจบลงด้วยความตาย มาสู่วัฒนธรรมแบบหญิงเป็นใหญ่ ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นคู่ตรงข้ามหรือเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการให้กำเนิด การเลี้ยงดู และความอ่อนหวาน ย่อมทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่และสงบสุขมากขึ้น นอกจากจุดที่กล่าวมานี้ แนวคิดสตรีนิยมแบบวัฒนธรรมยังมองว่าศาสนาโดยเฉพาะศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและสังคมเป็นสิ่งที่กดขี่สตรีเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการปลูกฝังความคิดที่ว่าผู้หญิงย่อมเป็นผู้ที่ต่ำกว่า ด้อยกว่า มาทีหลัง และต้องถูกควบคุมโดยชายตั้งแต่พระคัมภีร์ไบเบิลที่กล่าวว่า ผู้หญิงคนแรกของโลกนั้นเกิดมาจากซี่โครงของชายคนแรก ทั้งๆ ที่โนเบิลเบิ้ลพระเจ้าได้แสดงตนเป็นทั้งเพศชายและเพศหญิง หรือแม้กระทั่งในคัมภีร์คาบาลาของศาสนายิว การมองภาพลักษณ์ของสตรีต่ำกว่าบุรุษในพื้นที่ทางศาสนาเช่นนี้นำไปสู่การวางสถานะของสตรีเป็นเพียงทรัพย์สินของบุรุษ

สตรีนิยมสายวัฒนธรรมโดยภาพรวมจะยอมรับว่าผู้หญิงและผู้ชายมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน เหมือนที่เคยเชื่อกันในอดีต แต่นักสตรีนิยมสายนี้เสนอว่าคุณลักษณะที่เป็นหญิงนั้นดีกว่าหรือเหนือกว่าของผู้ชาย (ไม่ใช่ด้อยกว่าดังที่เชื่อกันในอดีต) ไม่ว่าจะด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น การเอาใจใส่ดูแล ความอ่อนโยน ความสันติไม่ก้าวร้าว ล้วนเป็นคุณลักษณะที่ผู้หญิงควรชื่นชม และรักษาความเป็นหญิงเหล่านั้นไว้²³

5. แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) แนวคิดนี้เป็นการผสมผสานระหว่างมาร์กซิสต์และแนวสุดขั้ว ซึ่งมองว่าโครงสร้างของการกดขี่ทางชนชั้นและระหว่างเพศนั้นซ้อนทับและเกี่ยวโยงกัน สำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจทุนนิยมก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้น โดยมีการวิเคราะห์ในเรื่องความสำคัญของชนชั้นที่มาจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม และเน้นให้ชนชั้นล่างต่อสู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมนั้นมาจากชายเป็นใหญ่ และมีการกดขี่ผู้หญิงในทุกๆ เรื่อง โดยมีรากเหง้ามาจากสังคมวัตถุที่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยการผลิตในเชิงปริมาณ พร้อมทั้งการกดขี่ผู้หญิงซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคสังคมดั้งเดิมเริ่มมีการแบ่งงานกันทำผู้ชายมีหน้าที่สำคัญเป็นผู้นำในครอบครัว ส่วน

²³ สุชีลา ตันชัยนันท์. (2540). *ผู้หญิงในทัศนะจิตกร ภูมิศักดิ์ และแนวคิดสตรีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลึก.

ผู้หญิงทำหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม ผู้ชายมีหน้าที่สำคัญมีอำนาจและมีสมบัติมากจึงมีโอกาสกดขี่ผู้หญิง ทำให้สังคมเริ่มมีความไม่เสมอภาคเกิดขึ้นระหว่างหญิงชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้น สตรีนิยมแนวสังคมนิยมมีแนวคิดที่ว่าความแตกต่างของผู้หญิงผู้ชายถูกกำหนดโดยสถานะของสังคมที่ทำให้แตกต่าง และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเพื่อให้เกิดความเสมอภาคหญิงชายคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ

แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมเกิดจากการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในทศวรรษ 1970 หรือระหว่าง ค.ศ.1970 – ค.ศ.1979 โดยผสมผสานแนวคิดทุนนิยม เชื้อชาตินิยม และการมีอำนาจครอบงำของผู้ชายเข้าด้วยกัน แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมช่วยให้เข้าใจมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และการปรับแนวคิดในการมองชีวิตมนุษย์ใหม่ โดยประสานชีวิตส่วนตัวกับชีวิตสาธารณะเข้าด้วยกัน และเชื่อว่าการให้กำเนิด อบรมเลี้ยงดูบุตร การจัดระเบียบเกี่ยวกับกิจกรรมในรอบครัวนั้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคม นักสิทธิสตรีนิยมแนวสังคมนิยมสร้างทฤษฎีขึ้นมา โดยนำวิธีการของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์มาตรวจสอบและแบ่งงานระหว่างเพศ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหญิงชายที่เป็นไปโดยธรรมชาติ และบทบาทหญิงชายที่กำหนดโดยสังคม รวมทั้งการให้เหตุผลว่าความแตกต่างระหว่างหญิงชายเกิดขึ้น และกำหนดโดยสังคมและกฎเกณฑ์ทางสังคมมากกว่าจะเป็นไปโดยธรรมชาติ ทฤษฎีสตรีนิยมแนวสังคมนิยมได้ชี้ให้เห็นถึงงานของผู้หญิงและการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิงในระบบเศรษฐกิจ

สำนักคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมเกิดขึ้นจากความไม่พอใจแนวคิดของมาร์กซิสต์ที่ไม่เห็นความสำคัญของมิติทางเพศ สตรีนิยมสายสังคมนิยมให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่วนตัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง รวมทั้งหน้าที่ในการให้กำเนิดบุตรของผู้หญิง และเชื่อในความเหมือนกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย แบ่งพื้นที่โลกส่วนตัวและโลกสาธารณะ โดยเสนอว่าผู้หญิงต้องผลักดันให้โลกส่วนตัวเข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ และให้ความสนใจประเด็นการทำงานของผู้หญิงที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม การที่จะปลดปล่อยหรือให้อิสระแก่ผู้หญิงนั้น ผู้หญิงจำเป็นต้องเข้าไปร่วมในการผลิตสาธารณะ โดยงานที่ต้องรวมถึงงานที่มีเกียรติ อยู่ในระดับผู้บริหาร และไม่ควรมึสิ่งๆที่เรียกว่า “งานของผู้หญิง” ในพื้นที่สาธารณะอีกต่อไป นอกจากนี้ การที่ผู้หญิงทำงานทั้งสองพื้นที่คือ พื้นที่ภายในบ้าน และพื้นที่สาธารณะ จะช่วยให้สถานะและบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงมีการปรับเปลี่ยนในทิศทางที่ดีขึ้น

สตรีนิยมสายสังคมนิยมถือว่ามีความคล้ายคลึงกับสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์อยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความเหมือนกัน หรือการวิเคราะห์สังคมโดยแบ่งเป็นโลกส่วนตัวและโลกสาธารณะ รวมทั้งการเสนอให้ผลักดันโลกส่วนตัวเข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ แต่ที่แตกต่างกันคือ สตรีนิยมสายสังคมนิยมมองว่าการอธิบายถึงการกดขี่ผู้หญิงจำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อโลกหรือพื้นที่ส่วนตัวด้วย เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศหญิงกับเพศชายและหน้าที่การให้กำเนิดเด็กของผู้หญิง ดังนั้นสตรีนิยมสายนี้จึงเสนอว่าความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมในสังคม หรือกล่าวได้ว่าเมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กันในยุคสมัยหนึ่งๆ ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ ตัวอย่างเช่น ระบบชายเป็นใหญ่ได้สร้างความเชื่อที่ว่า คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความสวยและความสาว คุณค่า

ของผู้ชายอยู่ที่ความสามารถ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความเชื่อนี้เมื่อปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจแบบตลาดที่ต้องการขายสินค้าให้ได้มาก ดังนั้น ผ่านทางการโฆษณา ผู้หญิงจึงตกเป็นเหยื่อทางการค้าของธุรกิจเครื่องสำอางหลากหลายชนิดอย่างเต็มใจ เพื่อต้องการสวยและรักษาความสาวไว้²⁴

6. แนวคิดสตรีนิยมสายนิเวศ (Ecofeminism) มีความเชื่อคล้ายคลึงกับสายวัฒนธรรมว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายและดีกว่าผู้ชายตามธรรมชาติ แต่เสนอเพิ่มเติมว่าผู้หญิงมีความใกล้ชิดหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติ เช่นการที่ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร ทำให้ผู้หญิงเชื่อมโยงกับธรรมชาติ เชื่อมโยงกับโลก ส่วนผู้ชายนั้นใกล้ชิดกับวัฒนธรรม และในนามของวัฒนธรรมผู้ชายได้พยายามและประสบความสำเร็จในการข่มเหงรังแกทั้งผู้หญิงและธรรมชาติ การเชื่อมโยงผู้หญิงเข้ากับธรรมชาตินี้ได้นำไปสู่การฟื้นฟูพิธีกรรมโบราณที่ให้ความสำคัญกับการบูชาพระแม่เจ้า รวมทั้งระบบสืบพันธุ์ของผู้หญิง โดยมองว่าธรรมชาติเปรียบเสมือนแม่และพระแม่เจ้าซึ่งเป็นที่มาของพลังอำนาจและแรงบันดาลใจ และเรียกร้องให้มีการปฏิเสธวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งสตรีนิยมสายวัฒนธรรมและสายนิเวศถูกวิจารณ์ว่าเป็นพวกสารัตถนิยม คือเชื่อว่ามิธาตุแท้ของความเป็นหญิง²⁵

7. แนวคิดสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) เป็นแนวคิดสตรีนิยมอีกสำนักหนึ่ง ได้ใช้แนวคิดของจิตวิเคราะห์อธิบายถึงการเกิดขึ้นของความเป็นชายความเป็นหญิงซึ่งนำไปสู่ความเป็นรองของผู้หญิง โดยเชื่อว่าการทำความเข้าใจต่อพัฒนาการความเป็นชายเป็นหญิงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในระดับจิตใต้สำนึก นักสตรีนิยมสายนี้เชื่อว่าความเป็นเพศ หรือความเป็นชายเป็นหญิงไม่ใช่เรื่องทางชีววิทยาที่มีมา แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious) ในพัฒนาการชีวิตช่วงต้นๆ ของเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญในการก่อรูปอัตลักษณ์ของความเป็นเพศ เช่น งานของแนนซี โชโดรอฟ (Nancy Chodorow) ที่อธิบายว่าการเลี้ยงดูเด็กอ่อนที่ไม่สมดุล คือการที่แม่เลี้ยงดูเด็กใกล้ชิดแต่เพียงผู้เดียวโดยมีพ่อคอยดูอยู่ห่างๆ ก่อให้เกิดการก่อรูปอัตลักษณ์ความเป็นเพศที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ชายมักเป็นคนที่มีตัวตนปิดกั้นตัวเอง ไม่มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ส่วนผู้หญิงจะมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่มีความเป็นตัวของตัวเองน้อย ซึ่งเธอเสนอว่าความเป็นหญิงเป็นชายแบบนี้ไม่เหมาะสมทั้งคู่ มนุษย์ที่พึงประสงค์ควรเป็นการผสมผสานคุณลักษณะของทั้งสองเพศ ซึ่งจะได้มาโดยเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูเด็กให้พ่อมีส่วนในการเลี้ยงดูลูกในระดับเดียวกับแม่ (Equal Parenting)²⁶

8. แนวคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Feminist Post-Modernism) สตรีนิยมแนวคิดต่างๆ ข้างต้นถูกมองว่าเป็นผลผลิตของแนวคิดในยุคสมัยใหม่ (ยกเว้นนักสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์บางคน) และถูก

²⁴ นิตยา ฉัตรสง่า. 2547). *วิถีชีวิตของผู้หญิงในธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับธนบัตร = The life path of female working with bank notes at the Bank of Thailand*. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²⁵ Alan Gray, et al, (1999). *Gender, sexuality and reproductive health in Thailand*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

²⁶ Nancy Chodorow. (1978). "The reproduction of motherhood", *Psychoanalysis and the Sociology of Gender*, Berkeley: The University of California Press.

วิจารณ์จากสตรีนิยมสายแนวคิดหลังสมัยใหม่ว่ามีข้อบกพร่องโดยเฉพาะประเด็นการเสนอภาพผู้หญิงที่เป็นหนึ่งเดียว คือเชื่อว่าผู้หญิงทั้งโลกมีความเหมือนกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทางชาติพันธุ์ ทางชนชั้น สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ ซึ่งได้รับความสนใจอย่างสูงตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของกลุ่มผู้หญิง รวมทั้งความหลากหลายที่มีอยู่ของผู้หญิงแต่ละคน

นอกจากนี้ยังปฏิเสธความคิดสารัตถะนิยม โดยเสนอว่าไม่มีผู้หญิง ไม่มีความเป็นผู้หญิง ทุกอย่างล้วนสร้างผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรม จึงไม่มีความเป็นผู้หญิงที่แท้ คงที่ตายตัวและไม่เปลี่ยนแปลง การเสนอว่าไม่มี "ผู้หญิง" ของสตรีนิยมหลังสมัยใหม่ได้นำไปสู่การถูกวิจารณ์อย่างรุนแรงจากนักสตรีนิยมสายอื่น ๆ ว่าทำให้การต่อสู้เพื่อสถานะที่ดีขึ้นของผู้หญิงเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้เพราะไม่มีสิ่งที่เรียกว่าผู้หญิงเสียแล้ว ถือเป็นการทำลายความชอบธรรมของขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง²⁷

นักสตรีนิยมวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่า การครอบงำในวงการวิชาการที่มีชายเป็นใหญ่เพราะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมีน้อยมาก ผู้หญิงจะไม่ได้รับความสนใจในการศึกษาหรือถ้าได้รับการศึกษาก็เป็นเพียงข้อมูลประกอบเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้มาจากการที่ผู้หญิงถูกมองว่าไม่มีส่วนสำคัญในการกำหนดสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และอาจจะเพราะนักวิชาการที่เป็นผู้หญิงมีจำนวนที่น้อยกว่าชายมาก เพราะฉะนั้นจะพบว่าในการศึกษาสังคมไม่ว่าในด้านใดก็ตาม มักไม่ค่อยมีเรื่องของผู้หญิงปรากฏออกมา ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต การรวมกลุ่ม การจัดการความขัดแย้ง ระบบความคิด ใดๆ ที่ในทุกสังคมมีผู้หญิงอยู่ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง

ดังนั้นเมื่อมีความคิดสตรีนิยมเกิดขึ้น ความคิดรวบยอดความเป็นเพศจึงถูกมองว่าเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญในการศึกษาสังคม เพราะทำให้เราได้เรียนรู้ถึงประชากรอีกครั้งหนึ่งของสังคม ที่มีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นไปในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องมากขึ้นต่อสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้ามีการศึกษาสังคมที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง และเห็นว่าหมู่บ้านนี้มีเศรษฐกิจที่ดี มีเงินไหลเวียนในชุมชน ถ้าพิจารณาสังคมแบบรวมๆ อาจสรุปว่าการพัฒนาของรัฐประสบความสำเร็จ แต่ถ้านำความเป็นเพศมาพิจารณาอาจพบว่าเงินที่สะสมอยู่ในหมู่บ้านเป็นเงินที่ได้จากการไปค้าประเวณีของผู้หญิงในหมู่บ้าน ข้อสรุปในเรื่องการพัฒนาอาจเป็นในด้านที่ตรงกันข้าม

อีกตัวอย่างของการศึกษาทางสังคมวิทยาที่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงมิติของความเป็นเพศ คือการศึกษาในเรื่องการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ซึ่งทำการวิเคราะห์และอธิบายถึงความแตกต่างหรือความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคน ในกรอบความคิดที่ใช้ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันที่ผ่านมา ไม่ได้ตระหนักและไม่ได้รวมความเป็นเพศว่าเป็นมิติหนึ่งของการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ใดๆ ที่ผู้หญิงเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าหรือไม่มีความเท่าเทียมกับผู้ชายอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้น การทำความเข้าใจสังคมโดยพิจารณาถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะมีส่วนช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์สังคมในด้านต่างๆ ได้สมบูรณ์ขึ้น²⁸

²⁷ Gray, et al. *op.cit.*

²⁸ วารุณี ภูริสินสิทธิ์. “แนวคิดสตรีนิยมในสกุลความคิดต่างๆ”, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน. <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=sroydokmak&month=31-07-2010&group=26&gblog=29> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2561.

กิจกรรม 6.1.1

จงสรุปความสำคัญของแนวคิดสตรีนิยมแต่ละแนวคิดมาโดยสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 6.1.1

สรุปสาระสำคัญของแต่ละแนวคิดถึงจุดเน้นของแนวคิดนั้นๆ คือ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism), แนวคิดสตรีนิยมสายนิเวศ (Ecofeminism), แนวคิดสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism), แนวคิดสตรีนิยมแนวยุคหลังสมัยใหม่ (Feminist Post-Modernism)

เรื่องที่ 6.1.2

กรอบระหว่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี

การพัฒนาศักยภาพสตรีและการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายถือเป็นเรื่องจำเป็นในยุคปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ทั่วโลกล้วนตระหนักในความสำคัญดังกล่าวจึงได้จัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีขึ้นอย่างกว้างขวาง หลายประเทศในโลกโดยส่วนใหญ่มีจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี ทั้งยังยึดถือเป็นกรอบในการนำไปปฏิบัติและนำไปปรับใช้กับข้อกฎหมายรวมทั้งนโยบายของรัฐตน ในส่วนนี้จะได้ยกตัวอย่าง อนุสัญญาและแผนการพัฒนาสตรีฉบับสำคัญๆ เช่น CEDAW, Beijing Declaration and Platform for Action, SDG 5 ซึ่งมีสาระสำคัญสอดคล้องกับการพัฒนาสตรีในระบบระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) ถือเป็นอนุสัญญาที่มุ่งขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ.1981 ปัจจุบันมีประเทศที่เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาทั้งสิ้น 185 ประเทศ ซึ่งการที่รัฐเข้าเป็นภาคีหมายความว่ารัฐบาลและฝ่ายนิติบัญญัติรับที่จะนำบทบัญญัติในอนุสัญญามาใช้ในประเทศ อาจกล่าวได้ว่าอนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้เป็นฉบับแรกและฉบับเดียวที่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ไม่เฉพาะด้านพลเมืองและการเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และชีวิตครอบครัวด้วย²⁹ โดยสาระสำคัญของอนุสัญญา CEDAW มีดังต่อไปนี้³⁰

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-6) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าการเลือกปฏิบัติต่อสตรี พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี ฯลฯ

ส่วนที่ 2 (ข้อ 7-9) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 3 (ข้อ 10-14) กล่าวถึงสิทธิของสตรีที่จะต้องได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ การป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน และการเข้าถึงบริการสุขภาพ ฯลฯ

ส่วนที่ 4 (ข้อ 15-16) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย

²⁹ UNIFEM CEDAW SEAP Thailand. อนุสัญญาผู้หญิง CEDAW. <http://www.humanrightscenter.go.th/DocLib4/cedaw1.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2561.

³⁰ Human Rights กระทรวงการต่างประเทศ. CEDAW อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ. <http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/CEDAW.php> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561.

ส่วนที่ 5 (ข้อ 17-22) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ

ส่วนที่ 6 (ข้อ 23-30) กล่าวถึงการมีให้มีข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายภายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ ฯลฯ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีด้วยวิธีภาคยานุวัติ³¹ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ.1985 และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.1985 มีคำแถลงตีความว่า ข้อบทในอนุสัญญา CEDAW ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย มีข้อสงวนในข้อ 29 เกี่ยวกับการเสนอเรื่องให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา ในกรณีการพิพาทระหว่างรัฐภาคี³² โดยคณะรัฐมนตรีเห็นชอบในการเข้าร่วมลงนามในพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Optional Protocol to the CEDAW) ตามมติคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ เพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิสตรีอย่างจริงจัง สำหรับสาระสำคัญ³³ คือ การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการประจำอนุสัญญาฯ ในการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียน ในกรณีที่มีการละเมิดพันธกรณีที่ปรากฏในอนุสัญญาฯ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐภาคี โดยผู้ร้องเรียนอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดสิทธิได้

ความจำเป็นที่ต้องมีอนุสัญญาสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะเนื่องจากกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีอยู่ไม่อาจประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงได้เท่าที่ควร และการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงเป็นการละเมิดหลักการความเสมอภาคและการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการพัฒนาและสันติภาพอย่างเสมอภาคกับชาย โดยการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงหมายถึง การกีดกันหรือการจำกัดใดๆ ด้วยเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีเจตนาหรือเป็นเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับ ไม่มีสิทธิ ไม่ได้ใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และพลเมืองพึงมีอย่างเสมอภาคกับชาย

การเป็นรัฐภาคีมีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลตระหนักกว่ามีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีเกิดขึ้นในประเทศ และรัฐภาคีมีพันธะสัญญาที่จะต้องเคารพ คุ้มครอง และให้สิทธิที่พึงมีแก่ผู้หญิง ดังนั้นรัฐจึงมีข้อผูกพันที่จะต้องแก้ไขคือ³⁴

- ยกเลิกกฎหมายและนโยบายที่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง

³¹ การภาคยานุวัติ (Accession) หมายถึง การที่รัฐหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นรัฐภาคีที่เข้าร่วมเจรจา และลงนามในสนธิสัญญาตั้งแต่แรก ได้ดำเนินการให้ความยินยอมเพื่อเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาและผูกพันตามสนธิสัญญาที่รัฐอื่น ๆ ได้ทำการวินิจฉัยตกลงก่อนแล้ว และสนธิสัญญานั้นได้มีผลใช้บังคับอยู่ก่อนแล้ว

³² อ่างแล้ว, 30.

³³ คณะรัฐมนตรีชุดนายชวน หลีกภัย. “พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ”, ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีชุดนายชวน หลีกภัย. <http://www.ryt9.com/s/cabt/179840> สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561.

³⁴ อ่างแล้ว, 29.

- ออกนโยบายและกำหนดกลไกและมาตรการในการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้ผู้หญิงที่ถูกละเมิดสามารถร้องขอความเป็นธรรมได้
- ส่งเสริมความเสมอภาคด้วยมาตรการที่เหมาะสมและมาตรการพิเศษชั่วคราว
- รายงานผลการดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ต่อสหประชาชาติทุก 4 ปี

การติดตามการทำงานของรัฐภาคีเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ CEDAW ประกอบด้วยกรรมการ 13 คน ที่รัฐภาคีต่างๆ เลือกมาทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงานตามพันธสัญญาของประเทศสมาชิก ทำหน้าที่ดังนี้

- ติดตามความก้าวหน้าของผู้หญิงในรัฐภาคี
- พิจารณารายงานของรัฐภาคีเกี่ยวกับการดำเนินงานตามพันธสัญญา ซึ่งกระบวนการรายงานทำให้เกิดกลไกระดับนานาชาติที่สามารถตรวจสอบได้
- จัดทำข้อเสนอแนะทั่วไปเพื่ออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับความเห็นของคณะกรรมการ CEDAW ในเรื่องต่างๆ ให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

การเป็นภาคีอนุสัญญา หมายถึง การยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักการของอนุสัญญา คือ การไม่เลือกปฏิบัติ (ทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา), การคำนึงถึงความเสมอภาคในผลลัพธ์ (มีโอกาสและเข้าถึงทรัพยากรไม่เพียงพอ ต้องได้รับผลลัพธ์/ประโยชน์อย่างเป็นธรรมด้วย), และรัฐมีพันธสัญญาที่รัฐต้องดำเนินการ ด้วยหลักการทั้ง 3 ประการ อนุสัญญานี้จึงมีความสำคัญเพราะห้ามมิให้มีกฎหมายหรือระเบียบที่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งนโยบายหรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผู้หญิงได้รับความเสียหายหรือมีผลเสียต่อผู้หญิง ไม่ว่าจะเจตนาหรือไม่ก็ตาม ทั้งยังมุ่งเน้นให้รัฐมีพันธกิจที่จะต้องทำให้ผู้หญิงได้รับความเสมอภาคในผลลัพธ์ด้วย โดยส่งเสริมให้ใช้มาตรการพิเศษชั่วคราวเพื่อเร่งรัดให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรมเร็วขึ้น มีการกำหนดให้รัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้หญิงโดยไม่อาจยกเลิกละเลยได้ โดยต้องประกันว่าจะปกป้องการละเมิดสิทธิผู้หญิงอย่างมีประสิทธิภาพทั้งจากรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มใดๆ และการปกป้องต้องไม่กลายเป็นการจำกัดสิทธิผู้หญิง รวมทั้งตระหนักถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมและประเพณีที่จำกัดไม่ให้ผู้หญิงได้ใช้สิทธิ และเรียกร้องให้รัฐปรับเปลี่ยนค่านิยมที่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง เล็งเห็นความจำเป็นต้องปรับแก้สัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างหญิงชายในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สาธารณะ และรัฐ นอกจากนี้ ยังตระหนักว่าการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงในพื้นที่ส่วนตัว เช่น บ้าน เป็นการละเมิดพื้นที่ส่วนตัวของผู้หญิง

อนุสัญญา CEDAW ถือเป็นประโยชน์ต่อรัฐอย่างมาก เพราะใช้เป็นเครื่องเตือนความจำถึงพันธสัญญาที่รัฐต้องดำเนินการ เป็นประเด็นโต้แย้งในกระบวนการพิจารณาคดีต่างๆ ทั้งยังใช้ทวงสิทธิที่ผู้หญิงพึงมีกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามที่ได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดนโยบายและโครงการต่างๆ

2. ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง

ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action) เป็นปฏิญญาเกิดขึ้นเนื่องจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี โดยองค์การสหประชาชาติ กำหนดให้วันที่ 8 มีนาคมของทุกปี เป็นวันสตรีสากล และเชิญชวนให้ทุกประเทศจัดกิจกรรมเพื่อร่วมฉลองและรำลึกถึงการต่อสู้ของสตรี เพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพและการนำไปสู่การ

ทบทวนความก้าวหน้าในการดำเนินงาน เพื่อสิทธิเท่าเทียมกันของหญิงและชายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และสิทธิมนุษยชนของสตรี

ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี ครั้งที่ 4-15 กันยายน ค.ศ.1995 ที่กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสมาชิกมีความประสงค์ร่วมกันในการบรรลุเป้าหมายของความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพสำหรับสตรีทุกคนในทุกหนแห่ง ในที่ประชุมแห่งนั้นได้มีการรับรองปฏิญญาและแผนปฏิบัติการ ซึ่งระบุประเด็นปัญหาของสตรีที่เป็นอุปสรรคต่อความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และการเสริมพลังให้สตรี รวม 12 ประเด็นปัญหา ได้แก่ 1. ความยากจน 2. การศึกษา และการฝึกอบรมสตรี 3. สุขภาพ 4. ความรุนแรงต่อสตรี 5. ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ 6. เศรษฐกิจ 7. อำนาจและการตัดสินใจ 8. กลไกเชิงสถาบันเพื่อความก้าวหน้าของสตรี 9. สิทธิมนุษยชนของสตรี 10. สตรีกับสื่อมวลชน 11. สตรีกับสิ่งแวดล้อม 12. เด็กผู้หญิง

ต่อมาได้มีการเพิ่มเติมประเด็นห่วงใยใน ค.ศ.2000 อีก 7 เรื่อง ได้แก่ 1. โลกาภิวัตน์ 2. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3. การเคลื่อนย้ายแรงงาน 4. ภาวะประชากรผู้สูงอายุ 5. การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ 6. ภัยพิบัติธรรมชาติ 7. การแบ่งภาระความรับผิดชอบระหว่างหญิงชาย

ข้อเสนอแนะของแผนปฏิบัติการปักกิ่งคือ ให้ประเทศสมาชิกใช้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลัก และพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของความเสมอภาคหญิงและชาย และให้รัฐบาลและองค์กรพัฒนาต่างๆ สนับสนุนและส่งเสริมนโยบายการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา โดยการผสมผสานมุมมองความเสมอภาคหญิงชายในนโยบายและแผนงานการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง³⁵

ค.ศ.2015 ประเทศไทยมีการทบทวนความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านความเสมอภาคของหญิงชายในทุกด้านของแต่ละประเทศที่ร่วมรับรอง แม้ประเทศได้ประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดเจนและยืนยันถึงพันธกรณีที่ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการดังกล่าว โดยบูรณาการเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ 8 (ค.ศ.2000 – ค.ศ.2004) แต่ยังคงมีช่องว่างในทางปฏิบัติที่ทำให้สตรีเข้าไม่ถึงสิทธิและโอกาสรวมทั้งบริการต่างๆ ทางสังคม ยังคงพบเห็นการเลือกปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากผู้หญิงและเด็กไม่ได้รับการคุ้มครองและไม่ได้ใช้สิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ของตนอย่างเต็มที่ ผู้หญิงและเด็กยังคงเป็น “ผู้ถูกระงับ” จากความรุนแรงรูปแบบต่างๆ โดยตัวเลขสตรีและเด็กที่ถูกทำร้าย ถูกกระทำรุนแรงจากศูนย์พึ่งได้ ใน ค.ศ.2013 พบว่า ผู้หญิงและเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ถูกกระทำรุนแรงเฉลี่ย 81 คนต่อวัน หรือเกือบ 3 คนต่อชั่วโมง และร้อยละ 80 ของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงอายุต่ำกว่า 15 ปี และในจำนวนนี้เป็น การกระทำรุนแรงทางเพศเกือบร้อยละ 70³⁶

³⁵ วัชร อึ้งเหมอนันต์. (2550). “แนวทางการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา: กรณีศึกษากรมประมง” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสตรีศึกษา คณะวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

³⁶ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี *สรุปปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งเพื่อความก้าวหน้าของสตรี* <http://www.apsw-thailand.org/CEDAW.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561.

3. การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5: ความเท่าเทียมทางเพศ

การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5: ความเท่าเทียมทางเพศ (Sustainable Development Goals 5: SDG 5) ถือเป็นเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) จะสิ้นสุดลงใน ค.ศ.2015 สหประชาชาติจึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนากายหลัง ค.ศ.2015 (post-2015 development agenda) ตามกระบวนการที่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนากายหลัง ค.ศ.2015 คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศถือเป็นส่วนหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญ โดยเป้าหมายที่ 5 มีจุดหมายที่จะสร้างความสำเร็จเหล่านี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการยุติการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในทุกที่ แต่ในบางภูมิภาคยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงค่าจ้าง และยังคงมีช่องว่างที่มีนัยสำคัญระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน ความรุนแรงทางเพศและการละเมิดทางเพศ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชนยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในเรื่องนี้³⁷

โดยเป้าหมายที่ 5: บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Achieve Gender Equality and Empower all Women and Girls) มีเป้าประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็นเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติ และขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงและเด็กหญิง (5.1, 5.2 และ 5.3) ยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง (5.4) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำและการตัดสินใจในทุกระดับ (5.5) การเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า

ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้เน้นว่าควรมีการดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (5.a) และความเสมอภาคทางเพศด้านอื่นๆ ในทุกระดับ (5.c) เพิ่มพูนการใช้เทคโนโลยีที่ส่งเสริมผู้หญิงและเด็กหญิง (5.b) สาระสำคัญของเป้าประสงค์ภายใต้ เป้าหมายที่ 5 มีดังต่อไปนี้³⁸

5.1 ยุติการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบที่มีต่อผู้หญิงและเด็กหญิงในทุกที่

5.2 ขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบที่มีต่อผู้หญิงและเด็กหญิงทั้งในที่สาธารณะและที่รโหฐาน รวมถึงการค้ามนุษย์ การกระทำทางเพศ และการแสวงประโยชน์ในรูปแบบอื่น

5.3 ขจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัย ทุกรูปแบบ อาทิ การแต่งงานในเด็กก่อนวันอันควรโดยการบังคับและการทำลายอวัยวะเพศหญิง

5.4 ยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและการทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง โดยจัดเตรียมบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐานและนโยบายการคุ้มครองทางสังคมให้ และสนับสนุนความรับผิดชอบร่วมกันภายในครัวเรือนและครอบครัวตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

³⁷ United Nations Thailand. 5 ความเท่าเทียมทางเพศ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง. <http://www.un.or.th/globalgoals/th/global-goals/gender-equality/> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.

³⁸ โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). Goal 5: Gender Equality. <https://sdgmove.com/2016/10/06/goal-5-gender-equality/> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561.

5.5 สร้างหลักประกันว่า ผู้หญิงจะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพและมีโอกาสที่เท่าเทียมในการเป็นผู้นำในทุกๆระดับของการตัดสินใจในทาง การเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะ

5.6 สร้างหลักประกันว่า จะมีการเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์และสิทธิการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า ตามที่ตกลงในแผนปฏิบัติการของการประชุมนานาชาติว่าด้วยประชากรและการพัฒนาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งและเอกสาร ผลลัพธ์ของการประชุมทบทวนเหล่านั้น

5.a ดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้ ผู้หญิงมีสิทธิที่เท่าเทียมในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเข้าเป็นเจ้าของที่ดิน การควบคุมที่ดินและทรัพย์สินในรูปแบบอื่น การบริการทางการเงิน การรับมรดก และทรัพยากรธรรมชาติ ตามกฎหมายของประเทศ

5.b เพิ่มพูนการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการให้อำนาจแก่ผู้หญิง

5.c เลือกใช้และเสริมความเข้มแข็งแก่นโยบายที่ดีและกฎระเบียบที่บังคับใช้ได้ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และการให้อำนาจแก่ผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคนในทุกๆระดับ

กิจกรรม 6.1.2

จงอธิบายถึงความสำคัญของกรอบระหว่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีแต่ละรูปแบบโดยสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 6.1.2

1. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกๆรูปแบบ (CEDAW)
2. ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action)
3. Sustainable Development Goals 5 (SDG 5)

ตอนที่ 6.2

การพัฒนาสตรีในสถานการณ์ทั่วไป

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 6.2 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

- 6.2.1 องค์การเพื่อสตรีแห่งองค์การสหประชาชาติกับการพัฒนาสตรี
- 6.2.2 กรณีภูมิภาคเอเชียกับการพัฒนาสตรีตามวาระการพัฒนาโลก

แนวคิด

1. บทบาทหน้าที่ของกลไกหลักของโลกในการพัฒนาสตรี รวมทั้งกรอบการทำงานและมาตรวัดเบื้องต้น เช่น Gender Parity Index, Global Gender Gap Index เป็นต้น
2. ตัวอย่างสถานการณ์และประเด็นที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนาสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในด้านต่างๆ เช่น ความรุนแรงทางเพศ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจ ฯลฯ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 4.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายบทบาทหน้าที่และกลไกการทำงานขององค์การเพื่อสตรีแห่งองค์การสหประชาชาติได้
2. อธิบายสถานการณ์หรือประเด็นสตรีในภูมิภาคเอเชียที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจได้

ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงหรือสตรีมีความสำคัญมากขึ้นกว่าในอดีต ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สตรีมิใช่มีบทบาทเป็นเพียงภรรยาและมารดาที่มีหน้าที่เพียงแคร์รับผิดชอบงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น ยังมีสตรีจำนวนมากที่มีความรู้ ความสามารถ และประกอบหน้าที่การงานในตำแหน่งระดับสูงเช่นเดียวกับผู้ชาย สตรีจึงเป็นทรัพยากรและเป็นกำลังสำคัญในการที่จะผลักดันและพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 6.2.1

องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติกับการพัฒนาสตรี

องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) หรือ การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) ได้รับการก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.2011 โดยมติที่สมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศและการเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น³⁹

องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติเป็นส่วนหนึ่งการแผนการปฏิรูปองค์การสหประชาชาติ ซึ่งรวมเอาหน่วยงานที่เป็นแหล่งทรัพยากรและได้รับมอบอำนาจหลายหน่วยงานเข้า ด้วยกันเพื่อทำให้การดำเนินงานเกิดผลมากขึ้น โดย UN Women เกิดจากการรวมตัวกันของหน่วยงานดังต่อไปนี้

- Division for the Advancement of Women (DAW)
- International Research and Training Institution for the Advancement of Women
- Office of the Special Advisor on Gender Issues and Advancement of Women
- United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)

โดยหน้าที่และความรับผิดชอบหลักของ UN Women คือ

1. การสนับสนุนองค์การระหว่างรัฐบาลในการพัฒนานโยบาย มาตรฐานระหว่างประเทศและบรรทัดฐานต่างๆ

2. ให้ความช่วยเหลือรัฐภาคีในการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิ โดยมีการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมทั้งด้านเทคนิคและด้านการเงินตามที่รัฐ ร้องขอ และสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคม

3. ทำให้หน่วยงานขององค์การสหประชาชาติยึดมั่นในการสร้างความเสมอภาคทางเพศ

โดยมีประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนบางประเด็นที่ UN Women ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น การยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง, เสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคง, การส่งเสริมความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมในสังคม

³⁹ UN Women. *About UN Women*. <http://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561.

โดยสรุปองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มพลังการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศของผู้หญิงอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ผู้หญิงและเด็กหญิงมีความเสมอภาคและได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง เน้นการดำเนินงานใน 5 ด้าน คือ 1. การเพิ่มบทบาทการเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิง 2. การยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง 3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานเกี่ยวกับวาระด้านผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง 4. การเพิ่มพลังทางเศรษฐกิจของผู้หญิง และ 5. การส่งเสริมให้ความเสมอภาคระหว่างเพศเป็นประเด็นสำคัญในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งในการวางแผนและการจัดทำงบประมาณ⁴⁰

อย่างไรก็ดี การทำงานดังกล่าวของ UN Women มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสตรีในแต่ละรัฐประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด แม้ตัวชี้วัดที่กำหนดจะเป็นเพียงแนวทางเบื้องต้น เพื่อเปรียบเทียบศึกษาค้นคว้าและตรวจสอบว่าในการปฏิบัตินั้นสามารถทำได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ควรต้องปรับแก้เพิ่มเติมเรื่องใด ด้านใดบ้าง แต่การที่จะบรรลุผลสำเร็จตามกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายภายใต้การกำหนดของตัวชี้วัด ทั้งนี้มีความพยายามที่จะวัดความแตกต่างระหว่างหญิงชาย ด้วยดัชนีต่างๆ กัน เช่น องค์กรสหประชาชาติเสนอดัชนี 2 ตัว คือ ดัชนีการพัฒนากว้างขวางเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย (Gender-related Development Index: GDI) และดัชนีวัดพลังหญิงชาย (Gender Empowerment Measure: GEM) ดัชนีพัฒนาเกี่ยวกับหญิงชายเป็นดัชนีที่ประยุกต์มาจากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) แต่ดัชนีพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย พิจารณาความแตกต่างของหญิงชายของตัวชี้วัด 3 ด้าน ได้แก่ การมีชีวิตและสุขภาพที่ยืนยาว การศึกษา และมาตรฐานการครองชีพ สำหรับดัชนีวัดพลังหญิงชายเป็นดัชนีที่วัดความเท่าเทียมกันของหญิงกับชายใน 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจทางการเมือง ตัดสินใจทางเศรษฐกิจ และอำนาจในทรัพยากรเศรษฐกิจ

นอกจากสหประชาชาติแล้ว ที่ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ก็ได้จัดทำดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index) ขึ้น โดยพิจารณาเปรียบเทียบความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ คือ 1. การมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ 2. การได้รับการศึกษา 3. พลังทางการเมือง และ 4. สุขภาพและการรอดชีพ ดังนั้น ดัชนีช่องว่างหญิงชายโลกนี้จึงเหมือนกับนำเอาตัวชี้วัดของดัชนีพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายและดัชนีวัดพลังหญิงชายมารวมกัน⁴¹ ในที่นี้จึงขอนำดัชนีช่องว่างหญิงชายโลกของกลุ่มวิเคราะห์เศรษฐกิจโลกมาอธิบายว่า ตัวชี้วัดแต่ละด้านนั้นวัดกันอย่างไร นอกจากนี้ยังจะแสดงผลการจัดอันดับของประเทศต่างๆ ด้วยดัชนีช่องว่างหญิงชายโลกเป็นตัวอย่างประกอบ โดยมีมิติของดัชนี

⁴⁰ United Nations Thailand. *องค์การเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ*. <http://www.un.or.th/th/staff> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁴¹ อุมารณณ์ ภัทรวานิชย์. (2551). "พลังสตรี: มิติตัววัด", ใน *ประชากรและสังคม 2551*. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.

ช่องว่างหญิงชายโลกเน้นที่การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ ดังตาราง 1 ที่ได้แสดงให้เห็นมิติทั้ง 4 ด้าน และตัววัดทั้ง 14 ตัว แสดงให้เห็นในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้⁴²

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก

มิติ	ตัวชี้วัด
การมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic Participation and Opportunity)	<ul style="list-style-type: none"> • อัตราส่วนหญิงต่อชายในการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของหญิงต่อชาย • ความเท่าเทียมด้านค่าจ้างระหว่างหญิงชายในงานที่เหมือนกัน (แล้วแปลงเป็นอัตราส่วนหญิงต่อชาย) • อัตราส่วนหญิงต่อชายของค่าจ้างแรงงาน • อัตราส่วนหญิงต่อชายของผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้บริหาร ผู้จัดการ • อัตราส่วนหญิงต่อชายของผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ และวิชาชีพเทคนิคสาขาต่างๆ
การได้รับการศึกษา (Educational Attainment)	<ul style="list-style-type: none"> • อัตราส่วนหญิงต่อชายในการรู้หนังสือ • อัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับประถมศึกษา • อัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับมัธยมศึกษา • อัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป
พลังทางการเมือง (Political Empowerment)	<ul style="list-style-type: none"> • อัตราส่วนหญิงต่อชายของที่นั่งในรัฐสภา • อัตราส่วนหญิงต่อชายของตำแหน่งระดับบริหาร/จัดการทางการเมือง • อัตราส่วนหญิงต่อชายของจำนวนปีของการอยู่ในตำแหน่งระดับบริหารสำคัญทางการเมือง (50 ปีที่ผ่านมา)
สุขภาพและการรอดชีพ (Health and Survival)	<ul style="list-style-type: none"> • อัตราส่วนหญิงต่อชายของอายุคาดเฉลี่ย • อัตราส่วนเพศเมื่อแรกเกิด (หญิงต่อชาย)

ที่มา: Ricardo Hausman et al. (2007). "The Global Gender Gap Index 2007", *Global Gender Report*. <http://www.weforum.org/pdf/gendergap/index2007.pdf>

มิติการมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ

มิตินี้เน้นไปที่แนวคิด 3 แนวคือ ความแตกต่างระหว่างเพศของการมีส่วนร่วม ความแตกต่างในเรื่องค่าจ้าง และความแตกต่างในเรื่องความก้าวหน้าในการทำงาน ดังนั้นตัววัดของการมีส่วนร่วมจึงวัดด้วยอัตรา

⁴² Ricardo Hausman, Laura D. Tyson and Saadia Zahidi. "The Global Gender Gap Index 2007", *Global Gender Report*. <http://www.weforum.org/pdf/gendergap/index2007.pdf> ค้นเมื่อ 5 เมษายน 2561.

ของความแตกต่างระหว่างหญิงต่อชายในการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน ความแตกต่างในค่าจ้างจึงมุ่งไปที่ตัววัดของอัตราส่วนหญิงต่อชายของรายได้ และความเท่าเทียมด้านค่าจ้างระหว่างหญิงชายในงานที่เหมือนกัน แนวคิดของความแตกต่างในเรื่องความก้าวหน้าในการทำงานนั้น พิจารณาจากอัตราส่วนหญิงต่อชายของตำแหน่งในการทำงานระดับการบัญชีกฎหมาย ผู้บริหารระดับสูง-อาวุโส รวมถึงอัตราส่วนหญิงต่อชายของตำแหน่งในการทำงานระดับวิชาชีพต่างๆ และด้านเทคนิค

มิติการได้รับการศึกษา

มิติด้านการได้รับการศึกษานั้นดูที่ความแตกต่างระหว่างหญิงและชายในการเข้าถึงการศึกษา โดยใช้อัตราส่วนของหญิงต่อชายในการได้รับการศึกษาระดับประถม มัธยม และระดับสูงกว่ามัธยมขึ้นไป ส่วนการมองภาพในระยะยาวระดับประเทศของความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาคือ อัตราการรู้หนังสือของหญิงต่ออัตราการรู้หนังสือของชาย

มิติพลังทางการเมือง

มิตินี้ได้รวมตัววัดของความแตกต่างระหว่างหญิงชายในด้านการตัดสินใจทางการเมืองในตำแหน่งระดับสูง โดยพิจารณาจากอัตราส่วนหญิงต่อชายในระดับบริหารหรือจัดการทางการเมือง อัตราส่วนหญิงต่อชายของที่นั่งในรัฐสภา นอกจากนี้ยังรวมถึงอัตราส่วนหญิงต่อชายในด้านจำนวนปีที่ดำรงตำแหน่งบริหารสำคัญทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือประธานาธิบดี ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ข้อจำกัดของมิตินี้คือการขาดหายไปของตัววัดที่เน้นไปที่ความแตกต่างระหว่างหญิงชายในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

มิติสุขภาพและการรอดชีพ

มิตินี้พยายามที่จะให้ภาพรวมของความแตกต่างระหว่างหญิงชายด้านสุขภาพ โดยใช้ตัววัด 2 ตัวคือ 1. ความแตกต่างหญิงชายของอายุคาดเฉลี่ย และ 2. อัตราส่วนเพศเมื่อแรกเกิด (หญิงต่อชาย) ตัววัดที่สองนี้มีความมุ่งหมายที่จะทำให้เห็นปรากฏการณ์ของ “การหายไปของเพศหญิง” ในประเทศที่มีแนวโน้มที่จะชอบลูกชายมากกว่าลูกสาว

กิจกรรม 6.2.1

จงอธิบายบทบาทหน้าที่และกลไกการทำงานขององค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women)

แนวตอบกิจกรรม 6.2.1

1. องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women)
2. มาตรฐานเบื้องต้น เช่น Gender Parity Index, Global Gender Gap Index

เรื่องที่ 6.2.2

กรณีภูมิภาคเอเชียกับการพัฒนาสตรีตามวาระการพัฒนาโลก

ความนำ

การพัฒนาสตรีภายใต้กระแสความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงมักเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยเสมือนว่าประเด็นเรื่องการพัฒนาสตรีนั้นจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากมหาชน ปัจจุบันเรื่องการพัฒนาสตรีตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกมองจากสายตามหาชน ท่ามกลางมายาคติที่สังคมมีต่อเรื่องเพศและต่อแนวคิดสตรีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องกระบวนการสร้างความเป็นธรรมทางเพศก็มีได้หยุดอยู่กับที่ กระแสการพัฒนาสตรีได้มีลักษณะของความเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งองค์กรผู้หญิงมีพัฒนาการแบบเชี่ยวชาญลงลึก ขณะเดียวกันก็แผ่ขยายความร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงมีการพัฒนายุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางโครงสร้างดังกล่าว รวมทั้งพัฒนาไปสู่การตอบสนองประเด็นปัญหาใหม่ๆ เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางเพศควบคู่ไปกับความเป็นธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความพยายามที่จะใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อตั้งคำถามเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างเพศและต่อต้านการกดขี่ทางเพศเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในยุคโลกาภิวัตน์ โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นนอกระบบการเมืองที่เป็นทางการ ผ่านเวทีทางสังคมที่สร้างขึ้นโดยผู้หญิงและผู้ชายที่ต้องการกระตุ้นจิตสำนึกและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม เช่น การใช้สื่อสิ่งพิมพ์และวรรณกรรม การจัดตั้งองค์กรผู้หญิง การรวมตัวกันสร้างวาระทางการเมือง ผ่านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อผลักดันให้เกิดการบัญญัติและปรับปรุงกฎหมาย การตรวจสอบ การดำเนินงานของกลไกรัฐเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้หญิง⁴³ ฉะนั้นความท้าทายที่สตรีในบริบทโลกยุคโลกาภิวัตน์กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันอันเกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้นมีความซับซ้อนและบีบคั้นผู้หญิงกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจและเข้าไม่ถึงการจัดสรรทรัพยากรและการกำหนดนโยบายทางการเมือง ทำให้ต้องก้าวออกมา รวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง แนวคิดสตรีนิยมจึงยังมีความจำเป็นและมีได้จำกัดอยู่แค่การเป็นเครื่องมือเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีเท่านั้น หากจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่การแปลข้อเรียกร้องและความต้องการของผู้หญิงกลุ่มต่างๆ ให้เป็นวาระทางสังคมการเมืองและมีพลังที่จะต่อรองทางการเมืองได้เพื่อให้ผู้หญิงและเพศหลากหลายทุกกลุ่มสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและพ้นจากการถูกเลือกปฏิบัติทั้งปวง⁴⁴

⁴³ Leila J. Rupp. (1997). *Worlds of Women the Making of an International Women's Movement*. New Jersey: Princeton University Press, pp. 107-120.

⁴⁴ ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ. (2560). *แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียงและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปริตริช เอแบร์ท. หน้า 1-5.

สำหรับภูมิภาคเอเชียในประเด็นเรื่องการพัฒนาสตรีตามวาระการพัฒนาโลก จากการรายงานในประเด็นช่องว่างระหว่างเพศของชายและหญิง ประจำปี 2011 โดยที่ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ระบุว่า ภูมิภาคเอเชียเป็นภูมิภาคที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการกำหนดทิศทางประชาคมโลก โดยมีการพัฒนาบทบาทของสตรีในบริบททางการเมืองกล่าวคือ โดยมี 22 ประเทศในแถบเอเชียแปซิฟิก ได้แก่ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ ศรีลังกาและมองโกเลีย ถือว่าผู้หญิงมีบทบาทความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่งที่สุดในทางกลับกัน ปากีสถาน เนปาล อินเดีย เกาหลีใต้และกัมพูชา คือประเทศที่มีผู้นำหญิงน้อยที่สุด ส่วนสิงคโปร์ มองโกเลีย มาเลเซียและไทย ถือว่าติดอันดับในฐานะประเทศสตรีเสรี มีผู้นำหญิงร่วมอยู่ในคณะกรรมการบริหารของบริษัทเอกชนและภาครัฐ มีความเท่าเทียมในการว่าจ้างและจ่ายเงินเดือน รวมถึงมีการพัฒนาศักยภาพสตรีควบคู่ไปกับวาระหลักๆ ของชาติ ขณะที่กลุ่มประเทศเอเชียได้มีผลสำรวจสวนกระแสสังคมโดยมีลักษณะที่นิยมลิตรอนลิตริสตรี ได้แก่ ศรีลังกา บังกลาเทศและอินเดีย เป็นต้น แต่อย่างไรนั้นประเทศในแถบนี้ผู้นำการเมืองผู้หญิงถือว่าค่อนข้างมีอำนาจ เช่นเดียวกับเนปาลและปากีสถานที่มีจำนวนนักการเมืองหญิงจำนวนมากในสภา สาเหตุที่มีจำนวนนักการเมืองหญิงเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็นไปตามธรรมเนียมนิยม ส่งผลให้สมาชิกเพศหญิงในครอบครัวเลือกที่จะเดินตามเส้นทางสายงานการเมืองของผู้เป็นพ่อหรือสามี แต่อย่างไรนั้นถึงแม้ว่าจะมีสถานะและอำนาจทางการเมืองแต่ก็ต้องเผชิญปัญหากับการยอมรับในฐานะความความเป็นเพศหญิงที่เล่นการเมือง ไม่ได้ถูกยอมรับในฐานะหญิงเก่งที่เล่นการเมือง⁴⁵

จากการยกตัวอย่างข้างต้นจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสตรีที่มีบทบาทมากขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์โดยความเป็นเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้พิสูจน์ให้เห็นว่างานของผู้หญิงไม่ใช่งานที่อยู่ในครัวอีกต่อไป หรือแม้กระทั่งการพิสูจน์ให้เห็นถึงวาทะกรรมที่ผลิตซ้ำและส่งต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งว่าผู้หญิงเป็นเพศที่มีทักษะเกี่ยวกับงานในบ้าน ส่วนงานนอกบ้านหรืองานที่เกี่ยวกับสาธารณะเป็นหน้าที่ของเพศชาย โดยปัจจุบันผู้หญิงได้นำตนเองออกจากพื้นที่ที่เรียกว่าบ้านได้สำเร็จและกำลังจะเป็นมีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเกี่ยวกับสาธารณะ ฉะนั้นในหัวข้อนี้จะชี้ให้เห็นว่าในบริบทวัฒนธรรมแบบเอเชียจะก่อให้เกิดรูปแบบส่งเสริมหรือพัฒนาสตรีภายใต้บริบทตามวาระการพัฒนาโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยโลกใบนี้ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เรียกว่าความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ซึ่งเนื้อหาสาระที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไปจะครอบคลุมในประเด็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเด็น ได้แก่ การพัฒนาสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ความรุนแรงทางเพศ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจ เป็นต้น⁴⁶

การพัฒนาสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ภายใต้ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิสตรีและความเสมอภาคระหว่างชายหญิงนำไปสู่ “ความด้อยโอกาส” ของผู้หญิงในสังคมที่ปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ได้ความเป็นธรรม การถูกเลือกปฏิบัติ

⁴⁵ ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. “ก้าวแกร่งที่ยังต้องสู้ ภาวะผู้นำสตรีเอเชีย”, https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1335887774 สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁴⁶ Leila J. Rupp. (1997). *Sexuality and Politics in the Early Twentieth Century: The Case of the International Women's Movement*. *Feminist Studies, Inc.* 23 (3):577. pp 17-21.

ปัญหาความรุนแรงเกี่ยวกับเรื่องเพศ การถูกคุกคามทางเพศ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมีความเกี่ยวพันทางโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ปัญหาดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในในทุกพื้นที่ของสังคมโลกและเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน สำหรับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกปัญหาเรื่องข้างต้นได้รับความสนใจอย่างมากโดยถูกอธิบายในงานเขียนของ ออตโต รังค์ (Otto Rank) โดยอธิบายว่าปัญหาที่ผู้หญิงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเผชิญอยู่เกิดจากระบบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสถาบันทางสังคม สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ผลของอุดมการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดชนชั้นแบบทวิลักษณ์ก็คือ ผู้หญิงเป็นชนชั้นสอง นอกจากปัญหาของความต้อยโอกาสที่เกิดขึ้นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงมีสถานะที่ต่ำต้อยกว่าชายก็คือ “ความต้อยอำนาจ” การที่เกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่าความต้อยอำนาจนี้จะทำให้ผู้หญิงยินยอมที่จะอยู่ภายใต้การกดขี่ข่มเหงจากเพศชายด้วยความความยินดี ประเด็นเรื่องการถูกข่มเหง (oppressed people) กฤตยา อาชวนิจกุล อธิบายว่า ประการแรกเกิดจากการตกผลึกของวิธีคิดแบบผู้ชายเป็นใหญ่ ประการที่สองความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ประการที่สามโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง โดยผ่านสถาบันทางการเมือง สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางสังคม วัฒนธรรม การศึกษาระบบสังคมโดยมีการควบคุมจากระบบชายเป็นใหญ่ได้รับความสนใจจากทั่วโลกซึ่งในงานสายสตรีนิยมได้แก่ ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) และฌ็อง-ปอล ซาร์ท (Jean-Paul Sartre)⁴⁷

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับความต้อยโอกาสและความต้อยอำนาจของผู้หญิงส่วนใหญ่จะสะท้อนสังคมที่มักไม่มีความเท่าเทียมกันและยึดถืออุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวถูกอธิบายแบบเชิงประจักษ์ผ่านศูนย์การประชุมสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ สำหรับเอเชียและแปซิฟิก (UNESCAP) ร่วมกับองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) เผยว่าปัจจุบันผู้หญิงสมรสแล้วทั่วโลก ถูกสามีทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศมากถึงกว่า 1 ใน 3 ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนค่อนข้างสูง ในขณะที่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีปัญหาการละเมิดสิทธิสตรีเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย โดยพบว่ามีผู้หญิงที่แต่งงานแล้วตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงทางร่างกายมากถึงร้อยละ 50-60 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก นอกจากนี้ หลายประเทศในภูมิภาคนี้ยังต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการเยียวยาเหยื่อผู้ถูกกระทำ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ทั้งยังขัดขวางการพัฒนาประเทศโดยรวม ทั้งนี้การละเมิดสิทธิสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีสาเหตุหลักมาจากค่านิยมทางสังคมแต่ดั้งเดิมของหลายประเทศในแถบนี้ที่ให้สิทธิเพศชายเป็นใหญ่เหนือเพศหญิงรวมทั้งระบบวัฒนธรรมชาติประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ดร.มิวะ คาโตะ ผู้อำนวยการเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กล่าวว่า แต่ละประเทศจำเป็นต้องพัฒนาและส่งเสริมสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ โดยจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้าถึงระบบการศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อสิทธิสตรี ในขณะที่ภาคธุรกิจก็ควรให้ความสำคัญกับการจ้างงานผู้หญิงมากขึ้น ด้วยการสนับสนุนเหล่านี้ จะส่งผลให้ประชากรเพศหญิงในภูมิภาคมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนที่จะช่วยให้

⁴⁷ Peter Lamb. (2004). *Harold Laski: Problems of Democracy, the Sovereign State, and International Society, The Palgrave Macmillan History of International Thought Series*. New York: Palgrave Macmillan. pp. 2-7.

แต่ละประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนา ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ตามกรอบของสหประชาชาติ⁴⁸ ในหัวข้อนี้จะขอยกตัวอย่างองค์กรและโครงการที่มีส่วนในการพัฒนาสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกดังต่อไปนี้

1. กองทุนสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาสตรี (United Nations Development Fund for Women: UNIFEM) โดยระบุสาระสำคัญเกี่ยวกับกองทุนสหประชาชาติเพื่อพัฒนาสตรี ที่ได้เกิดขึ้นระหว่างการประชุมระดับโลกว่าด้วยสตรี ณ กรุงเม็กซิโก เมื่อ ค.ศ.1975 ในปีต่อมาได้มีการจัดตั้งกองทุนบริจาคเพื่อดำเนินงานทศวรรษแห่งสตรี โดยมีวัตถุประสงค์จะนำเรื่องเกี่ยวกับสตรีให้อยู่ในกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการพัฒนา ระหว่างการประชุมทศวรรษแห่งสตรี ณ กรุงไนโรบี เมื่อ ค.ศ.1985 บทบาทของกองทุนได้ขยายออกไปเป็นกองทุนสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาสตรี มีสถานภาพเป็นองค์กรนิติบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ภารกิจของ UNIFEM คือ สนับสนุนสตรีในประเทศที่กำลังพัฒนาให้ได้รับความสำเร็จดังมีจุดมุ่งหมายในด้านเศรษฐกิจและสังคม และเมื่อได้ผลดังความมุ่งหมายแล้ว สตรีก็จะมีชีวิตที่มีคุณภาพทัดเทียมกับผู้ชาย ยูนิเฟมทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิกในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสตรีสามประการ คือ

1. ปรับปรุงข้อมูลและสถิติเกี่ยวกับสตรี
2. กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสนองความต้องการของสตรีทั้งในระดับสูงและระดับต่ำ
3. จัดการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทของสตรีในการพัฒนา

ตัวอย่างกิจกรรมของยูนิเฟมในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ การรวบรวมสถิติเกี่ยวกับสตรีในประเทศจีน ซึ่งมีประชากรมากที่สุดในโลก การให้คำแนะนำและสนับสนุนสตรีกัมพูชาที่มีส่วนร่วมในการเศรษฐกิจของประเทศ โดยพิจารณากำหนดชั่วโมงทำงานและสภาพการทำงานที่เหมาะสม และยืดหยุ่นได้ จัดให้มีศูนย์เลี้ยงเด็กเล็ก เพื่อบรรเทาภาระของมารดาที่ทำงานในโรงงาน เป็นต้น⁴⁹

2. ในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN: The Association of Southeast Asian Nations) ได้จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาสตรีขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติเปิดตัวโครงการ “HeForShe แห่งอาเซียน” (ASEAN HeForShe Campaign) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.2017 เพื่อรำลึกถึงวันยุติความรุนแรงต่อสตรีสากล (the International Day for the Elimination of Violence Against Women) ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 2017 เพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (UN Women) ซึ่งโครงการ HeForShe นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักของสมาชิกอาเซียนในเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมให้ผู้ชายและเด็กผู้ชายในฐานะเป็นตัวการสร้างความเปลี่ยนแปลงทาง

⁴⁸ สำนักข่าวไทย. “ยูเอ็นเผยผู้หญิงในเอเชียแปซิฟิกตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวสูงเกินค่าเฉลี่ยโลก”, <http://www.tnamcot.com/view/58537776adad130550ec71d5> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁴⁹ Emma Watson. (2014). *Gender equality is your issue too Speech by UN Women Goodwill Ambassador Emma Watson at a special event for the HeForShe campaign 20 September 2014*. United Nations Headquarters, New York. pp. 1-2.

วัฒนธรรมที่ให้ความเคารพต่อสตรีและเด็กผู้หญิง ทั้งนี้โครงการ HeForShe⁵⁰ จะทำให้ผู้ชายและเด็กผู้ชายตระหนักได้ว่าความเสมอภาคระหว่างเพศจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างไร การเปิดตัวโครงการ HeForShe แห่งอาเซียน นางโยฮานา ซูซานา เยมบิเซ (Yohana Susana Yembise)⁵¹ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเพิ่มขีดความสามารถสตรีและการคุ้มครองเด็กแห่งอินโดนีเซียได้กล่าวโดยมีสาระสำคัญว่า “มันไม่ใช่งานที่ง่ายที่จะเปลี่ยนความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์สตรีแห่งสหประชาชาติภายใน ค.ศ. 2030 (UN Women’s Vision of Planet 50 - 50 by 2030) โดยเน้นที่จะสร้างความแตกต่างที่สำคัญต่อความคิดของคนที่มีต่อสตรีต่อไปในอนาคต ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเราจะต้องมุ่งไปที่จุดจบของความรุนแรงต่อสตรี จุดจบของการค้าสตรี และจุดจบของการเลือกปฏิบัติต่อสตรี” ส่วนนายเล เลือง มินญ (Lê Luong Minh) เลขาธิการอาเซียน กล่าวว่า “ในเรื่องของความเสมอภาคระหว่างเพศนี้ ทำให้เพียงแต่มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องของสตรีเท่านั้น หากแต่ยังให้ความสำคัญต่อเราทุกคน ซึ่งรวมไปถึงให้ความสำคัญต่อผู้ชายและเด็กผู้ชายด้วยการส่งเสริมให้ผู้ชายและเด็กผู้ชายเป็นตัวการในการสร้างความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเราต้องการย้ำเตือนถึงวัฒนธรรมการเคารพสตรีและเด็กผู้หญิง การมีส่วนร่วมเชิงรุกของผู้ชายและเด็กผู้ชายในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รวมทั้งสถานะความเป็นผู้นำในการส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศที่ดียิ่งขึ้นในประชาคมอาเซียน”⁵²

ฉะนั้นจากการเกิดขึ้นขององกรที่ส่งเสริมความสามารถของสตรีและคุ้มครองสตรีในด้านต่างๆ หรือแม้กระทั่งโครงการที่เกิดจากความร่วมมือของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสตรีในสถานะการพัฒนาโลกจำเป็นต้องขจัดปัญหาในด้านความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ทั้งนี้รวมถึงต้องนำผู้หญิงออกจากบริบทของการถูกข่มเหง ซึ่งถ้าปัญหาดังกล่าวถูกแก้ไขก็จะนำมาซึ่งหนทางในการพัฒนาสตรีในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ ดร.มิวะ คาโตะ ผู้อำนวยการระดับภูมิภาคของสำนักงานสตรีของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (Regional Director of UN Women Regional Office for Asia and the Pacific) ได้ตอกย้ำให้เห็นของผลการพัฒนาขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งในนี้ก็รวมถึงกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ซึ่งระบุว่ามันจะไม่มีสันติภาพ ไม่มีการพัฒนา และไม่มีคามมั่นคงปลอดภัยใด ๆ เว้นเสียแต่ที่ว่า ทั้งหญิงและชายจะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันอย่างเต็มศักยภาพและดำรงชีวิตได้อย่างอิสระปราศจากการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ ซึ่งในปัจจุบันเรามีหลักฐานที่แสดงให้เห็นได้ว่าความเชื่อของเราจะเป็นจริงได้”⁵³

⁵⁰ UN Women National Committee Australia. *HeForShe*. <https://unwomen.org.au/> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁵¹ ASEAN Secretariat News. ASEAN, UN to promote gender equality through HeForShe campaign. <http://asean.org/asean-un-to-promote-gender-equality-through-heforshe-campaign/> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁵² Watson. *op.cit.*, pp. 1-2.

⁵³ Jaime Henry-White. (2015). *Gender Equality?: A Transnational Feminist Analysis of the UN HeForShe Campaign as a Global "Solidarity" Movement for Men*, Diss, Columbia: University of Missouri.

จุดเด่นสำคัญของการเปิดตัวโครงการ HeForShe แห่งอาเซียนนั้น ยังรวมไปถึงพิธีติดเข็มสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงพันธสัญญาหรือความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งของอาเซียนในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ในการนี้ผู้นำของสหภาพนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งอาเซียน (the ASEAN University Student Union Council) ยังได้รวมตัวกันในการประชุมร่วมเยาวชนโดยผู้นำที่เป็นเพศหญิงเน้นการนำเสนอถึงสภาพความเป็นจริงที่ต้องเผชิญในประเทศต่างๆ ในขณะที่ผู้นำชายก็ได้เสนอการปฏิบัติว่าจะทำอย่างไรให้สามารถทำงานร่วมกับเพศหญิงเพื่อรับมือกับความท้าทายนี้ได้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีการอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) โดยมีเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (ASEAN Senior Officials) ตัวแทนจากองค์กรเสริมสร้างพลังแห่งสตรี (Women Empowerment Organization) และผู้นำทางธุรกิจจากภาคเอกชนซึ่งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางต่อไป เพื่อนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงขั้นสูงในเรื่องความเสมอภาคของสตรีในภูมิภาคอย่างแท้จริง บทบาทของอาเซียนได้ริเริ่มความคิดอันเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยยึดมั่นในด้านการส่งเสริมสตรี สันติภาพ และความมั่นคงในอาเซียนและแถลงการณ์ของอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมการป้องกัน คือ การรณรงค์ในการลดใช้ความรุนแรงต่อสตรีในการนี้โครงการ HeForShe โดยองค์กรสตรีฯ แห่งสหประชาชาติและอาเซียนจะร่วมกันสนับสนุนและส่งเสริมความพยายามในการพัฒนาวิธีการเชิงกลยุทธ์ในการร่วมมือกันของผู้ชายและเด็กผู้ชายในอาเซียน เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศในด้านต่าง ๆ ทั้งจากการจ้างงาน การศึกษา สุขภาพ หรือกิจกรรมทางการเมือง และอัตลักษณ์⁵⁴

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสตรีจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของการความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีการจัดทำเป็นองค์การที่ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือและส่งเสริมบทบาทของสตรีในด้านต่างๆ กระบวนการพัฒนาและพื้นที่ของการพัฒนาโดยเฉพาะในเอเชียแปซิฟิกตั้งอยู่บนฐานคิดที่อธิบายโดยสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่ทำให้ผู้หญิงถูกเบียดขับออกจากปริมาณของศูนย์กลางอำนาจในด้านต่างๆ ฉะนั้นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่จะทำการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ถูกต้องและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น⁵⁵

ความรุนแรงทางเพศ

ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีจากมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ วันที่ 20 ธันวาคม 2536 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ได้ระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการยอมรับหลักการระดับสากลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสตรีในเรื่องสิทธิและหลักการที่คำนึงถึงความเสมอภาค ความมั่นคงปลอดภัย เสรีภาพ และความเป็นหนึ่งเดียวอันแบ่งแยกมิได้และศักดิ์ศรีแห่งมนุษย์ทั้งปวง พึงสังเกตว่า สิทธิและหลักการต่างๆ เหล่านี้เป็นหลักการสำคัญของกติกานานาชาติต่างๆ ประกอบด้วย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

⁵⁴ Jeffrey L. Edleson. (1999). "The overlap between child maltreatment and woman battering", *Violence against women* 5,2. pp. 134-154.

⁵⁵ X. Chang. (1996). *On domestic violence against women and countermeasures to fight it*. Beijing: University of Beijing and British Council. pp. 152-159.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ทั้งนี้รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: CEDAW) และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน การกระทำโหดร้ายต่างๆ อันไร้มนุษยธรรม การลงโทษและการปฏิบัติอันเลวทราม (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) ตระหนักว่า การปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนช่วยอย่างสำคัญต่อการขจัดความรุนแรง ต่อสตรี และปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีที่เกิดขึ้นจากมติครั้งนี้ จะช่วยให้เกิดการปฏิบัติที่เข้มแข็งและสมบูรณ์ขึ้น โดยตระหนักว่าในสังคมสตรีมีโอกาสที่จะบรรลุซึ่งความเท่าเทียมทางกฎหมาย สังคม การเมือง และความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นประการหนึ่งในการพัฒนาสตรีก็คือ การช่วยเหลือสตรีจากความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางเพศตามตามปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี กล่าวได้ว่า ความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง การกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดจาก อคติทางเพศ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรีรวมทั้งการขู่เข็ญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว นอกจากนี้ปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีได้ให้ความหมายเพิ่มเติมตามประเด็นดังต่อไปนี้⁵⁶

1. ความรุนแรงต่อผู้หญิงทางร่างกาย ทางเพศและทางจิตใจ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งการทุบตี การทรมานทางเพศต่อเด็กและสตรีในบ้าน ความรุนแรงอันมีเหตุมาจากของหมั้นที่ฝ่ายหญิงให้กับครอบครัวสามี การข่มขืนโดยคู่สมรส การขลิบอวัยวะเพศสตรี และข้อปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ อันเป็นอันตรายต่อสตรี ความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดจากคู่สมรส และ ความรุนแรงที่เป็นการหาประโยชน์จากสตรีโดยการเอารัดเอาเปรียบ ขูดรีดและทารุณต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ

2. ความรุนแรงต่อผู้หญิงทางร่างกาย ทางเพศ และทางจิตใจ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั่วไป หรือในที่สาธารณะ รวมถึง การข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศ การลวนลามทางเพศ การข่มขู่ในสถานที่ทำงาน ในสถาบันการศึกษาและ สถานที่ต่างๆ การค้าหญิงและการบังคับค้าประเวณี

3. ความรุนแรงต่อผู้หญิงทางร่างกาย ทางเพศ และทางจิตใจ ที่เกิดขึ้นจากกระทำของรัฐ การปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่หรือความเพิกเฉยของรัฐต่อความรุนแรง ไม่ว่าจะ เป็น ความรุนแรงที่เกิดทางร่างกาย ทางเพศ และจิตใจ⁵⁷

⁵⁶ Christopher Harland. (2000). "The status of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) in the domestic law of state parties: An initial global survey through UN Human Rights Committee documents", *Human Rights Quarterly*. pp. 187-260.

⁵⁷ Ruth A. Almeida, Lisa C. Dubay, and Grace Ko. (2001). "Access to care and use of health services by low-income women", *Health Care Financing Review* 22,4. p. 27.

ในการพัฒนาสตรีตามวาระโลกถูกทำลายด้วยปัญหาความรุนแรงทางเพศซึ่งเป็นปัญหานี้เป็นผลพวงของกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ได้แก่

ในมิติด้านสังคมการมองว่าผู้หญิงเป็นวัตถุที่สามารถดึงดูดได้ในสื่อลามก ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ ภาพยนตร์ เว็บไซต์ การถ่ายคลิปลามกถูกเผยแพร่ทำซ้ำและส่งต่อการขาย ผู้หญิงถูกใช้เป็นสื่อโฆษณาสินค้าในลักษณะยั่วยวนดึงดูดทางเพศ ล้วนเป็นการสร้างค่านิยม ที่ผิดและตอกย้ำทัศนคติของสังคมที่มีต่อความเป็นผู้หญิง การนำลักษณะทางเพศมาแสวงหาประโยชน์ ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของบุคคลหนึ่งมาจากพฤติกรรมหรือ เสน่ห์ทางเพศเท่านั้น และบุคคลนั้นถูกสร้างภาพให้เป็นวัตถุ ทางเพศ ทั้งจากนิตยสาร ทีวี วีดีโอเกม และมิวสิควิดีโอ ล้วนแล้วก่อให้เกิดอันตราย จากการวิจัยของสมาคมจิตวิทยาอเมริกา ระบุว่า การนำลักษณะทางเพศมาแสวงหาประโยชน์ ทำให้เด็กหญิงขาดความมั่นใจในรูปลักษณ์ของตนเอง ก่อให้เกิดอาการซึมเศร้าและมีพฤติกรรมการกินผิดปกติ ตลอดจนถึงก่อผลลบต่อพัฒนาการทางเพศ⁵⁸

ในมิติทางด้านวัฒนธรรมภายใต้โครงสร้างสังคมโดยรวมที่เป็นระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรือระบบที่เน้นอำนาจของผู้ชาย จากรากฐานของความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคมทวีปเอเชียที่สถาปนาขึ้นในบริบทวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ และวัฒนธรรมทางเพศที่เปิดโอกาส ให้ผู้ชายมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ต้องรับผิดชอบ จากสถิติ 97% ของผู้ที่มีความรุนแรงทางเพศมักไม่ถูกดำเนินคดี ดังนั้นผู้ชายจึงเชื่อว่าเป็นเรื่องที่ทำได้และไม่ต้องรับโทษ การโทษว่าการแต่งตัวล่อแหลมของเพศหญิงเป็นสิ่งที่ช่วยก่อให้เกิดการข่มขืนเป็นการตอกย้ำว่าความรุนแรงเกิดจากตัวเพศหญิงเอง แต่การใช้ความรุนแรงทางเพศไม่ว่าจะเกิดจากเพศใดก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถยอมรับได้ทั้งสิ้น⁵⁹

ในมิติทางด้านเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันที่ผู้คนตกอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ทั้งนี้คนในสังคมมักจะมีแนวโน้มในการให้คุณค่ากับสินค้าและบริการต่างๆ เหล่านี้เป็นความคิด ความเชื่อ การกระทำและทัศนคติที่คนในสังคมมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริโภคนิยมสินค้า ตัวอย่างเช่น การทำร้ายร่างกายผู้หญิงจากผู้ที่เป็นสามี บ่อยครั้งที่สะท้อนให้เห็นว่ามีที่มาจากปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งในความคิดผู้ชายจะเป็นผู้หาเลี้ยงผู้หญิง ซึ่งหมายถึงว่าผู้หญิงจะถูกกำหนดให้ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนครอบครัวในเรื่องอื่นๆ แต่ในเรื่องปากท้องซึ่งเป็นหัวใจสำคัญนั้น จะอยู่ในมือผู้ชาย ผู้ชายจึงมีอำนาจในเชิงเศรษฐกิจสูงกว่า ดังนั้นสาเหตุของปัญหาความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้น บ่อยครั้ง จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับอำนาจเชิงเศรษฐกิจแทบทั้งสิ้น

ในมิติโครงสร้างทางการเมืองเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สำคัญอีกประการคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่สร้างความชอบธรรมให้กับการที่ ผู้ชายมีสิทธิครอบครอง

⁵⁸ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. “นโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี”, *กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว*. <http://www.violence.in.th/publicweb/NewsDetail.aspx?id=34&type=5> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁵⁹ กฤตยา อาชวนิจกุล, ซีนุชญา กาญจนะจิตตรา, วาสนา อิมเอม. (2543). *ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทย: ความคิดเห็นขนาดของปัญหา และทางออก: เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสังคมกับสุขภาพครั้งที่ 2 เรื่อง 'จากพรมแดนความรู้สู่การแก้ปัญหา: กรณีความรุนแรงในสังคมไทย'*. กรุงเทพฯ: สถาบัน.

ผู้หญิงอย่างถูกกฎหมาย การยอมรับของรัฐในการให้ ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิงนี้จัดกระทำผ่านการออกข้อบังคับ กฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง การบังคับใช้ การตีความกฎหมาย หรือแม้แต่ในขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรมของรัฐซึ่งไม่อำนวยความสะดวกที่เพียงพอให้ผู้หญิง ทั้งนี้รวมถึงการปฏิเสธที่จะให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมือง

กรณีศึกษาปัญหาความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นในเอเชีย อาทิ ความรุนแรงต่อภรรยาในครอบครัวของประเทศกัมพูชา รายงานของสมาคมเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาในกัมพูชา (Association pour les droits de l'Homme et le développement au Cambodge: ADHOC) ค.ศ.2014⁶⁰ ระบุว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชาวกัมพูชาจัดเป็นปัญหา 1 ใน 4 ปัญหาใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิเด็กและสตรีที่รัฐให้ความสนใจแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน โดยมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยอมรับให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งส่งผลให้เป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวด้วย ซึ่งข้อมูลใน ค.ศ.2012 พบว่าผู้หญิงและเด็กถูกระทำความรุนแรงด้วยสาเหตุของความยากจน ความเครียด ขาดที่ดินทำกิน มีการเสพยาเสพติด ต้มเหล้า และเล่นการพนัน ผลกระทบจากความรุนแรงนี้ นอกจากจะทำให้ผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายจะทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจ และบาดเจ็บทางกายแล้ว มีจำนวนมากที่ฆ่าตัวตาย หรือเสียชีวิตเพราะสามีฆาตกรรม⁶¹ ความรุนแรงต่อภรรยาในครอบครัวของประเทศเวียดนาม⁶² ผลการสำรวจข้อมูลด้านความรุนแรงในครอบครัวของหน่วยงานด้านสถิติของประเทศเวียดนาม (Viet Nam General Statistics Office, National Study on Domestic Violence in Viet Nam: NSDVVN) ค.ศ.2011⁶³ ให้ข้อมูลว่าปริมาณปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชาวกัมพูชามีค่อนข้างสูง โดยพบว่า ร้อยละ 32 ของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว อายุระหว่าง 15-49 ปี เคยมีประสบการณ์ถูกระทำความรุนแรงทางกาย โดยร้อยละ 10 เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงทางเพศ ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับอัตราการกระทำความรุนแรงระหว่างหญิงชายที่รายงานโดยองค์กรสตรีที่ชื่อว่า “สหภาพสตรีเวียดนาม” (Vietnam Women’s Union)⁶⁴ ซึ่งให้เห็นว่าผลการศึกษาข้อมูลจากผู้ชายแต่งงานแล้วระบุว่าตนเคยมีการแสดงพฤติกรรมที่หยาบคายต่อภรรยา ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีผลจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีอุปนิสัยที่เป็นคนอารมณ์ร้ายและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ในขณะที่ผู้หญิงที่เป็นฝ่ายถูกระทำความรุนแรงกลับ

⁶⁰ Association of Women for Action and Research: AWARE. *Policy watch: Women's group issues statement over play on violence against women, 25 th November 2000*. <http://www.thinkcentre.org/article.cfm?ArticleID=238> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁶¹ บุญเสริม หุตะแพทย์. “Wife Abuse in ASEAN and Thai Families”, *Humaneco*. 1. <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/Title%20HE%20Journal%201.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 256

⁶² เฝิงอ๋าง.

⁶³ NG Vivienne. “Research and family violence in Singapore”, *Joining forces: Research news you can use*, vol,3(3), April 1999, pp. 4-5.

⁶⁴ Vietnam Women’s Union, “A life free of violence: It’s our right!, United Nations Development Fund for WomenEast and South East Asia”, *Viet Nam country profile*. <http://www.unifem-eseasia.org/resources/others/domesticviolence/dvkit.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

ทนอยู่อย่างเงียบๆ และพยายามหลีกเลี่ยงหนีจากสถานการณ์รุนแรงเมื่อไม่สามารถทนต่อการถูกกระทำนั้นได้จึงออกมาขอความช่วยเหลือจากองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการรายงานข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า สามีชาวเวียดนามมีพฤติกรรมการใช้อำนาจควบคุมผู้อื่น มักทุบตีทำร้ายภรรยา จนส่งผลให้ภรรยาได้รับการบาดเจ็บและทนทุกข์ทรมาน แต่ภรรยายังเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวของสามีเป็นเพราะความรักและให้ความสำคัญต่อภรรยา ในขณะที่ผู้หญิงบางคนตระหนักว่าความรุนแรงที่สามีเป็นผู้กระทำนั้นเป็นปัญหาและเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือสามีกระทำเช่นนั้นเพราะอารมณ์⁶⁵

ปัจจุบันในการพัฒนาสตรีได้มีทั้งองกรรัฐและเอกชนได้ร่วมกันรณรงค์เกี่ยวกับการยุติการให้ความรุนแรงกับสตรีในทุกๆ รูปแบบ เช่น

1. การรณรงค์ผ่านสื่อและรูปถ่ายในประเทศอินเดียผู้หญิงต้องเผชิญกับเหตุความรุนแรงทางเพศมานานเนิ่นนาน เพราะสังคมของอินเดีย ผู้หญิงถือเป็นพลเมืองชั้นสอง ถูกมองว่ามีสถานะไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย โดยเฉพาะผู้หญิงในชั้นวรรณะต่ำ ทั้งนี้จึงเกิดการรณรงค์ต่อต้านการกระทำรุนแรงต่อเพศหญิง

ภาพที่ 1: ตัวอย่างการรณรงค์ผ่านสื่อและรูปถ่ายในประเทศอินเดียผู้หญิงต้องเผชิญกับเหตุความรุนแรงทางเพศ จาก www.creativemove.com

2. หนึ่งพันล้านลุกขึ้นเรียกร้องความยุติธรรม (One Billion Rising for Justice) การรณรงค์เพื่อต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงที่แสดงออกในรูปแบบของการเต้น ที่สนุกสนาน ถือเป็นกิจกรรมที่มีคนสนใจเข้าร่วมมากกว่ากิจกรรมรณรงค์ใดๆ ในประเด็นเดียวกันที่เคยมีมา โดยมีกลุ่มองค์กรใน กว่า 200 ประเทศร่วมจัด และมีคนสนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก คำว่า one billion มาจากสถิติขององค์การสหประชาชาติ ที่ระบุตัวเลขผู้หญิงทั่วโลกที่ต้องเผชิญกับความรุนแรง ในรูปแบบต่างๆ One Billion Rising for Justice จึงเป็นกิจกรรม

⁶⁵ Le Thi Quy Domestic. (2000). *Domestic violence in Vietnam: Context, forms, causes, and recommendations for action*. Chiangmai, Thailand: Asia Pacific Forum on Women, Law and Development. p. 22.

แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ถึงความไม่ยอมจำนน โดยการนัดหมาย รวมตัวกัน เพื่อเต้นประกอบเพลง Break the Chain ซึ่ง เนื้อหาเป็นการปลุกขวัญกำลังใจให้ผู้หญิงลุกขึ้นก้าวข้าม ความกลัว เพื่อไปสู่อิสรภาพจากการถูกกดขี่บังคับทั้งปวง โดยกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่จัดขึ้นในวันวาเลนไทน์ บางแห่งเลือกจัดในโอกาสต่างๆ เช่น วันสตรีสากล วันยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง เป็นต้น กิจกรรมนี้เป็นการยืนยันว่าเราสามารถมีส่วนร่วมกับการแก้ปัญหา ทั้งนี้ยังมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ในกว่า 200 ประเทศลงชื่อเข้าร่วม กิจกรรม One Billion Rising for Justice ภาพกลุ่มผู้หญิง (และผู้ชาย) ร่วมเต้นเพลง Break the Chain จากทุกมุมโลก ถูกอัปโหลดบนเว็บไซต์ขององค์กร และเว็บไซต์ยูทูบ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศภูฏานที่ภาพผู้หญิงในชุดพื้นเมืองเต้นกันอย่างออกรสออกชาติบนภูมิประเทศที่เป็นภูเขาซึ่งได้รับการ เผยแพร่ไปทั่วโลก การเข้าร่วมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทุกมุมโลกนั้น สะท้อนว่าเสียงดนตรี เครื่องข่ายสังคมออนไลน์ รวมถึงทัศนคติและ ความเชื่อ อาจมีพลังเกินกว่าหลายคนจะคาดคิด ทั้งนี้ทุกคนที่ร่วมกิจกรรม มีเป้าหมายในการต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง และแต่ละประเทศก็มี ประเด็นเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป⁶⁶ อาทิ

ภาพที่ 2: ตัวอย่าง One Billion Rising for Justice การรณรงค์เพื่อต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงที่แสดงออกในรูปแบบของการเต้น จาก <http://talkaboutsex.thaihealth.or.th/news/10405>

ประเทศอินเดีย อนุ อนันต์ นักเคลื่อนไหวประเด็นสิทธิผู้หญิง กล่าวถึงเหตุการณ์สะเทือนขวัญเมื่อปลายปี 2011 กรณีนักศึกษาแพทย์ถูกรุมโทรมบนรถเมล์ แม้ในเวลาต่อมาผู้ต้องหาถูกศาลสั่งลงโทษประหารชีวิต แต่เพราะเป็นคดีใหญ่ที่ทั่วโลกจับตา กระบวนการยุติธรรมจึงถูกกดดันให้ต้องเร่งดำเนินการอย่างจริงจังต่อผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามยังมีคดีข่มขืนและละเมิดทางเพศอีกมากมายที่เกิดขึ้นในอินเดีย แต่เรื่องก็เงียบหาย เนื่องจากเจ้าทุกข์มีฐานะยากจน และสังคมอินเดียยังมีทัศนคติที่มักโทษฝ่ายหญิงว่าเพราะประพฤติน่าไม่เหมาะสมจนเป็นต้นเหตุของการถูกละเมิดทางเพศ เธอจึงจัดกิจกรรมรณรงค์ One Billion Rising

⁶⁶ ภาควิชาสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *สถานการณ์และการรณรงค์การยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง*.

<https://static1.squarespace.com/static/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/54659f96e4b00c5eabbd59dc/1415946134270/EP4+141157.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

for Justice ขึ้นเพื่อสร้างความตื่นตัวต่อประเด็นสิทธิสตรี ทั้งนี้ อินเดียเป็นอีก ประเทศที่มีการจัดกิจกรรมในหลายเมืองและมีคนเข้าร่วม เป็นจำนวนมาก⁶⁷

ประเทศอัฟกานิสถาน แม้ผู้หญิงแอฟริกันจะไม่สามารถแสดงออกในที่สาธารณะได้อย่างอีกหลายประเทศ แต่กลุ่มผู้หญิงจำนวนกว่าร้อยคนก็พากันเดินขบวนไปตามท้องถนนในกรุงคาบูล และตะโกนข้อความ "ไม่เอาความรุนแรง" และ "ความเป็นธรรม ความเป็นธรรม" ซึ่งมีจุดยืนต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง พร้อมคัดค้านร่างกฎหมายที่ห้ามญาติเป็นพยานในคดีฟ้องร้อง ซึ่งจะทำให้เมื่อเกิดคดีข่มขืนหรือกระทำทารุณในครอบครัว ญาติที่ใกล้ชิดและรู้เห็นเหตุการณ์ไม่สามารถเป็นพยานได้⁶⁸

ประเทศไทย One Billion Rising for Justice ถูกจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 2 เป็นกิจกรรมที่สื่อสารเชิงบวกต่อประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง เพราะโดยการแสดงพลังเพื่อยืนยันสิทธิ โดยใช้ร่างกายและการแสดงออก ด้วยการเดินในที่สาธารณะเป็นสื่อ ซึ่งกลายเป็นวิธีที่ได้รับความสนใจจากคนหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่" และในหลายพื้นที่ใช้ชื่อโครงการรณรงค์สาธารณะ "หนึ่งพันล้านเสียงยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง" มีการจัดมีอบรมพลังกันเต้นเพลง Break the Chain ฉบับภาษาอังกฤษ และ ภาษาไทย ในส่วนที่นำมาแปลเป็นภาษาไทยให้ชื่อเพลงว่า ทำลายโซ่ตรวน ซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหา การรณรงค์ยุติความรุนแรง ส่งเสริมคุณค่าและพลังของผู้หญิง โดยมีการบันทึกวิดีโอการเต้นเพื่อนำไปตัดต่อ เผยแพร่ในประเทศไทยและส่งเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการรณรงค์ในระดับโลกด้วย⁶⁹

จากที่กล่าวมาข้างต้นในส่วนการพัฒนาสตรีตามวาระการพัฒนาโลกส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้หลักการสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติโดยมุ่งแก้ไขปัญหาความรุนแรงโดยเฉพาะความรุนแรงทางเพศที่สตรีกำลังเผชิญอยู่โดยปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม โดยก่อให้เกิดการกระทำที่ส่งผลต่อผู้หญิงทั้งในด้านร่างกายและสภาพจิตใจ แต่อย่างไรนั้นภายใต้บริบทการพัฒนาโลกที่ถูกโอบล้อมไปด้วยบรรยากาศของการพัฒนาสิทธิมนุษยชนโดยมุ่งไปสู่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกันซึ่งท้ายสุดแล้วก็จะนำมาสู่ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ในปัจจุบันกระแสของการพัฒนาสตรีทั้งในบริบททั่วโลกและรวมถึงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีการพัฒนาโดยอาศัยการสื่อสาร เทคโนโลยี รวมถึงสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อรณรงค์เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศของผู้หญิงซึ่งได้รับความสนใจและความร่วมมือจากภาคประชาสังคม องค์กรเอกชน หน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงองค์การของหน่วยงานระหว่างประเทศ

⁶⁷ Ian Butler, et al. (2015). *Young Men and Domestic Abuse*. New York: Routledge, p. 35.

⁶⁸ Cosmenet. *หยุด! ความรุนแรงต่อผู้หญิง*. http://www.cosmenet.in.th/th/cosmeintrend/?SECTION_ID=2155&ELEMENT_ID=20061 สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁶⁹ Laure Gautherin, อุบลวรรณ ชำนาญสาร (แปล). "Violences conjugales: De nouveaux téléphones d'alerte distribués aux victimes", *Aufeminin*. <http://www.aufeminin.com/news-societe/violences-conjugales-des-telephones-d-alerte-distribues-aux-victimes-s958585.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผู้หญิงกับสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ ค.ศ.1910 ในวันสำคัญที่เรียกว่า "วันสตรีสากล" ซึ่งเพื่อเป็นการรำลึกถึงการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ศักดิ์ศรีและความเท่าเทียม ตลอดจนการพัฒนาด้านสตรีทุกมิติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งนานาประเทศให้การยอมรับและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโดยเฉพาะสิทธิสตรีในทางการเมือง

กรณีศึกษาในขบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในพม่า โดยชินโอมาร์ (Khin Ohmar) เป็นนักเคลื่อนไหวเครือข่าย นักกิจกรรมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ที่ทำงานเพื่อสร้างสันติภาพประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชนในเมียนมา ชินโอมาร์อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีผ่านการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในพม่าที่ใช้เวลานานกว่าสองทศวรรษ เธอมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการเมืองและการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในองค์กรต่างๆ อาทิ สหภาพผู้หญิงพม่า (Burmese Women's Union), สันนิบาตผู้หญิงแห่งพม่า (Women's League of Burma), รัฐบาลผสมแห่งชาติของสหภาพพม่า (National Coalition Government of the Union of Burma: NCGUB), โครงการปรองดองแห่งชาติ (National Reconciliation Program: NRP) และอาศรมเพื่อประชาธิปไตยในพม่า (Forum for Democracy in Burma: FDB) ถ้าย้อนอดีตไปเดือนกันยายน ค.ศ.1987 เมื่อรัฐบาลนายพลเนวิน ประกาศยกเลิกธนบัตรมูลค่า 100, 75, 35, 25 จี๊ด ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงกับประชาชน ชินโอมาร์และเพื่อนนักศึกษาอีก 20 คนร่วมกันเขียนจดหมายประท้วงรัฐบาลเผด็จการทหารเป็นเหตุให้พวกเธอทั้งหมดถูกจับกุมและคุมขังไว้หลายเดือน เธอและเพื่อนๆ ได้รับการปล่อยตัวออกมาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1988 ซึ่งเป็นวันฉลองวันสหภาพพม่า (Burma's Union Day) เดือนมีนาคม ชินโอมาร์ร่วมเดินขบวนประท้วงรัฐบาลอีกครั้งนี้กรณีเพื่อนนักศึกษาถูกตำรวจปราบจลาจลสังหาร เมื่อรัฐบาลตอบโต้ด้วยการสั่งปิดมหาวิทยาลัยทุกแห่ง ชินโอมาร์ทำหน้าที่เป็นแกนกลางประสานงานในการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาทั่วประเทศ นับแต่นั้นมาเธอตกเป็นเป้าหมายสำคัญที่ถูกตำรวจลับสะกดรอยตามตลอดเวลา⁷⁰

หลังเหตุการณ์ปราบปรามนักศึกษาประชาชน 8-8-88 ชินโอมาร์หลบหนีออกจากย่างกุ้งมาเข้าร่วมกับแนวร่วมนักศึกษาพม่าเพื่อประชาธิปไตย (All Burma Students' Democratic Front: ABSDF) ซึ่งเป็นขบวนการนักศึกษาที่ได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งที่พุกผิงและการฝึกอาวุธ ชินโอมาร์ประจำการอยู่ที่ค่าย ABSDF บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ ใน ค.ศ.1990 ชินโอมาร์ได้รับความช่วยเหลือให้ลี้ภัยไปอยู่สหรัฐอเมริกา แต่ท้ายที่สุดเธอตัดสินใจกลับมาต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยร่วมกับเพื่อนๆ ที่ชายแดนไทย-พม่า ชินโอมาร์ยังไม่มีเคยมีโอกาสดูบ้านที่พม่าอีกเลยแม้ในวันที่ได้รับรู้ว่ามีมารดาสิ้นลม เธออุทิศตนให้กับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของพม่า โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงที่กู่ก้องให้ประชาคมโลกได้รับรู้ถึงสถานการณ์และสภาพของนักโทษการเมืองในพม่า และสถานการณ์ของผู้หญิงจากพม่าที่ลี้ภัยอยู่ตามพื้นที่แนวชายแดนพม่า นับสำคัญที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพม่า ชินโอมาร์ระบุว่าเป็นเรื่อง

⁷⁰ Murray A. Straus. (2010). "Thirty years of denying the evidence on gender symmetry in Partner violence: Implications for prevention and treatment", *Partner Abuse*, 1. pp. 332-362.

ยากสำหรับผู้หญิงที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองพม่าในระดับวางแผนและตัดสินใจ แม้ในหมู่นักกิจกรรมก็ตาม ส่วนนำของฝ่ายประชาธิปไตยยังคงมีความคิดยึดติดกับระบบชายเป็นใหญ่ พวกเขายังคงมีความเชื่อว่าการเมืองไม่ใช่พื้นที่ของผู้หญิง จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชินโอมาร์ตั้งอุดมการณ์ทางการเมืองว่าการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจะต้องเกิดขึ้นและขบวนการประชาธิปไตยจะต้องดำเนินไปอย่างเข้มข้น รวมทั้งการเจรจาในระดับต่างๆ โดยที่สำคัญเธอหวังว่าจะมีทุกฝ่าย รวมทั้งกลุ่มผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองมากขึ้น โดยทำยนี้ ชินโอมาร์ กล่าวถึงบทบาทผู้หญิงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ “หากปราศจากการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้หญิงในทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะในระดับของการตัดสินใจแล้ว เราไม่สามารถบอกได้ว่ามีประชาธิปไตย”⁷¹

กรณีศึกษาประเทศเกาหลีใต้ อธิบายการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิงได้อย่างชัดเจนที่สุด คือ ปักกินเฮ (Park Geun-hye) ซึ่งเป็นนักการเมืองที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งของเกาหลีใต้ เธอเป็นธิดาคนโตของอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮี (Park Chung-hee) แห่งเกาหลีใต้ ปักกินเฮมีความสนใจในประเด็นสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการสังคม และได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อเนื่องกันมาถึงสี่สมัยนับตั้งแต่การลงเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1998 จนถึงช่วงระหว่าง ค.ศ.2004 – ค.ศ.2006 เธอได้รับเลือกเป็นหัวหน้าพรรค (Grand National Party: GNP) ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคฯ ปักกินเฮนำพรรคชนะการเลือกตั้งจนได้รับฉายาว่า “นางพญาแห่งการเลือกตั้ง” จากกรณีตัวอย่างของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าสู่เวทีทางการเมืองนั้นเป็นการเจริญรอยตามอำนาจทางการเมืองของบิดา

จากกรณีศึกษาข้างต้นจะเห็นว่าประเด็นของความแตกต่างเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเทศเมียนมาจะเป็นการสะท้อนถึงบทบาทสตรีในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย โดยขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการตระหนักด้วยตนเองถึงความความไม่เที่ยมกันของความเป็นหญิงที่ถูกกดทับอยู่ในสังคมชายเป็นใหญ่ผ่านโครงสร้างทางการเมือง ฉะนั้นจึงจุดประกายให้เกิดการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในบริบทของการพัฒนาประชาธิปไตย ส่วนในกรณีของเกาหลีใต้การเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้เกิดจากสำนักความเป็นผู้หญิงที่ถูกกดทับภายใต้ระบอบการเมืองแบบชายเป็นใหญ่แต่เพียงแต่การได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเกิดจากการเชิดชูวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ในเวทีการเมือง เนื่องจากอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองเป็นการดำเนินกระทำตามบิดาซึ่งมีอิทธิพลทางการเมืองอย่างปรากฏได้ชัด

การเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจ

ผู้หญิงในมิติด้านเศรษฐกิจถูกอธิบายตามแนวคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม โดยทั้งสองแนวคิดจะอธิบายบริบทความสัมพันธ์ของผู้หญิงในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการ

⁷¹ สุภัตรา ภูมิประสาท. “ผู้หญิงกับการเมือง – ชินโอมาร์”, *ประชาไท*. <https://prachatai.com/journal/2012/03/39778> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

กรอบกรอบกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล ความคิดพื้นฐานของเสรีนิยมและสังคมนิยมในฐานะวรรณกรรมสมัยใหม่ต่างยืนยันประเด็นความเสมอภาคของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาเรื่องสตรี (Women Question) ทั้งเสรีนิยมและสังคมนิยมต่างมีฐานคิดไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นแนวคิดของล๊อค (Locke) รูโซ (Rousseau) คานต์ (Kant) และมิลล์ (Mill) หรือแนวคิดสังคมนิยมของมาร์กซ์ (Marx) และเอนเงิลส์ (Engels) ต่างชี้ให้เห็นโดยธรรมชาติในเบื้องต้นมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิงนั้นเสมอภาคกัน ซึ่งแนวคิดที่ว่าย่อมแตกต่างจากฐานคิดในเรื่องเดียวกันภายใต้ว่าทฤษฎีแบบโบราณที่กล่าวถึงผู้ชายกับผู้หญิงมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้รวมถึงในระบบเศรษฐกิจในส่วนของการทำงาน การผลิต เพื่อสามารถครอบครองปัจจัยการผลิต อันจะทำให้เกิดการยกระดับสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงให้ทัดเทียมและสามารถต่อรองกับผู้ชายได้หรือผลักดันให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น⁷² ในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงถูกอธิบายภายใต้บริบทของการส่งเสริมบทบาทของสตรีภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผ่านการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในตลาดแรงงานในภูมิภาคเอเชียโดยตระหนักถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงวัยทำงาน ผ่านการวิเคราะห์และอภิปรายถึงข้อมูลจากนโยบายของรัฐบาลในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย รวมไปถึงการศึกษาบริบทของสังคมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิงนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิง โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียตะวันออก ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และจีน โดยสาเหตุเกิดจากการที่ประชากรชายมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยใน ค.ศ.2015 ญี่ปุ่นมีประชากร 127 ล้านคน อยู่ในวัยแรงงาน 66 ล้านคน เป็นชาย 37 ล้านคน หญิง 28 ล้านคน มีการประกอบอาชีพ 56 ล้านคน ประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือทำงานของครอบครัว 7 ล้านคน อีกทั้งโครงสร้างตลาดแรงงานชายวัย 50-59, 60-64, และ 65 ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะแรงงานวัย 20-24 ลดลงต่อเนื่อง นั้นหมายความว่าประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะขาดแคลนแรงงานใหม่ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น ประชากรผู้หญิงในตลาดแรงงานของญี่ปุ่น จะออกจากงานช่วงอายุ 27-39 ปี ทำให้โครงสร้างตลาดแรงงานเปลี่ยนไป ส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ด้วยเหตุผลจากการมีครอบครัว ผู้หญิงจากที่เคยทำงานมีรายได้ต้องออกไปดูแลบุตร ทำให้มีรายได้ทางเดียวจากฝ่ายชาย และกลับเข้าตลาดแรงงานอีกครั้งในช่วงอายุ 40-50 ปี หลังจากอายุ 50 ปี ผู้หญิงมีแนวโน้มทำงานเป็น Part-time มากขึ้น และออกจากตลาดแรงงานไปหลังอายุ 65 ปี ซึ่งประเทศเกาหลีใต้ก็มีรูปแบบโครงสร้างแรงงานหญิงเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น นั้นหมายความว่าผลิตภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างแรงงานหญิงในตลาดแรงงานช่วงอายุระหว่าง 29-39 ปี อีกทั้งค่านิยมสังคมที่ให้ความสำคัญต่อเพศไม่เท่ากัน ส่งผลผู้หญิงได้รับค่าตอบแทนเพียง 74% ของค่าตอบแทนผู้ชายในงานลักษณะเดียวกันและวุฒิการศึกษาเท่ากัน นอกจากนี้ผู้หญิงที่ทำงานในระดับบริหารมีเปอร์เซ็นต์ค่อนข้างน้อย ทั้งในองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยเงื่อนไขของการบริหารงานบุคคลของญี่ปุ่นนั้นหากผู้หญิงจะได้รับการเลื่อนตำแหน่ง จะต้องทำงานอย่างน้อย 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นับว่าแรงงานผู้หญิงมี

⁷² โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2546). *ผู้หญิงกับความรู้ 1 (ภาค 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 114-115.

บทบาทที่สำคัญอย่างมากต่อผลิตภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งระดับครัวเรือน องค์กรและประเทศ แต่ค่านิยมทางสังคมและแนวปฏิบัติในองค์กรต่อผู้หญิงกลับเป็นอุปสรรคที่สำคัญเช่นกัน⁷³

ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ กัมพูชา ลาว เวียดนาม และพม่า ถึงแม้ประชากรจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่สัดส่วนของผู้หญิงในตลาดแรงงานยังน้อยกว่าผู้ชาย เนื่องจากความไม่เท่าเทียมในสังคม มีการกดขี่ การทำร้ายร่างกายและการล่วงละเมิดทางเพศ อีกทั้งเรื่องค่าตอบแทนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย สำหรับทั่วโลกนั้น ค่าตอบแทนสำหรับผู้หญิงน้อยกว่าชายถึง 2.5 เท่า ส่วนประเทศในแถบเอเชียห่างกันถึง 3 เท่า รวมถึงเกิดการจ้างแรงงานเด็กมากถึง 40% ของคนไม่มีอาชีพที่อาศัยอยู่ในชนบท ผู้หญิงไม่สามารถเป็นตัวแทนหรือมีบทบาทในการตัดสินใจในระดับองค์กร อันเกิดมาจากทัศนคติ ค่านิยมของสังคม และผู้หญิงจำนวนมากอยู่นอกตลาดแรงงานหรือทำงานบ้านส่งผลทำให้ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกต้องสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจไปถึง 42-47 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี เป็นผลมาจากที่ผู้หญิงไม่มีโอกาสในการทำงาน

ส่วนประเทศในแถบเอเชียใต้ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ ประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการย้ายถิ่นฐานมากขึ้น อัตราการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในประเทศแถบเอเชียใต้ ใน ค.ศ.2556 สำหรับประเทศอินเดียอยู่ที่ร้อยละ 27 ปากีสถานร้อยละ 25 และบังคลาเทศร้อยละ 33.5 และสัดส่วนของผู้หญิงในตลาดแรงงานเฉลี่ยอยู่ประมาณร้อยละ 35 ซึ่งอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก สำหรับในภาคอุตสาหกรรมแรงงานหญิงส่วนใหญ่จะอยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ผู้หญิงในตลาดแรงงานได้รับความสนใจน้อย ไม่เท่าเทียมกับแรงงานชายในเรื่องการดูแลเรื่องค่าตอบแทน สิทธิสวัสดิการ สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน แรงงานหญิงยังเผชิญกับปัญหาค่าตอบแทนต่ำ เมื่อเทียบกับแรงงานชายแม้เป็นงานประเภทหรือลักษณะเดียวกัน มีปัญหาการล่วงเกินทางเพศ ทั้งยังไม่มีสิทธิการลาคลอดและดูแลบุตร⁷⁴

จากการอธิบายข้างต้นชี้ให้เห็นในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกสตรีมีส่วนเสริมสร้างพลังทางด้านเศรษฐกิจเนื่องจากว่าในปัจจุบันผู้หญิงมักอยู่ในระบบการผลิตในฐานะที่เป็นแรงงานทั้งภาคอุตสาหกรรม ราชการ และองค์กรเอกชน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ได้ทำงานในบ้านเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ผู้หญิงได้นำพาตนเองออกจากพื้นที่ที่เรียกว่าพื้นที่ส่วนตัวมาอยู่ในพื้นที่สาธารณะซึ่งเท่ากับว่าบทบาทของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงไปจากวาทกรรมที่กดทับความเป็นหญิงที่จะต้องรอผู้ชายหาเลี้ยง ทั้งนี้ประกอบสาเหตุของการลดลงของจำนวนประชากรโดยเฉพาะเพศชายในโครงสร้างทางประชากรศาสตร์จึงให้ผู้หญิงกลายเป็นแรงงานทดแทนแรงงานเพศชาย ทั้งนี้รวมถึงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกส่วนใหญ่อุตสาหกรรมบางประเภทก็อาศัยทักษะผู้หญิงเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบันถือว่าผู้หญิงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและมีส่วนในการส่งเสริมความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

⁷³ เฟิงอ้วง, หน้า 70.

⁷⁴ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. การมีส่วนร่วมของแรงงานสตรีที่ส่งผลต่อผลิตภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจ. <http://www.ftpi.or.th/2016/10431> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

กิจกรรม 6.2.2

ให้นักศึกษายกตัวอย่างองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสตรีมาพอสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 6.2.2

1. กองทุนสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาสตรี (United Nations Development Fund for Women: UNIFEM)
 2. ในสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation: ASEAN) ได้จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาสตรีขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติเปิดตัวโครงการ “HeForShe แห่งอาเซียน” (ASEAN HeForShe Campaign)
 3. สำนักงานสตรีของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (Regional Director of UN Women Regional Office for Asia and the Pacific)
-

ตอนที่ 6.3

สตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 6.3 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

- 6.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง
- 6.3.2 สหประชาชาติ สตรีและการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้ง

แนวคิด

1. สถานการณ์บทบาทของสตรีในการสร้างสันติภาพในบริบทโลกว่ากลุ่มผู้หญิงที่เข้มแข็งยังสามารถมีบทบาทในการกดดันให้เกิดการพูดคุยสันติภาพได้ ได้แก่ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายผู้หญิง ในหลายประเทศผู้หญิงที่ขับเคลื่อนด้านสันติภาพ เป็นต้น
2. บทบาทองค์การสหประชาชาติต่อสตรีและการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้ง โดยได้ดำเนินการช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันและคุณภาพชีวิตของสตรี โดยกองทุนเพื่อการพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women: UNIFEM) ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 และการอนุวัติตามข้อมติคณะมนตรีความมั่นคง 1325 โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการสตรี สันติภาพ และความมั่นคง

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 4.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายสถานการณ์บทบาทของสตรีในการสร้างสันติภาพในบริบทโลกภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้งได้
2. อธิบายบทบาทองค์การสหประชาชาติต่อสตรีและการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้งได้

เรื่องที่ 6.3.1

แนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง

ในการอธิบายในหัวข้อสตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง ผู้เขียนพยายามจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยอ้างอิงจากเอกสารผู้หญิงและความขัดแย้ง (Women and Conflict) ได้ระบุว่าบทบาทของผู้หญิงในภาวะขัดแย้งที่ปรากฏให้เห็นในพื้นที่ความขัดแย้งสามารถแสดงออกในลักษณะดังนี้⁷⁵

1. การเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง (Agents of Changes) เนื่องด้วยผลจากสงคราม ผู้ได้รับผลกระทบส่วนมาก คือ ผู้หญิง ดังนั้นผู้หญิงจึงแสดงออกด้วยการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพโดยปริยายในขณะเดียวกันผู้หญิงก็มักจะมีบทบาทสำคัญในการเจรจาเพื่อสันติภาพ ซึ่งต้องเป็นตัวแทนที่สามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นได้อย่างรอบด้าน และในทุกๆระดับของการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น กรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก ได้มีพรรคการเมืองชื่อ “ชนะด้วยผู้หญิง” (Win with Women) ได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการทางการเมืองด้วย หรือกรณีของความพยายามเพื่อสันติภาพของผู้หญิงในเครือข่ายผู้หญิงมาโนริเวอร์เพื่อสันติภาพ (Mano River Women’s Peace Network) ซึ่งผู้หญิงจาก 3 ประเทศในแอฟริกาตะวันตก (ประเทศไลบีเรีย ประเทศเซียร์ราลีโอน และประเทศกินี) ได้มีส่วนร่วมและส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ออกมาจากกระบวนการสันติภาพได้ไม่น้อย แต่อย่างไรก็ตามในหลายๆกรณี ผู้หญิงก็มักจะถูกลิดและกีดกันออกจากกระบวนการเจรจา อีกทั้งการทำงานของผู้หญิงเพื่อสังคมก็มักจะไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้มีการบันทึกและการรายงานใดๆ

2. การเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งแกร่ง บางครั้งผู้หญิงจะมีส่วนในกองกำลังต่อสู้ ผู้หญิงจะถือว่าเป็นผู้ตามเหล่าผู้ต่อสู้เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือแต่ก็ไม่ได้เป็นผู้ถืออาวุธเป็นเสมือนเกราะป้องกันของผู้ต่อสู้ หรือกระทั่งเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งแกร่ง ผู้หญิงอาจแสดงบทบาทอื่นในการสนับสนุนไปพร้อมๆ กับการต่อสู้ เช่น การทำอาหาร ดูแลรักษาความสะอาด คนแบกของ ผู้รักษาความปลอดภัย หรือแม้แต่การเป็นคุ่นอน ตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็น เช่น กรณีความขัดแย้งในเอริเทรีย โมซัมบิก ซิมบับเว เวียดนาม กัมพูชา ศรีลังกา เนปาล เซียร์ราลีโอน ไลบีเรีย อุกันดา และรวันดา

3. การกลายเป็นผู้ที่มีภาระรับผิดชอบและจำต้องพัฒนาตนเอง เช่น เมื่อความรับผิดชอบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงเพิ่มขึ้น ผู้หญิงก็มักจะต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างอาชีพของตัวเอง ในแง่นี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเองของผู้หญิงและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงการแบ่งงานบนฐานของเพศในระยะยาว

⁷⁵ Pablo Castillo Diaz (ed.), “Women’s Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence”, *New York: UN Women*. <http://www.unwomen.org/wp-content/uploads/2012/10/03A-Women-Peace-Neg.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

4. การเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายผู้หญิง ในหลายประเทศผู้หญิงที่ขับเคลื่อนโดยปัจเจกอาจไม่มีผลมากพอต่อการเปลี่ยนแปลง เครือข่ายผู้หญิงอาจเริ่มจากกลุ่มผู้หญิงเล็กๆ ไม่กี่คนที่รวมตัวกัน บางครั้งเป้าหมายเดียวอาจเป็นความพยายามในการหนทางที่ดีขึ้นเพื่อมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง แต่เวลาผ่านไปอาจกลับกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลจริงต่อกระบวนการสันติภาพ เครือข่ายอาจมีการขยายไปนอกเหนือจากขอบเขตด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมากแล้วผู้นำมักเกิดจากเครือข่ายและจะกลายเป็นต้นแบบสำหรับผู้หญิงคนอื่นต่อไป องค์กรด้านผู้หญิงสามารถมีได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่องค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่นจนถึงกลุ่มทางศาสนาหรือกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มชานาผู้หญิง กลุ่มองค์กรเหล่านี้จะคอยช่วยเหลือผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ เช่น การดูแลเด็ก การอบรมทักษะ การเรียนการสอนและการอ่านเขียน และกิจกรรมที่เสริมสร้างรายได้ เป็นต้น เครือข่ายลักษณะนี้เป็นวิธีการที่สำคัญในการค้นหาผลประโยชน์และความต้องการของผู้หญิง และพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นได้⁷⁶

สถานการณ์การบทบาทของสตรีในการสร้างสันติภาพในบริบทโลก

สมาคมนักเรียนไทยในตุรกี⁷⁷ ได้อธิบายถึงสถานการณ์การบทบาทของสตรีในการสร้างสันติภาพในบริบทโลกว่ากลุ่มผู้หญิงที่เข้มแข็งยังสามารถมีบทบาทในการกดดันให้เกิดการพูดคุยสันติภาพได้ เช่น ในโคลัมเบีย ช่วง ค.ศ.1980 และ ค.ศ.1990 กลุ่มผู้หญิงมีบทบาทในการกดดันรัฐบาลโคลัมเบียและกองกำลังติดอาวุธเพื่อการปฏิวัติของโคลัมเบีย (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia: FARC) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุยเพื่อสันติภาพในปี 1992 แม้ว่าการพูดคุยจะล้มใน ค.ศ.2002 แต่กลุ่มผู้หญิงยังคงพยายามที่จะสนับสนุนการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ เช่น การประท้วงอย่างสันติเพื่อความยุติธรรมต่อผู้สูญหายและเหยื่อจากความขัดแย้ง และการชี้ให้ประชาชนตระหนักถึงผลของสงคราม นอกจากนี้ยังส่งเสริมสันติภาพด้วยการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการเป็นเสมือนผู้ไกล่เกลี่ยในการแก้ไขความขัดแย้งระดับท้องถิ่น และมีความพยายามในการสร้าง “เขตสันติภาพ” (Peace Zones) เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถทำงานและอยู่ได้อย่างปลอดภัย เช่นเดียวกับในเนปาล กลุ่มผู้หญิงชานติมาลีกา (Shantimalika) เป็นกลุ่มที่ให้เสียงทางเลือกต่อการชุมนุมอย่างรุนแรงที่ปรากฏช่วงต้น ค.ศ.2006 โดยการจัดการประท้วงอย่างสันติเพื่อเรียกร้องให้ใช้สันติวิธี โดยมองว่าความรุนแรงไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่จะแสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้ยิน หรือในศรีลังกา เมื่อผู้หญิงก็เป็นผู้ทำงานในการส่งสารจากกลุ่มพยัคฆ์ทมิฬอีแลม (Liberation Tigers of Tamil Eelam- LTTE) ไปยังรัฐบาลศรีลังกาในขณะการพูดคุยเพื่อสันติภาพ เมื่อกลุ่ม LTTE ปฏิเสธที่จะพูดคุยโดยตรงกับรัฐบาล และได้เกิดกลุ่ม “การเคลื่อนไหวของแม่เพื่อสันติภาพ” (Mobilizing Mothers for Peace) เพื่อเรียกร้องให้ทั้งรัฐและกลุ่ม LTTE ยุติ ความรุนแรงและดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างสันติภาพแทน⁷⁸

⁷⁶ ยาสมิน ซัตตาร์. “บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง”, ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ Deep South Watch (DSW). <http://www.deepsouthwatch.org/node/4552> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁷⁷ สมาคมนักเรียนไทยในตุรกี. *บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง*.

<http://thaistudentsinturkey.com/%> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁷⁸ Tami Rigterink, Lynn Fainsilber Katz, and Danielle M, Hessler. (2010). Domestic violence and longitudinal

อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศก็ย่อมมีวัฒนธรรมและประเพณีเฉพาะซึ่งมองบทบาทของผู้หญิงในลักษณะที่ต่างกันออกไป รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สถานะทางกฎหมายของผู้หญิง เป็นต้น ด้วยปัจจัยต่างๆเหล่านี้ กิจกรรมที่ผู้หญิงจะสามารถปฏิบัติได้ต่อความพยายามในการสร้างสันติภาพต้องอยู่บนฐานคิดข้างต้น

นอกจากนั้น บทบาทของผู้หญิงยังมีส่วนสำคัญต่อการสร้างสันติภาพ ซึ่งองค์การสหประชาชาติเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิง (UN Women)⁷⁹ ได้ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่มีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) ตลอดจนให้สิทธิแก่สตรีที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐเสมอกับบุรุษ และปฏิญญาสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศ (UN General Assembly's Declaration on the Participation of Women in Promoting International Peace and Cooperation) รวมไปถึงมติคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติที่ 1325 ว่าด้วย สตรี สันติภาพ และความมั่นคง (UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security) ซึ่งระบุและสนับสนุนให้ ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับเกี่ยวกับประเด็นสันติภาพและความมั่นคง โดยมองว่า การที่ผู้หญิงมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจระหว่างกระบวนการสร้างสันติภาพก็จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประเด็นการปกป้องผู้หญิงและเด็กซึ่งได้รับผลกระทบจากสงครามและความรุนแรงอยู่บ่อยครั้งได้เข้าสู่การร่วมหาทางออกในการลดระดับของความรุนแรงเหล่านั้นลง ตลอดจนร่วมหาแนวทางที่ให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศและหาข้อตกลงในการป้องกันการเหยียดหยามในความเป็นผู้หญิงที่อาจจะยังคงเกิดขึ้นหลังจากความขัดแย้งนั้นๆ⁸⁰ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพในระดับการเจรจาหลักยังปรากฏให้เห็นน้อย โดยจะเห็นได้จากงานศึกษาของโรงเรียนวัฒนธรรมแห่งเปา (Escola de Cultura de Pau) ซึ่งสังกัดมหาวิทยาลัยบาร์เซโลนา ประเทศสเปน ใน ค.ศ.2008 ที่ได้ศึกษาการเจรจาเพื่อสันติภาพจำนวน 33 ครั้ง พบเพียงร้อยละ 4 จากผู้เข้าร่วมทั้งหมด ซึ่งมีเพียง 11 คนจาก 280 คนที่เป็นผู้หญิง และพบว่าตัวแทนผู้เจรจาจากฝ่ายรัฐบาลที่เป็นผู้หญิงมีประมาณร้อยละ 7 ซึ่งสูงกว่าจำนวนตัวแทนจากกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ ในขณะที่งานศึกษาของ UN Women ซึ่งได้ศึกษากระบวนการสันติภาพ 31 ครั้งที่สำคัญในช่วง ค.ศ.1992 ถึง ค.ศ.2011 พบว่ามีจำนวนผู้หญิงที่เป็นผู้ลงนามร้อยละ 4 เป็นผู้นำการไกล่เกลี่ยร้อยละ 2.4 เป็นพยานร้อยละ 3.7 และเป็นผู้เจรจาอีกร้อยละ 9 สำหรับการเจรจาที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม เรื่องสันติภาพของฟิลิปปินส์ใน ค.ศ.2011 ถือว่าเป็นครั้งที่มีจำนวนผู้หญิงโดยประมาณที่มีส่วนในการเจรจามากที่สุด คือมีผู้ลงนามร้อยละ 33 และผู้แทนที่เป็นผู้หญิงร้อยละ

Associations with children's physiological regulation abilities", *Journal of Interpersonal Violence*, 25. pp. 19–20.

⁷⁹ U.S. Agency for International Development (USAID). *Women&Conflict*. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADJ133.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁸⁰ Jeanne Vickers. (1993). *Women and War*. New Jersey: Zed Books Ltd, p. 45.

ละ 35 นอกจากนี้จากเอกสารขององค์การสหประชาชาติเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิงยังได้ระบุเพิ่มเติมว่าในระหว่างกระบวนการเจรจา บทบาทของผู้หญิงที่สามารถกระทำได้ มีดังนี้คือ

- การเป็นตัวแทนการเจรจาเพื่อเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง
- การเป็นผู้ลงนาม
- การเป็นพยาน
- การเป็นตัวแทนของผู้หญิงจากภาคประชาสังคมในฐานะผู้สังเกตการณ์
- การเคลื่อนไหวหรือจัดวงอภิปรายควบคู่ไป
- การเป็นที่ปรึกษาในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้อำนวยการประชุม หรือ ตัวแทนผู้เข้าเจรจา
- การเป็นสมาชิกของคณะกรรมการเฉพาะ หรือโต๊ะเจรจาที่แยกออกมา หรือกลุ่มทำงานในประเด็นเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ⁸¹

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้ว่าบทบาทของผู้หญิงจะไม่ใช่วิธีที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ามีส่วนต่อกระบวนการสันติภาพ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการดำเนินบทบาทโดยธรรมชาติที่เป็นไปของผู้หญิงคือ แรงขับเคลื่อนที่เรียกร้องสู่สันติภาพ และจะเป็นตัวหนุนเสริมสำคัญต่อกระบวนการสันติภาพต่อไป อย่างไรก็ตาม สำหรับบทบาทของผู้หญิง คงจะต้องหันมาวิเคราะห์และประเมินว่ามีแรงผลักดันน้อยเพียงใด และจะมีแนวทางใดที่ “ผู้หญิง” สามารถลุกขึ้นมาแล้วร่วมกันทลายกำแพงและม่านหมอกของความรุนแรงที่กำลังดำเนินอยู่⁸²

บทบาทของสตรีในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ติดอาวุธ

สถานการณ์ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธทั้งในส่วนของการยึดครองทางทหาร การยึดครอง ของต่างชาติ ความขัดแย้งทางศาสนา เชื้อชาติ มีผล ต่อประชาชนและก่อให้เกิดผลร้ายตามมา โดยเฉพาะ ก่อให้เกิดการฆาตกรรม การข่มขืน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สถานการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการอพยพของประชาชน การเป็นผู้ลี้ภัย ซึ่งต้องเสี่ยงกับ ความรุนแรงและการถูกเอารัดเอาเปรียบ ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง โดยตกเป็นเหยื่อของ ความขัดแย้งที่ตนไม่ได้มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องด้วย ผลของความขัดแย้งส่งผลให้ผู้หญิงต้อง สูญเสียทรัพย์สินและคนที่ตนรัก เช่น ญาติ พี่น้องสามี หรือลูก เป็นต้น

กรณีศึกษาสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในรูปแบบของสงคราม สงครามส่วนใหญ่บนโลกใบนี้จะฉายภาพถึงบทบาทระหว่างชายหญิง โดยผู้ชายมีหน้าที่รบ ผู้หญิงคือเหยื่อ เหตุการณ์มักเป็นเช่นนี้อยู่ตลอดมา แม้ว่าเด็ก คนสูงอายุ ผู้พิการ ก็คือผู้รับผลของสงคราม แต่ความทารุณ

⁸¹ Liz Kelly. (1987). *Surviving sexual violence*. Oxford: Polity Press. p. 56.

⁸² *Ibid.*, p. 76.

โหดร้ายที่กระทบต่อจิตใจคงไม่เท่ากับผู้หญิงที่ถูกข่มขืนอย่างทารุณโหดร้าย เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในเชิงประวัติศาสตร์ในช่วงที่ญี่ปุ่นคิดการใหญ่ก่อสงครามขึ้นในเอเชียแปซิฟิกนั้น ซึ่งญี่ปุ่นต้องการสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น (Empire of the Sun) ขึ้นโดยรวบรวมชาติที่อยู่ใกล้เคียงและใช้ประเทศเหล่านั้นเป็นฐานเพื่อส่งกำลังให้กองทัพขยายอิทธิพลออกไปยังประเทศอื่นๆ ในเอเชีย จักรวรรดิญี่ปุ่นจึงได้ทำการครอบครองดินแดนอันได้แก่ คาบสมุทรมลายู เกาะใต้หวัน รวมถึงรุกคืบสู่จีนในเวลาต่อมา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเปรียบเสมือนการแบ่งเค้กกันคนละครึ่งโลก คือดินแดนแถบแอตแลนติกเป็นของเยอรมัน ส่วนดินแดนทางแปซิฟิกเป็นของญี่ปุ่น แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้นจากจุดต่างๆ และดึงให้ประเทศต่างๆ เข้าร่วมในสงครามด้วยระยะเวลาที่แตกต่างกัน แต่สำหรับญี่ปุ่นแล้วชาวอาทิตย์อุทัยได้เริ่มก่อสงครามแบบไม่ประกาศสงครามมาก่อน⁸³

เหตุการณ์ดังกล่าวเริ่มจากใน ค.ศ.1910 เกาหลีถูกบังคับจากญี่ปุ่นให้ยอมให้ความร่วมมือใน “สนธิสัญญาผนวกดินแดนญี่ปุ่น-เกาหลี” ซึ่งสนธิสัญญานี้ฝ่ายเกาหลีเองก็ไม่ได้ยินยอมด้วยแต่ประการใด พระจักรพรรดิเกาหลีเองก็ไม่ลงพระนามในสัญญานั้น แต่ญี่ปุ่นก็เข้าครอบครอง ครอบงำ เกาหลีที่อ่อนแอ ต่อมาชาวเกาหลีนับหมื่นคนเข้าร่วมในกองกำลังนี้ต่อสู้เพื่อปลดแอกออกจากการกดขี่ข่มเหงของญี่ปุ่น ซึ่งในช่วงนั้น ญี่ปุ่นยังไม่ได้ประกาศตนเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเป็นทางการ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงรุกรอบอยู่ในจีนเพื่อเตรียมรุกสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป ญี่ปุ่นจึงทำการเกณฑ์ชายเกาหลีจำนวนมากมาร่วมอยู่ในกองทัพ ส่วนผู้หญิงทั้งจากเกาหลีและจีนก็ถูกบังคับเกณฑ์ให้เข้าร่วมกองทัพด้วยเช่นกันไม่ใช่ฐานะทหาร แต่ในฐานะกองกำลังสำหรับบำบัดความใคร่ให้แก่ทหารญี่ปุ่น ฉะนั้นจากตัวอย่างกรณีของผู้หญิงในสภาวะสงครามของญี่ปุ่นและเกาหลี ผู้หญิงได้ตกเป็นเครื่องมือกระทำย่ำยีของผู้รุกรานที่จะสามารถกระทำตามใจปรารถนาได้ทุกรูปแบบ ทั้งนี้ในยามสงครามไม่มีกฎหมายใดๆ ที่จะครอบคลุมไปถึง หรือยื่นมือไปบังคับกตিকাใดๆ ได้สำเร็จ เพราะฉะนั้นในทุกๆ สงครามทหารผู้ไร้ความเมตตาปรานีต่อเพื่อนมนุษย์โดยมีการฆ่าและข่มขืน การกระทำดังกล่าวของทหารญี่ปุ่นได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของทั้งสองจนถึงปัจจุบัน⁸⁴

นอกจากการเป็นเหยื่อแล้ว บทบาทของสตรีในสงครามติดอาวุธยังมีสถานะเป็นผู้ก่อการร้ายโดยการรายงานของ หนังสือพิมพ์ Handel blasts ของเยอรมนี ระบุว่าปัจจุบันพบว่าผู้หญิงมีบทบาทในทางสงครามระหว่างรัฐในรูปแบบของผู้ก่อการร้าย โดยประเด็นผู้ก่อการร้ายหญิงยังชี้ให้เห็นถึงแสวงหาเป้าหมายสำคัญทางศาสนาและการเมืองของตนด้วยความรุนแรง ซึ่งเกิดขึ้นในกองกำลังความมั่นคงอิรักในเมืองโมซูลสามารถจับกุมนักบวชฮินดูหญิงชาวเยอรมันสี่คนในหมู่ผู้สนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายไอซิส นอกจากนี้ยังมีผู้ก่อการร้ายหญิงจากตุรกี รัสเซีย แคนาดา ลิเบีย และซีเรีย เป็นต้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้หญิงในสงครามติดอาวุธจะอยู่ในสถานะทั้งเหยื่อและเป็นผู้กระทำ

⁸³ Home Office. (2556). *Call to end violence against women and girls: Taking action, The next chapter*. London: Home Office, p. 36.

⁸⁴ Christine Barter, et al. (2009). *Partner exploitation and Violence in teenage intimate relationships*. London: NSPCC, p. 57.

กิจกรรม 6.3.1

ให้นักศึกษายกตัวอย่างประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของสตรีต่อแนวคิดเกี่ยวกับสตรี สันติภาพ และความขัดแย้งมาพอสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 6.3.1

1. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agents of Changes)
 2. การเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งขันบางครั้งผู้หญิงจะมีส่วนในกองกำลังต่อสู้
 3. การกลายเป็นผู้ที่มีภาระรับผิดชอบและจำต้องพัฒนาตนเอง
 4. การเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายผู้หญิง
-

เรื่องที่ 6.3.2

สหประชาชาติ สตรีและการพัฒนาในพื้นที่ขัดแย้ง

องค์การสหประชาชาติได้เป็นศูนย์กลางของกระบวนการที่สำคัญที่สุดต่างๆ ในตลอดช่วงเวลา 50 ปี หลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 อาทิ การป้องกันมิให้เกิดสงคราม การยืดอายุขัยของมนุษย์ การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ในเหตุการณ์อันตราย การรักษาทรัพยากรธรรมชาติของโลก และการสร้างความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนขึ้นทั่วโลก องค์การสหประชาชาติกำลังทำงานเพื่อส่งเสริมการปรับตัวสู่กระแสโลกาภิวัตน์อย่างกว้างขวางและขจัดปัญหาความยากจน ภารกิจขององค์การสหประชาชาติ คำนึงถึงโลกยุคใหม่และตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ที่ท้าทายองค์การ ทั้งนี้รวมถึงการช่วยเหลือบรรดาประชาชนอีกหลายร้อยล้านชีวิตที่ถูกปล่อยให้เผชิญกับความอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ปัญหาทางเพศ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน องค์การสหประชาชาติต้องการที่จะช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพดังกล่าวและต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้อุดมคติและเจตจำนงขององค์การฯ ก้าวหน้ายิ่งขึ้นสืบเนื่องจากสงครามที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง จึงได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มีเสถียรภาพและทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคงแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ท่ามกลางความน่ากลัวของสงครามนิวเคลียร์ และความขัดแย้งระหว่างภูมิภาคต่างๆ การรักษา สันติภาพจึงกลายเป็นประเด็นที่สหประชาชาติให้ความสนใจอย่างยิ่ง และภารกิจต่างๆ ซึ่งในที่นี้ประเด็นเรื่องสตรีก็ถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญจนกลายเป็นวาระหนึ่งว่าด้วยเรื่องการพัฒนาสตรีขององค์การสหประชาชาติ⁸⁵

องค์การสหประชาชาติได้ดำเนินการช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันและคุณภาพชีวิตของสตรี โดยกองทุนเพื่อการพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women: UNIFEM) และสถาบันวิจัยและฝึกอบรมระหว่างประเทศเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (International Research and Training Institute for the Advancement of Women: INSTRAW) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและส่งเสริมสิทธิสตรี ในมากกว่า 100 ประเทศ ทั้งนี้ สถาบันวิจัยและฝึกอบรมระหว่างประเทศ เพื่อความก้าวหน้าของสตรีนั้นจะเป็นผู้ค้นคว้าวิจัยและจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ในขณะที่กองทุนเพื่อการพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนโครงการซึ่งจะช่วยขจัดความรุนแรงต่อสตรี การยับยั้งการแพร่กระจายของโรคเอดส์ และส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แก่สตรี อาทิเช่น โครงการเพิ่มสิทธิในการทำงาน และสิทธิในที่ดินทำกินและมรดกตกทอด เป็นต้น ทั้งนี้ทุกหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติจะต้องให้ความสำคัญกับความต้องการของสตรีเสมอ ทั้งนี้รวมถึงการส่งเสริมสิทธิสตรี (Promoting Women's Rights) วัตถุประสงค์ระยะยาวขององค์การสหประชาชาติประการหนึ่งก็คือ การ

⁸⁵ Jo Bell & Nicky Stanley. (2005). *Tackling domestic violence at the local level: An Evaluation of the Preston Road domestic violence project*. Hull: University of Hull, p. 43.

ส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสตรี และยกย่องสตรีให้มีสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น องค์การสหประชาชาติได้มีการดำเนินการจัดการประชุมโลกว่าด้วยเรื่องสตรี ที่กรุงเม็กซิโก ใน ค.ศ.1975 ขึ้นเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งการประชุมนานาชาติอื่นในช่วง ทศวรรษสตรีสากล (International Women's Decade) ด้วยการสนับสนุนขององค์การสหประชาชาติ โดยหัวข้อหลักเพื่อยกระดับสิทธิสตรีในอนุสัญญาสหประชาชาติ ค.ศ. 1979 ว่าด้วยการยกเลิกการกีดกันสตรีในทุกรูปแบบ ได้มีการลงสัตยาบันจากประเทศสมาชิกทั้งหมด 180 ประเทศช่วยส่งเสริมสิทธิสตรีทั่วโลก⁸⁶

ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325⁸⁷

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) ลงมติที่ S/RES/1325 ผ่านมติ 1325 เมื่อ 31 ตุลาคม ค.ศ.2000 ว่าด้วยผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (Women, Peace and Security: WPS)⁸⁸ อย่างเป็นทางการเพื่อกำหนดแนวนโยบายและดำเนินการเสริมศักยภาพผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากสงครามและแก้ปัญหาสันติภาพอย่างยั่งยืน นับเป็นครั้งแรกที่คณะมนตรีความมั่นคงให้ความสำคัญกับการเรียกร้องให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างเต็มกำลังและแข็งขันในการป้องกันและจัดการความขัดแย้งในภาวะสงคราม ภาวะที่อำนาจทางการเมืองและการใช้อาวุธมีสูง ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ รวมทั้งความรุนแรงในครอบครัวและการถูกข่มขืน เพื่อให้ผู้หญิงได้รับการฟื้นฟูเยียวยา มีส่วนในกระบวนการยุติธรรม การเมือง และการสืบหาความจริง การประกาศมติ 1325 เป็นการให้คำมั่นของสหประชาชาติในการจัดการปกป้องสิทธิผู้หญิงและรองรับกระบวนการสันติภาพที่มาจากความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน ทั้งแสดงถึงการให้ความใส่ใจกับประเด็นเพศสภาพหรือมิติความสัมพันธ์หญิงชาย (gender) และประสบการณ์ของผู้หญิงในสถานการณ์ความรุนแรงและหลังเสร็จสิ้นสงคราม ด้วยเหตุที่มติของสหประชาชาติก่อนหน้านี้กำหนดอยู่บนท่าทีที่เห็นว่าผู้หญิงคือเหยื่อของสงครามและความรุนแรง ดังนั้นนักเคลื่อนไหว ผู้กำหนดนโยบาย นักกิจกรรม และนักวิชาการด้านผู้หญิง สิทธิ และความมั่นคง ต่างเห็นว่ามติ 1325 เปิดโอกาสให้สังคมเห็นประสบการณ์ที่แตกต่างระหว่างหญิงและชายในสถานะแห่งความขัดแย้ง มีการนิยามความรุนแรงทางเพศที่เกิด

⁸⁶ United Nations Information Centres. *หน่วยงานสหประชาชาติในประเทศไทย แปลใน 60 ways the United Nations makes a difference*. https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/60ways/bangkok_60ways_thai.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁸⁷ อัมพร หมดเด็น. “มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325: ทบทวนข้อเสนอเพื่อพิจารณา ทิศทางการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมชายแดนใต้”, *ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้*. <https://www.deepsouthwatch.org/node/7857> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁸⁸ S. Brownmiller. (1975). “Men, women and rape”, *Against Our Will*. New York: Simon & Schuster, p. 11.

ในสงครามว่าเป็นอาวุธแห่งการประทัดประหารมากกว่าเป็นความโชคร้ายโดยตัวของมันเองตลอดจนเน้นย้ำบทบาทของผู้หญิงรากหญ้าและผู้หญิงภาคประชาสังคมกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ⁸⁹

ที่มาในการกำหนดหน้าที่ของมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 เกิดจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยผู้หญิง มีการรณรงค์เพื่อหาเสียงสนับสนุน (lobby) ขององค์กรผู้หญิงภาคประชาสังคมที่ตระหนักในปัญหาอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา และความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงและอาวุธ⁹⁰ จากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องผู้หญิงครั้งที่ 3 ที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เมื่อ ค.ศ.1985 หัวข้อผู้หญิง ความขัดแย้ง และสันติภาพ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก สหประชาชาติถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงท่าทีในการกำหนดนโยบายเชิงออกคำสั่งแบบรัฐราชการและเอื้อต่อการขยายตัวของลัทธิทหารและกองกำลัง (Militarism) มีเพียงนโยบายเพื่อสันติภาพ ค.ศ.1992 ในยุคของเลขาธิการบูโทรส กาลี (Boutros Ghali Agenda for Peace 1992) ที่ใช้มุมมองการสร้างสันติภาพจากความร่วมมือในระดับล่างสู่บน (Bottom-up Approach)⁹¹ กระทั่งในงานประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องผู้หญิงครั้งที่ 4 ค.ศ.1995 ภาคประชาสังคมจัดให้มีการประชุมคู่ขนานของเครือข่ายผู้หญิงที่เคลื่อนไหวในระดับรากหญ้าซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการประชุมทางการของภาครัฐ มีการหาทางออกเพื่อขจัดปัญหาที่อำนาจในการตัดสินใจอันมาจากภาครัฐและองค์กรตัวแทนเพียงฝ่ายเดียว ผ่านแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Platform for Action) เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรภาคประชาสังคม ร่วมดำเนินงานสร้างความเสมอภาคหญิงชายและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ 12 ประเด็น⁹² ในการแลกเปลี่ยนพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงในภาวะสงครามและความขัดแย้งวิกฤติที่สุด หลังจากนั้นนักวิชาการในแขนงต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สตรีนิยม และการศึกษาความมั่นคง ได้นำเสนอกรอบคิดและการศึกษาที่แตกต่างออกไปจากเดิม⁹³

เมื่อสหประชาชาติได้ยกร่างแผนปฏิบัติการเชิงระบบในรูปแบบกว้าง (System Wide Action Plan) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญอิสระแล้วใน ค.ศ.2005 คณะกรรมการเพื่อสันติภาพ (Peace Commission) ให้การสนับสนุนร่างมติ 1325 ซึ่งตามมาพร้อมกับมติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงกับเพศสภาพ และความขัดแย้ง ได้แก่มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อการขับเคลื่อนสู่ภาคปฏิบัติการของมติเหล่านี้ดำเนินไปอย่าง

⁸⁹ ดูเพิ่มเติมจากเอกสารรายงานต่อ Department of Foreign Affairs and Trade ของ National Women's Council of Ireland, August 2014, Consultation on Ireland's Second National Action Plan on Women, Peace and Security หรือ www.nwci.ie

⁹⁰ Nicola Pratt and Sophie Richter-Devroe. (2011). "Critical Examining UNSCR 1325 on Women, Peace and Security", *International Feminist Journal of Politics*, 13 (4), pp. 489-503.

⁹¹ Dianne Otto. (1996). "Holding Up Half The Sky, But For Whose Benefit?: A Critical Analysis of the Fourth World Conference on Women", *Australian Feminist Law Journal*, 6 (7), pp. 7-30.

⁹² Nira Yuval-Davis. (2006). "Intersectionality and Feminist Politics", *European Journal of Women Studies*, 13 (3), Sage Publications, pp. 193-209.

⁹³ Tim Carrigan, R. Connell & J. Lee. (1985). "Towards a new sociology of masculinity", *Theory & Society*, 14, pp. 551-604.

เชิงซ้ำทั้งในสหประชาชาติและประเทศต่างๆ สักส่วนการพิจารณาเพื่อใช้มติ 1325 ถูกแปลความเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองไปในทิศทางที่ต่างกัน ตามแต่นโยบายแห่งรัฐ ผู้มีอำนาจในภาครัฐ ภาคเอกชน และพื้นที่ที่จะถูกนำไปใช้ เช่น Women in Black กลุ่มนักกิจกรรมหญิงในเซอร์เบียยุคติมติม 1325 ผ่านการแสดงตัวตน ใช้แนวคิดสตรีนิยมสายชุกตราคอนโคน (Radical Feminism) เพื่อปรับหรือแนวคิดความมั่นคงให้เกิดความมั่นคงในมนุษย์เข้าไปแทนที่ความมั่นคงตามกรอบลัทธิการทหาร จากนั้นจึงใช้ยุทธศาสตร์การปรองดองสมานฉันท์เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมในเชิงลึก⁹⁴

นอกจากมติ 1325 ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างๆ แตกต่างกันไปแล้ว ยังมีการวิจารณ์ข้อเสนอหลักในส่วนที่ว่า ผู้หญิงคือผู้กระทำการด้านสันติภาพ (Women as Agents of Peace) ว่าเป็นการพิจารณาด้วยสายตาทหารและเป็นการมองแบบชาย (Militarism and Masculinity) ทั้งยังเป็นการผลักให้ผู้หญิงแบกรับภาระสองประการเข้าด้วยกัน คือยอมรับการเป็นเหยื่อความรุนแรงและทำงานสันติภาพ⁹⁵ อย่างไรก็ตามความเห็นเชิงบวกที่มีต่อการวิเคราะห์มติ 1325 ในอีกหลายกรณีเสนอว่าเป็นภาวะเปลี่ยนผ่านจากการถูกทำให้เป็นเหยื่อความรุนแรง สามารถเยียวยาฟื้นฟูตนเองผ่านการทำงานสันติภาพที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งกับตัวผู้หญิง นับเป็นการสร้างพื้นที่ให้กับตนเอง ผ่านเรื่องราว ตัวตน และประสบการณ์ตรง หรือเป็นการให้ผู้หญิงเป็นองค์ประธาน (Subjectivity) เนื่องจากที่ผ่านมากลไกระดับสากลเห็นผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุแห่งการจ้องมองด้วยความสงสารและเห็นใจในฐานะเหยื่อความรุนแรง

ข้อวิจารณ์ที่สำคัญที่มีต่อมติ 1325 ทั้งในเรื่องการนำเสนอมติผ่านสัมเสียง ภาษา และมุมมองเชิงอุดมคติ (utopian visions) ขององค์การสหประชาชาติ นั้น นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวหลายคนเห็นตรงกันว่าเมื่อมีแผนปฏิบัติงานและขับเคลื่อนสู่ภาคปฏิบัติโดยรัฐแล้ว ตัวตนของผู้กระทำการหรือผู้หญิงจะหายไป ปัญหานี้รวมถึงเรื่องการขาดความเชื่อมโยงประเด็นความมั่นคงในบทบาทหญิงชายกับความยุติธรรมทางเพศไว้ในแผนปฏิบัติการและนโยบายของรัฐ กล่าวคือ รัฐต้องไม่เพียงแต่เห็นว่าการจัดให้มีกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงและจัดสรรงบประมาณในการสร้างกระบวนการสันติภาพ หรือจัดให้มีกระบวนการยุติธรรมเพื่อไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง รับเรื่องราวสืบค้นความจริง โดยกำหนดให้มีผู้หญิงเป็นตัวแทนในขั้นตอนต่างๆ ถือว่าเป็นการดำเนินงานที่ครอบคลุมมติดังกล่าวแล้ว หากแต่ยังมีอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวกับระบบราชการในภาครัฐ ระบบอาวุโส ลำดับชั้นทางสังคม และบรรทัดฐานของสังคม เช่น ต้องไม่ละเว้นการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่เคยกระทำความผิดในพื้นที่ความขัดแย้ง ต้องรับฟังความเห็นของผู้หญิงในข้อวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและศาสนา ให้นับว่าปัญหาความรุนแรงทางเพศเป็นหนึ่งในขอบข่ายการดำเนินงานตาม

⁹⁴ Laura McLeod. (2012). "Experiences, Reflections, and Learning: Feminist Organization, Security Discourse and SCR 1325", in *Making Gender Making War: Violence, Military and Peace Keeping Practices*. Annica Kornsell and Erica Svedberg (eds). New York: Routledge (Advances in Feminist Studies and Intersectionality). pp. 154-174.

⁹⁵ Isis Nusair, et al. (2013). *Women and war in the Middle East: transnational perspectives*. London: Zed Books Ltd.

มติ 1325 หากไม่เป็นเช่นนั้นย่อมถือว่ารัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเลือกปฏิบัติเนื่องด้วยเหตุแห่งการเป็นเพศที่แตกต่างและละเมิดหลักคิดพื้นฐานของมติ 1325⁹⁶

การเกิดขึ้นของมติ 1325 ก่อให้เกิดภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมในแต่ละท้องถิ่น ประเทศ รวมถึงระดับภูมิภาคและสากล ตลอดจนนักวิชาการ และนักเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิผู้หญิง ตัวอย่างเช่น

1. การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างสิทธิ ความเท่าเทียมทางเพศ และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงระดับรากหญ้าตามเมืองต่างๆ ในกระบวนการสันติภาพ เน้นมิติความสัมพันธ์หญิงชาย การทำความเข้าใจวัฒนธรรมการตีความหลักการศึกษา และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ของมูลนิธิอินชานแห่งปากีสถาน (Insan Foundation Trust Pakistan) ร่วมกับองค์กรเครือข่ายในประเทศ

2. บทบาทของ International Women’s Rights Action Watch Asia Pacific (IWRAP Asia Pacific) องค์กรที่เน้นกรอบการทำงานผ่านอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อผู้หญิง (CEDAW) ในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพื่อสนับสนุนและปกป้องสิทธิผู้หญิงอันหมายถึงการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ล่าสุดได้เสนอรายงานคู่ขนาน (shadow report) ค.ศ.2015 ในนามภาคประชาสังคม โดยเห็นว่า ข้อเสนอแนะหมายเลข 30 (General Recommendation No.30) ของคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ (Committee on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women) ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงทั้งในภาวะสงครามและหลังสงคราม มีความจำเป็นในการดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดนโยบายและปฏิบัติการพร้อมๆ กับมติ 1325 ตลอดจนกลไกอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1820

3. พันธมิตรผู้หญิงแห่งเอเชียแปซิฟิกเพื่อสันติภาพและความมั่นคง (Asia-Pacific Women Alliance for Peace and Security: APWAPS) เกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.2014 จากความร่วมมือของนักเคลื่อนไหวด้านสันติภาพ นักสิทธิมนุษยชน และผู้หญิงที่ประสบกับปัญหาความรุนแรงจากสงครามและความขัดแย้ง APWAPS ดำเนินกิจกรรมหลักๆ สี่ส่วนคือ สร้างความเข้าใจ ร่วมกันใช้และแบ่งปันศักยภาพ ความรู้ และทรัพยากรบุคคล, สร้างองค์ความรู้ร่วมกัน และ สร้างเครือข่ายการทำงานผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง อันสัมพันธ์กับนโยบายและกลไกต่างๆ ที่ไม่เลือกใช้เพียงเฉพาะมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 หากแต่รวมถึง 20 ปี ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action + 20) และการประชุมระดับสูง (High-Level Review) เพื่อการทบทวนการปฏิบัติตามมติ 1325 อัน

⁹⁶ Jennifer F, Klot. (2015). *The United Nation Security Council’s Agenda on ‘Women, Peace and Security’: Bureaucratic Pathologies and Unrealised Potential*, Doctoral Thesis of the Department of Social Policy, London School of Economics.

เป็นกลไกที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและเคารพตัวตนของผู้หญิง เปลี่ยนผ่านอำนาจความสัมพันธ์หญิงชาย และตระหนักต่อบริบทของสังคมแต่ละท้องถิ่น⁹⁷

นอกจากนี้ในเชิงวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วมของผู้หญิงถือเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินนโยบายตามมติ 1325 บทเรียนจากไอร์แลนด์ในข้อเสนอจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2014 เสนอให้รับฟังความเห็นจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้หญิงที่มีชีวิตอยู่ในชนบจารีต ผู้หญิงรากหญ้า ผู้ที่ไม่สามารถสื่อสาร (ด้วยภาษาอังกฤษ) ได้อย่างคล่องแคล่ว เพราะการมีส่วนร่วมของผู้หญิงหมายถึงผู้หญิงจากกลุ่ม องค์กร ชุมชนต่างๆ โดยไม่เลือกปฏิบัติเนื่องด้วยเหตุแห่งความต่างทางศาสนา ชาติพันธุ์ การศึกษา และเงื่อนไขอื่นๆ นอกจากนี้ รัฐและผู้ทำงานสันติภาพต้องสร้างกลไกและตระหนักต่อความรุนแรงอันเนื่องมาจากบทบาททางเพศ (Gender-based Violence) ที่มีต่อผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ความขัดแย้ง และความรุนแรงด้วย รวมทั้งการให้ความหมายมิติบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายหรือเพศสภาพ (Gender) ไม่ได้หมายถึงการทำงานกับผู้หญิงเพียงอย่างเดียว หากแต่ความหมายของประเด็นนี้รวมเอาความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย ด้วย⁹⁸

การอนุรักษ์ตามข้อมติคณะมนตรีความมั่นคง 1325 โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการสตรีสันติภาพ และความมั่นคง

อนุรักษ์การ (Implementation) หมายถึง การดำเนินการให้เป็นผลตามบทบัญญัติแห่งอนุสัญญา (Implement the Provisions of a Convention) โดยการตรากฎหมายภายในประเทศ หรือปรับแก้กฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับพันธกรณีอนุสัญญาดังกล่าว

มติ 1325 กำหนดความสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนระหว่างมิติเพศสภาพกับการเปลี่ยนผ่านอำนาจความขัดแย้งทางการเมืองในระดับโลกและนโยบาย เกิดแผนปฏิบัติการงานของประเทศ (National Action Plan: NAP)⁹⁹ในการนำมติ 1325 ให้ขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติการ (Implementation) ในหลายประเทศ รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงแผนปฏิบัติการงานของประเทศอีกด้วย¹⁰⁰ ในขณะที่ประเทศไทย องค์กรผู้หญิงและสิทธิเริ่มแปลสรุป

⁹⁷ Laura McLeod. "Personal-Political Imaginations: Feminism, Gender and Security in Serbia", *E-International Relations*. <http://www.e-ir.info/2015/07/17/personal-political-imaginations-feminism-gender-and-security-in-serbia/> สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561.

⁹⁸ อัมพร หมดเด็น. "มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325: ทบทวนข้อเสนอเพื่อพิจารณา ทิศทางการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมชายแดนใต้", *ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้*. <https://www.deepsouthwatch.org/node/7857> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

⁹⁹ กลุ่มองค์กรเอกชนผู้หญิงสันติภาพและความมั่นคง. "สำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการขบวนการประชุม CSW ครั้งที่ 46", *PeaceWomen*. <http://www.peacewomen.org/assets/file/TranslationInitiative/1325/1325thai.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

¹⁰⁰ CRG Research. (2009). *An independent evaluation of the Trust Education Project: Final report*. London: Tende, pp. 67-80.

สาระสำคัญของมติ 1325 เพื่อกระจายให้สังคมรับรู้เป็นภาษาไทย เชิญชวนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดท่าทีในการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศผ่านกรอบการทำงานของแต่ละองค์กร ตลอดจนอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ไทยได้กำหนดให้เป็นพันธกรณีหลักของรัฐ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อผู้หญิง (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women: CEDAW) โดยเชื่อมต่อกับมติ 1325 รวมทั้งกระจายความรู้ สร้างความตระหนักผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่ได้กระทำมาแล้วอย่างต่อเนื่องเกือบทศวรรษ

ในระดับนโยบาย รัฐริเริ่มให้ความสำคัญกับกลไกการป้องกันแก้ไขปัญหาและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงผ่านเวทีอภิปรายในต่างประเทศเมื่อต้น ค.ศ.2015 หลังจากที่ตั้งองค์กรผู้หญิงและสิทธิทั้งหลายได้ดำเนินกิจกรรมไปช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว เวทีดังกล่าวจัดขึ้นเนื่องในวาระที่มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 ครบรอบ 15 ปี ในหัวข้อ Gender Equality and Peace Societies: From Evidence to Action ที่นครนิวยอร์ก เมื่อ 12 มีนาคม ค.ศ.2015 จัดโดยคณะผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติร่วมกับสถาบันสันติภาพสากล (International Peace Institute: IPI) เป็นการรับฟังความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากวิทยากรสี่คนที่เป็นนักวิชาการ นักการทูตสันติภาพ และนักเคลื่อนไหวจากภูมิภาคต่างๆ โดยมี ดร. สายสุรี จุติกุล ผู้ทรงคุณวุฒิของไทยด้านสตรีและเด็กร่วมแสดงความเห็น จากนั้นเวทีในส่วนกลางของประเทศเริ่มขยับไปสู่การแลกเปลี่ยนเชิงนโยบายกับการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการผ่านการประสานงานขององค์กรภาครัฐ คือ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ UN Women (องค์กรเพื่อผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านผู้หญิง และตัวแทนเครือข่ายผู้หญิงจากภาคประชาสังคม ในลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อ 15 ตุลาคม ค.ศ.2015 มี ดร.สายสุรี จุติกุล ที่ปรึกษาและอนุกรรมการด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัย ผู้ซึ่งได้แลกเปลี่ยนความเห็นที่นครนิวยอร์กเมื่อเดือนมีนาคมที่ผ่านมาให้ข้อคิดเห็นร่วมกับตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ข้างต้น เนื้อหาโดยรวมของการจัดเวทีมุ่งไปที่การเสริมความรู้ ความเข้าใจ และเร่งเร้าให้เห็นถึงความสำคัญของมติ 1325 และมติที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดทิศทางงานนำมติ 1325 มาใช้ในประเทศไทย โดยริเริ่มแผนปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ล่าสุดเวทีประชุมเพื่อขับเคลื่อนมติ 1325 ริเริ่มโดยองค์กรภาครัฐและ UN Women ได้ขยับมาที่ภาคใต้ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ.2015 อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว อ้างอิงงานของ UN Women ในที่ประชุมที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของผู้หญิงทั่วโลกที่มีเพียงเล็กน้อย เป้าหมายของการประชุมพยายามชี้ชวนให้ผู้เข้าร่วมงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นแกนนำหญิงจากเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้ ตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งและกระบวนการสร้างสันติภาพ และเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติการตามมติของสหประชาชาติ รัฐเองได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสตรีกับการเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงไว้แล้ว โดยเริ่มจากพื้นที่ชายแดนใต้ เนื่องจากพื้นที่นี้รัฐนับให้เป็นที่ยุทธศาสตร์ใช้แผนพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การทำงานในชายเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงของมนุษย์ งานในขอบข่ายนี้จึงมีกำหนดอยู่ในแผนการพัฒนาศรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (ค.ศ.2012 – ค.ศ.

2016) พร้อมการจัดตั้งคณะกรรมการสตรีกับการสร้างเสริมสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัย การขยับในเชิงกลไกของรัฐนอกจากร่วมกันบังคับการสหประชาชาติและภาคีเครือข่ายการทำงานของรัฐบาลแล้ว องค์การพัฒนาเอกชนที่ทำงานประเด็นผู้หญิงและเครือข่ายผู้หญิงภาคใต้ โดยเฉพาะผู้นำหญิงที่มีบทบาทซึ่งนับว่ามีส่วนอย่างมากต่อการกระตุ้นเรียกร้องเชิญชวนให้คนในพื้นที่ชายแดนใต้ตระหนักถึงความสำคัญของมติ 1325 พบว่าได้รับความสนใจในเบื้องต้นจากเครือข่ายผู้หญิงและองค์กรภาคประชาสังคม¹⁰¹

แผนปฏิบัติการสตรี

แผนปฏิบัติการสตรี เริ่มจากการผลักดันรัฐสมาชิกไทยยื่นข้อเสนอเพิ่มเติมตัวแทนผู้หญิงในทุกระดับการตัดสินใจ ดังนี้¹⁰²

1. สนับสนุนเลขาธิการฯ ให้ดำเนินแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ (A/49/587) เรียกร้องให้เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทุกระดับการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและกระบวนการสันติภาพผลักดันเลขาธิการฯ ให้แต่งตั้งผู้แทนพิเศษและทูตผู้หญิงเพิ่มขึ้น
2. ผลักดันเลขาธิการฯ ให้ขยายบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในงานปฏิบัติการภาคสนามของสหประชาชาติอันรวมถึงในหมู่ผู้สังเกตการณ์ทางการทหาร ตำรวจอาสา บุคลากรด้านสิทธิมนุษยชนและบุคลากรด้านมนุษยธรรม
3. ร้องขอเลขาธิการฯ ให้จัดหาแนวทางและอุปกรณ์ในการฝึกอบรมเรื่องการปกป้องสิทธิและความต้องการพิเศษของผู้หญิง
4. ผลักดันให้รัฐสมาชิกเพิ่มการสนับสนุนทางการเงิน เทคนิค และการประสานงานอย่างสมัครใจเพื่อความพยายามต่างๆ ในการฝึกอบรมความอ่อนไหวในเพศภาวะ
5. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่ขัดแย้งทางอาวุธเคารพตอกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้ในเรื่องสิทธิ และการปกป้องผู้หญิงและเด็กหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะพลเรือนอย่างเต็มที่
6. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่ขัดแย้งทางอาวุธใช้มาตรการพิเศษที่ปกป้องผู้หญิงและเด็กหญิงจาก ความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศภาวะโดยเฉพาะการข่มขืนและรูปแบบอื่นๆ ของการทารุณกรรมทางเพศ
7. เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบของทุกรัฐในการยกเลิกการประกาศให้พหุโทษและให้ติดตามลงโทษผู้ที่รับผิดชอบต่ออาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์รวมถึงอาชญากรรมทางเพศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและรูปแบบอาชญากรรมอื่นๆ ที่รุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กหญิง
8. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่ขัดแย้งทางอาวุธเคารพพลเรือนและลักษณะมนุษยธรรมของกายผู้ลี้ภัยและการตั้งถิ่นใหม่โดยมุ่งความสนใจที่ความจำเป็นเฉพาะของผู้หญิงและเด็กหญิง

¹⁰¹ David S. Black, Steve Sussman and Jennifer B. Unger. (2009). "A further look at the intergenerational Transmission of violence: Witnessing interparental violence in emerging adulthood", *Journal of Interpersonal Violence*, 25, p. 102.

¹⁰² Philip W. Cook. (2009). *Abused men: The hidden side of domestic violence*. Westport, CT: Praeger, p. 31.

9. เชื่อเชิญเลขาธิการให้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของความขัดแย้งทางอาวุธต่อผู้หญิงและเด็กหญิง บทบาทของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ มุมมองทางเพศภาวะต่างๆ ในกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความก้าวหน้าในการบูรณาการเพศภาวะเข้าสู่กระแสหลักในพันธะกิจการรักษาสันติภาพทุกขั้นตอนเพื่อเสนอต่อสภาความมั่นคง

สันติภาพและความมั่นคง

แนวคิดสำหรับการผลักดันและการนำเอามติ 1325 วาดวยผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง มาปฏิบัติใช้ มติ 1325 ผลักดันให้มีการรวมเอาผู้หญิงเข้าในการต่อรองเพื่อสันติภาพ มีการเรียกร้องให้มีการปรึกษากับกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มประชาสังคมในการต่อรองเพื่อสันติภาพ อีกทั้งยังเรียกร้องให้รัฐสมาชิกตัวแทนสหประชาชาติ และผู้ปฏิบัติอื่นๆ ยืนยันการถือเอาประเด็นการบูรณาการเพศภาวะ ในทุกแง่มุมของการป้องกันความขัดแย้งการรักษาสันติภาพ การสร้างสันติภาพ และการบูรณะหลังความขัดแย้งหากนำเอามตินี้มาปฏิบัติใช้ มาตรการต่างๆ ต้องถือเอาผู้หญิงไว้เป็นศูนย์กลาง ของสันติภาพและความมั่นคงอย่างหนักแน่นและเท่าเทียม ฉะนั้นในการกล่าวถึงการนำเอามติ 1325 มาใช้ประเด็นเรื่องสันติภาพและความมั่นคงอาจทำได้โดยวิธีการเหล่านี้ เช่น ให้การศึกษาและขอมูล สอน และเอาบรมเรื่องการป้องกันความขัดแย้งและการแก้ปัญหาความขัดแย้งสำหรับผู้หญิง หรืออบรมเรื่องมติ 1325 ทั้งนี้รวมถึงการรวมเอากลุ่มผู้หญิงที่แตกต่างกันมาพูดคุย ประเด็นความมั่นคงและวิธีการที่อาจจะนำเอามติ 1325 มาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมาย นอกจากนี้การสร้าง ความตระหนักในหนทางต่างๆ ที่จะสร้างความเชื่อมั่นในยุติธรรมและความรับผิดชอบต่อความรุนแรงต่อผู้หญิง ในภาวะสงครามโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการต่อรองแก้ไขความขัดแย้ง และความพยายามบูรณะหลังความขัดแย้ง ท้ายสุดรวมถึงติดตามการปกป้องและเคารพซึ่งสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กหญิงในบริบทของแต่ละภูมิภาค¹⁰³

บทบาทและประสบการณ์ของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ ได้แก่ การออกแถลงข่าว การเสนอ เหตุการณ์ต่างๆ ผ่านสื่อ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ทำโปสเตอร์และโปสการ์ดหรือใบปลิวอันรวมถึงแผนผัง พรอมรูปภาพและการตุ้ตามเหมาะสม จัดทำสื่อพรอมรูปภาพและเสียงตามที่เหมาะสมกับทักษะการอ่าน ของผู้คน เขียนจดหมายถึงสื่อที่มีแง่มุมทางเพศภาวะของความขัดแย้ง สร้างกลุ่มกลยุทธ์ในภูมิภาคของโดยรวม ผู้หญิงในสันติภาพและความมั่นคง และสนับสนุนทุนในความพยายามของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพใน บริเวณที่ขัดแย้ง¹⁰⁴

¹⁰³ กลุ่มองค์กรเอกชนผู้หญิงสันติภาพและความมั่นคง. *อ้าวแล้ว*

¹⁰⁴ R. J. Donovan & R. Villas. (2005). *Vic health review of communication components of social marketing/public education campaigns focusing on violence against Women, Paper two of the violence against women community attitudes project*. Victoria, Australia: State Government of Victoria, p. 40.

กิจกรรม 6.3.2

จงอธิบายสาระสำคัญของข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 มาพอสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 6.3.2

มติความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 เกิดจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยผู้หญิง มีการรณรงค์เพื่อหาเสียงสนับสนุน (Lobby) ขององค์กรผู้หญิงภาคประชาสังคมที่ตระหนักในปัญหาอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา และความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงและอาวุธ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. “นโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี”, *กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว*. <http://www.violence.in.th/publicweb/NewsDetail.aspx?id=34&type=5> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- กลุ่มองค์กรเอกชนผู้หญิงสันติภาพและความมั่นคง. “PeaceWomen”, *สำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการของการประชุม CSW ครั้งที่ 46*. <http://www.peacewomen.org/assets/file/TranslationInitiative/1325/1325thai.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- กฤตยา อาชวนิจกุล, ชื่นฤทัย กาญจนนะจิตรา, วาสนา อิมเอม, (2543). *ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทย: ความคิดเห็น ขนาดของปัญหา และทางออก: เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสังคมกับสุขภาพครั้งที่ 2 เรื่อง 'จากพรมแดนความรู้สู่การแก้ปัญหา: กรณีความรุนแรงในสังคมไทย'*. กรุงเทพฯ: สถาบัน.
- คณะรัฐมนตรีชุดนายชวน หลีกภัย. “พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ.” *ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีชุดนายชวน หลีกภัย*. <http://www.ryt9.com/s/cabt/179840> สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561.
- โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). *Goal 5: Gender Equality*. <https://sdgmove.com/2016/10/06/goal-5-gender-equality/> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561.
- โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2546). *ผู้หญิงกับความรู้ 1 (ภาค 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. “ทฤษฎีสตรีนิยมในฐานะทฤษฎีวิพากษ์.” *ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. <https://static1.squarespace.com/static/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/55794d68e4b0daf0f9ccdd0d/1434013032384/51.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.
- ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง.
- ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ. *แนวคิดสตรีนิยมเชิงการเมืองและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียง และยุทธศาสตร์*, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิฟรีดริช เอแบร์ท, 2560.
- . *แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย*.
- ทัตจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). “การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยาย ลับแล, แก่งคอย.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- นิตยา ฉัตรสง่า. (2547). *วิถีชีวิตของผู้หญิงในธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับธนบัตร = The life path of female working with bank notes at the Bank of Thailand*. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บุญเสริม หุตะแพทย์. “Wife Abuse in ASEAN and Thai Families.” *Humaneco*. <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/Title%20HE%20Journal%201.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. “ก้าวแกร่งที่ยังต้องสู้ ภาวะผู้นำสตรีเอเชีย”, *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1335887774 สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- ภาควิชาสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *สถานการณ์และการรณรงค์การยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง*. <https://static1.squarespace.com/static/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/54659f96e4b00c5eabbd59dc/1415946134270/EP4+141157.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- ยาสมิน ชัตตาร์. “บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง”, *ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ Deep South Watch (DSW)*. <http://www.deepsouthwatch.org/node/4552> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- วัชร อึ้งเหมอนันต์. (2550). “แนวทางการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา: กรณีศึกษา กรมประมง.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสตรีศึกษา คณะวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. “แนวคิดสตรีนิยมในสกุลความคิดต่างๆ”, *มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน* 2561. <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=sroydokmak&month=31-07-2010&group=26&gblog=29> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. *การมีส่วนร่วมของแรงงานสตรีที่ส่งผลต่อผลิตภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจ*. <http://www.ftpi.or.th/2016/10431> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- สมาคมนักเรียนไทยในตุรกี. *บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง*. <http://thaistudentsinturkey.com/%> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี. *สรุปปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งเพื่อความก้าวหน้าของสตรี*. <http://www.apsw-thailand.org/CEDAW.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561.
- สันต์ สุวัจฉราภินันท์. *ความเข้าใจเชิงทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยม*. <http://www.midnightuniv.org> สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561.
- สำนักข่าวไทย. *ยูเอ็นเผยผู้หญิงในเอเชียแปซิฟิกตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวสูงเกินค่าเฉลี่ยโลก*. <http://www.tnamcot.com/view/58537776adad130550ec71d5> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- สุชีลา ตันชัยนันท์. (2540). *ผู้หญิงในทัศนะจิตร์ ภูมิศักดิ์ และแนวคิดสตรีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลึก.
- สุเทพ สุนทรณาสัย. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์โกลบอลวิชั่น.
- สุภัทรา ภูมิประภาส. “ผู้หญิงกับการเมือง – จีนโอมาร์”, *ประชาไท*. <https://prachatai.com/journal/2012/03/39778> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

- อัมพร หมดเด้น. “มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325: ทบทวนข้อเสนอเพื่อพิจารณา ทิศทางการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมชายแดนใต้.” *ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้*.
<https://www.deepsouthwatch.org/node/7857> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์. (2551). "พลังสตรี: มิติตัววัด" ใน *ประชากรและสังคม* นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- Almeida, Ruth A. Dubai, Lisa C. and Ko, Grace. (2001). "Access to care and use of health services by low-income women". *Health Care Financing Review*, 22.4.
- ASEAN Secretariat News. *ASEAN, UN to promote gender equality through HeForShe campaign*.
<http://asean.org/asean-un-to-promote-gender-equality-through-heforshe-campaign/> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Association of Women for Action and Research – AWARE. *Policy watch: Women's group issues statement over play on violence against women, 25th November 2000*. <http://www.thinkcentre.org/article.cfm?ArticleID=238> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Australia, “HeForShe”, *UN Women National Committee Australia*. <https://unwomen.org.au/> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Barter, Christine et al. *Partner exploitation and Violence in teenage intimate relationships*. London: NSPCC, 2009.
- Bell, Jo & Stanley, Nicky. (2005). *Tackling domestic violence at the local level: An Evaluation of the Preston Road domestic violence project*. Hull: University of Hull, p. 43.
- Black, David S. Sussman, Steve and Unger, Jennifer B. (2009). “A further look at the intergenerational Transmission of violence: Witnessing interparental violence in emerging adulthood”, *Journal of Interpersonal Violence*, 25.
- Brownmiller, S. (1975), *Against Our Will: Men, women and rape*. New York: Simon & Schuster.
- Butler, Ian et al. (2015). *Young Men and Domestic Abuse*. New York: Routledge.
- Carrigan, Tim. Connell, R. & Lee, J. (1985). “Towards a new sociology of masculinity”, *Theory & Society*, 14, pp. 551–604.
- Chang, X. (1996). *On domestic violence against women and countermeasures to fight it*. Beijing: University of Beijing and British Council, China.
- Cook, Philip W. (2009). *Abused men: The hidden side of domestic violence*. Westport, CT: Praeger.
- Cosmenet. *หยุด! ความรุนแรงต่อ ผู้หญิง* http://www.cosmenet.in.th/th/cosmeintrend/?SECTION_ID=2155&ELEMENT_ID=20061 สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- CRG Research. (2009). *An independent evaluation of the Trust Education Project: Final report*. London: Tende.

- Diaz, Pablo Castillo (ed.). "Women's Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence". *New York: UN Women*. <http://www.unwomen.org/wp-content/uploads/2012/10/03A-Women-Peace-Neg.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Donovan, R. J. & Villas, R. (2005). *Vic health review of communication components of social marketing/public education campaigns focusing on violence against Women. Paper two of the violence against women community attitudes project*. Victoria, Australia: State Government of Victoria.
- Edleson, Jeffrey L. (1999). "The overlap between child maltreatment and woman battering", *Violence against women*, 5.2, pp. 134-154.
- Eisenstein, Zillah R. (1981). *The radical future of liberal feminism*.
- Firestone, Shulamith. (1970). *The dialectic of sex*. New York: William Morrow.
- Friedan, Betty. *The feminine mystique*. WW Norton & Company, 2010.
- Gamble, Jenny A. and Creedy, Debra K. (2001). "Women's preference for a cesarean section: incidence and associated factors". *Birth* 28.2 pp. 101-110.
- Gamble, Sarah. (2001). *The Fiction of Angela Carter: A Reader's Guide to Essential Criticism*. Icon Books.
- Gautherin, Laure. อุบลวรรณ ชำนาญสาร (แปล). "Violences conjugales : De nouveaux téléphones d'alerte distribués aux victims." *Aufeminin*. <http://www.aufeminin.com/news-societe/violences-conjugales-des-telephones-d-alerte-distribues-aux-victimes-s958585.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Gray, Alan et al. "Gender, sexuality and reproductive health in Thailand." 1999.
- Harland, Christopher. (2000). "The status of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) in the domestic law of state parties: An initial global survey through UN Human Rights Committee documents." *Human Rights Quarterly*, pp. 187-260.
- Hausman, Ricardo. Tyson, Laura D. and Zahidi, Saadia. "The Global Gender Gap Index 2007". *Global Gender Report*. <http://www.weforum.org/pdf/gendergap/index2007.pdf> สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2561.
- Henry-White, Jaime. (2015). *Gender Equality?: A Transnational Feminist Analysis of the UN HeForShe Campaign as a Global "Solidarity" Movement for Men*. Diss. University of Missouri-Columbia.
- Home Office. (2556). *Call to end violence against women and girls: Taking action the next chapter*. London: Home Office.

- Human Rights กระทรวงการต่างประเทศ. CEDAW อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ.
<http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/CEDAW.php> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561.
- Humm, Maggie (ed.). (1992). *Modern feminisms: Political, literary, cultural*. Columbia University Press.
- Humm, Maggie. (1995). *Practising feminist criticism: an introduction*. Prentice Hall.
- Humm, Maggie. (2003). *The dictionary of feminist theory*.
- Kelly, Liz. (1987). *Surviving sexual violence*. Oxford: Polity Press.
- Klot, Jennifer F. (2015). *The United Nation Security Council's Agenda on 'Women, Peace and Security': Bureaucratic Pathologies and Unrealised Potential*. Doctoral Thesis of the Department of Social Policy, London School of Economics.
- Lamb, Peter. (2004). *Harold Laski: Problems of Democracy, the Sovereign State, and International Society. The Palgrave Macmillan History of International Thought Series*. New York: Palgrave Macmillan.
- Le Thi Quy. (2000). Domestic violence in Vietnam: Context, forms, causes, and recommendations for action. *Asia Pacific forum on women, (law and development)*. Chiangmai, Thailand.
- McLeod, Laura. (2012). "Experiences, Reflections, and Learning: Feminist Organization, Security Discourse and SCR 1325" in *Making Gender Making War: Violence, Military and Peace Keeping Practices*. Annica Komsell and Erica Svedberg (eds). New York: Routledge, (Advances in Feminist Studies and Intersectionality). pp. 154-174.
- . "Personal-Political Imaginations: Feminism, Gender and Security in Serbia", *E-International Relations*. <http://www.e-ir.info/2015/07/17/personal-political-imaginations-feminism-gender-and-security-in-serbia/> สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561.
- NG, Vivienne. (1999). "Research and family violence in Singapore", *Joining forces: Research news you can use*, vol.3 (3), April.
- Nusair, Isis et al. (2013). *Women and war in the Middle East: transnational perspectives*. Zed Books Ltd.
- O'Brien, Mary Elizabeth. (1983). *The courage to survive: The life career of the chronic dialysis patient*.
- Otto, Dianne. (1996). "Holding Up Half The Sky, But For Whose Benefit?: A Critical Analysis of the Fourth World Conference on Women", *Australian Feminist Law Journal*. 6 (7), pp. 7-30.
- Partner violence: Implications for prevention and treatment. (2010). *Partner Abuse*.
- Phoca, Sophia. Wright, Rebecca and Appignanesi, Richard. (1999). *Introducing postfeminism*.
- Pratt, Nicola and Richter-Devroe, Sophie. (2011.). "Critical Examining UNSCR 1325 on Women, Peace and Security", *International Feminist Journal of Politics*. 13 (4), pp. 489-503.

- Rigterink, Tami. Katz, Lynn Fainsilber and Hessler, Danielle M. (2010). "Domestic violence and longitudinal Associations with children's physiological regulation abilities", *Journal of Interpersonal Violence*, 25.
- Rupp, Leila J. (1997). *Sexuality and Politics in the Early Twentieth Century: The Case of the International Women's Movement*. Feminist Studies, Inc.
- . (1997). *Worlds of Women the Making of an International Women's Movement*. New Jersey: Printon university press, pp. 107-120.
- Schreiner Olive. (1978). *Woman and Labour, 1911*. London: Virago.
- Straus, Murray A. (1978). "Thirty years of denying the evidence on gender symmetry in Nancy Chodorow. The reproduction of motherhood." *Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. Berkeley.
- UNIFEM CEDAW SEAP Thailand. อนุสัญญาผู้หญิง CEDAW. <http://www.humanrightscenter.go.th/DocLib4/cedaw1.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2561.
- United Nations Information Centres. หน่วยงานสหประชาชาติในประเทศไทย แพลน 60 ways the United Nations makes a difference. https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/60ways/bangkok_60ways_thai.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- United Nations Thailand. องค์การเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (UN Women). <http://www.un.or.th/th/staff> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- United Nations Thailand. 5 ความเท่าเทียมทางเพศ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนabatบาทสตรีและเด็กผู้หญิง. <http://www.un.or.th/globalgoals/th/global-goals/gender-equality/> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.
- UN Women. *About UN Women*. <http://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561.
- U.S. Agency for International Development (USAID). *Women & Conflict*. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADJ133.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Vickers, Jeanne. (1993). *Women and War*. New Jersey: Zed Books Ltd.
- Vietnam Women's Union. "Viet Nam country profile, A life free of violence: It's our right!", *United Nations Development Fund for Women East and South East Asia*. <http://www.unifem-eseasia.org/resources/others/domesticviolence/dvkit.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- Watson, Emma. (1999). *Gender equality is your issue too Speech by UN Women Goodwill Ambassador Emma Watson at a special event for the HeForShe campaign 20 September 2014*. United Ernest Cashmore, and and Chris Rojek. Dictionary of cultural theorists.

Yuval-Davis, Nira. (2006). "Intersectionality and Feminist Politics", *European Journal of Women Studies*. Sage Publications. 13 (3), pp. 193-209.